

Tartu Riiklik Ülikool  
NSV Liidu ajaloo kateeder

Eivi Hiivõin

Hariduse ja kultuuri areng  
Kinojissepa rajoonis  
aastatel 1954-1959  
Diplomitöö

Juhendaja van. õp.  
E. Plotnik

TRÜ NSV Liidu ajal.  
kat. nr. 1517.

Kinojissepa 1960

## Eessõna.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, mis kommunistliku partei juhtimisel tõi murrangu inimkonna ajalukku, tõi murrangu ka kultuuri- ja haridusella meie maal.

"Nõukogude kord vabastas rahva loovad jõud, tihes kultuuri töötajate omanduseks", rääkis M. I. Kalinin, täitus teaduse, kunsti ja kirjanduse parimate inimeste unistus: rahvas hindas vääriliselt ning tõstis kõrgelt nende kultuuripärandi, liilitades selle sotsialistliku kultuuri ehitamise."<sup>1</sup>

Kommunistliku partei juhtimisel, kus „hooldus väsimatult töötajate kavavate materiaalse ja kultuuriliste tarviduste rahuldamise eest”,<sup>2</sup> on viisaastakute jooksul läbi viidud tõeline kultuuri revolutsioon, mis põhjalikult on muutnud meie maa kultuurilist ilmet ning teinud ta kogu maailma kõige ussindliku.

---

1 M. U. Karmun, O bonpocax coynamemureckoi kysomypse, M. 1938. r., lk. 17.

2 Viimimund aastal NVV liidu Kommunistlikum Partiid, Tallinn 1953, lk. 25.

maks kultuurimaaks.

Nõukogude Liit oma olemasolu aastail ei ole muutunud mitte ainult usindliku sotsialistliku kultuuri keskuseks, vaid ka tunäitajaks kõikidele teistele riikidele ja rahvastele, kes on asunud sotsialismi teele.

Partei alalise hoolitsuse ja teiste vennas-vabariikide vennaliku abiga on saavutatud ka Nõukogude Liitis riiklult sotsialistliku ja rahvusliku kultuuri õitsung.

Antud diplomitöö eesmärgiks on näidata konkreetse partide ja näidete varal sotsialistliku kultuuri arengut Eesti NSV Kingis-spa rajoonis aastatel 1954-1959.

Nagu teada, on Eesti NSV, viiti aga üksikute rajoonide kultuurilise seajärgsetel aastatel üldiselt veel vähe uuritud. Selles osas on meie ajaloolastel vähe teha suurtöö.

Voib olla ruidab ka antud diplomitöö anda mõningat lisamaterjali üldpildi saamiseks.

Töö eesmärgiks on ka kaasa aidata Kingis-spa rajooni koduloo uurijate tööle.

Uurides oma kodurajooni kultuuri- ja hoi-

dusdu arungut kommunistliku ühiskonna hoogsa ühiskitustöö perioodil, on püütud väga selgitada üldisi vigu ja puudusi ning samal ajal ka saavutusi, mis on isinenud rajooni haridus- ja kultuurivallas ning siis nende puuduste ja saavutuste abil teha üldistusi tulevise jaoks.

1959. aasta veebruaris ühendati Kingisepa rajooniga ka endine Orissaare rajoon. Et anda parimat ülevaadet haridus- ja kultuuritöö arangu kohta rajoonis ja et oleks võimalik tööne teha võrdlevaid andmeid töös vaadeldava perioodi algus- ja lõpuaastate kohta, <sup>milleni</sup> on ka 1959. aastal käsitletud ainult endist Kingisepa rajooni. Kus aga polevad võimalik andmeid vabada, on toodud alluuhane joonvalime märkus.

Antud töö koosneb kahest peatükist, kusjuures esimeses niist on püütud valgustada rajooni üldhariduslike koolide arungut 1954. aastast kuni 1959. aastani, teises aga üldist kultuurilist arungut samal perioodil.

Töö kirjutanisel on teginud põhiliselt marksismi-leninismi näsmitute seisukohtadele, kus oma töödes on väga palju tähelepanu pntanud hariduse ja kultuurivallastele.

Kirjutamisel on süga kasutatud esmalt haridus- ja kultuurialasid marksismi-leninismi klassikute teoseid ja mujal NSV Liidus ja ESNV-s väljaantud radusi, radlusi, otsused ja määrusi haridus- ja kultuuri töö kohta ning kultuurialasid küsimusi esaliselt või täielikult käsitlevat kirjandust, nagu -N. F. Kruštšov „Kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning rahvahariduse ühistungi edasiarendamisest meie maal“, Eesti NSV Kultuurialal töötajate I kongressi materjalid, M. Kuu „Коммунистическая партия - организаторы нашей жизни“, A. Elango „Õpilaskollektiivi organiseerimine ja kasvatamine,“ jt.

Konkreetsed, faktilised materjalid on kogutud enamuse rajoonis kohapeal vastavate asutuste PTTLÜ<sup>1</sup> Kiigirpa rajooniasakonna arhiivi, ESKM<sup>2</sup> Kiigirpa Rajoonikomitee, Kiigirpa Rajooni TSN Töitukomitee Haudusosakonna, Kiigirpa Rajooni TSN Töitukomitee Kultuuriasakonna, Rajooni Sidekontori ja mõnede koolide arhiividokumentidest.

Peale selle on osa materjali saadud andmete kogumikust Eesti NSV kohta, Saaremaa Kogumik materjali, rajooniajalihist „Kommunismi

---

PTTLÜ - Poliitiliste ja Tjadusalaste Tjadmistite Luvitamise Ühing

õhitaja" ja vestlustest kohalike elanikkonnaga.

Rajooni ajakohematijali tuli muidugi võtta väga kriitiliselt, kuna mitmed andmed inimesid seal elatäpsetena.

Tööd arhiivimatijalidega rakendas väga arja-olu, et suurem osa arhiivide (eriti karidurosanonna ja kultuurisaronna) matija-ki oli sistematisuimata.

Töö näitlitud sündmuste ja faktide paumans näitanuks on toodud mõnigad fotod ja tabelid.

## Sissejuhatatus.

"... sellens, et olla kultuursed, on vaja materiaalse tootmisvahendite teatavat arengutant, on vaja teatavat materiaalsit baasi"<sup>1</sup>, ütles V. I. Lenin.

Kiingimpa rajoon on põhiliselt põllumajanduslik rajoon, kuid rannäärsetel aladel omab suurt tähtsust ka kalandus ning kiingimpa linnas-tööstus.

Põllumajanduslik tootmine tugineb rajoonis 46 põllumajanduslikule artillile, 20 kalurikolhoosile ja ühele sovhoosile.<sup>1</sup>

Et põllumajandus kasutatava maa hulgas on põllumaad ainult 23,9% ning heina- ja karjamaid 76,1%, siis on rajooni põllumajandustlootõtted spetsialiseerunud põhiliselt loomakasvatussaaduste, eriti aga piima ja kala tootmisele.

Laau kivised ja paesed põllud ei suutnud vanasti oma peumehi ja selle perit toita, sepaarast, niikaugeli kui mulised õiunjalikud mälestused ulatuvad, on

---

<sup>1</sup> Eesti NSV, Andmete kogumik, Tallinn 1959. a., lk. 477.  
<sup>2</sup> V. I. Lenin, Tõused, 33 kd., lk. 435.

saarland inka uõorastilt radadelt pidanud  
pannat ilujärge otsima minema.

Murrangu saare töörahva ellu tõi nõu-  
kogude võime nehtestamine, mille järel  
1949.a. läks saare riiba ajalukku suurte  
muudatuste aastava, aastava, mil ille  
nõgu saare alustati mamilist kolhooside organi-  
satsioonist.

Algul oli raske. Talupoig, kes nõgu ihu ja  
hingega oli klammerdunud oma isikliku ma-  
japidamise külge, ei suutnud nüi järsku kõi-  
gest sellest lahti õelda. Kuid uus võitis, ja  
paagi vundusid nõhulyadki ihmismajapida-  
mise ulistes, selles, et ihine töö on palju  
tootlikum kui üksik, omaette nohtumine.

Suured ümberkorraldused külas ei jät-  
nud mõju avaldamata ka inimestile. Endis-  
tel talutunijatel, sulasepeistel ja uraavi-  
hallidel polnud nüüd enam vaja minna  
mandrile kulakuid tunima, tööd ja liiba  
jätkus ka kodusaaril külluses.

Sellist ajast peale on saare majandusele  
aastast aastase läinud ülesmäge, tuues end-  
ga kaasa saare rahva materiaalse heaolu ja  
kultuuritaseme tõusu.

Õriti oli märgata materiaalse hea-

olu tõuse alatis NSKP 1953.a. septembripleku-  
mist, mis iganihelt ja põhjalikult arutati  
põllumajanduse oluvõrde, liiti edasiminekut  
tanistavad põhjund ja töötati välja põllu-  
majanduse edasarendamine võitlusprogramm.

Arvutatud puuduste liiandumiseks ja  
põllumajanduse kiirus edasarendamises  
nüdi NSKP KK ja NSR Liidu valituse poolt  
pärast septembriplekumit ja sellele järgnevatel  
aastatel ilu uida abinõud:

NSR Liidu edasajoo uides kavati tiorama  
hiiglaslike teid uudis- ja jäätmaade kantu-  
ne võtkuine. Rarendati vahendeid looma-  
kavatuks uindla nõdabaan tagamineks.  
Arutati samu manvatrautorijaamade töö  
parandamineks. Kõlbeuudise, manna-tractor-  
jaamadine ja rubeuudine saadeti tööle  
kogenustega põllumajanduse spetsialistid<sup>1</sup>  
ju.

Parti ja valitsus rõhutanid, et põllumajandu-  
s töötajate matuaalse huvitatus printsiip  
on sotsialistlike majanduse üks põhiprintsi-  
pe. Nstavalt sellele muudeti põllumajandu-  
s planumise praktikat, määrati uindlad  
põllumajandussaaduste varumise normid iga

---

<sup>1</sup> Eesti NSR ajalugu, Tallinn 1957, lk. 594.

hntari kohta, vähendati norme paljude põllu-  
majandussaaduste alal, tõsteti nõuostu- ja varu-  
miskiindu, vähendati kolhoosminute müügi-  
nõustusi, muudeti maksustamise nõuda ning  
alandati põllumajandusmaksu.<sup>1</sup>

Kolhoosidemonstraatia tugevdamiseks ning  
kolhoosminute materiaalse huviatuse tõstmise-  
ks võtsid NKKPKK ja NSV Liidu Ministrite  
Nõunogu 1956. aasta märtsis vastu määrused:  
„Põllumajandusliku artelli põhinijast ja  
kolhoosminute initsiatiivi edasise areudami-  
sest kolhoositootmise organiseerimisel ning artelli  
guktimisel“ ja „Kolhoosminute igapäevast avansseeri-  
misest ja töö täiendavast kasustamisest kolhoosi-  
des.“<sup>2</sup>

Nõud vahendid uus tüüpi partii ja valituse  
poolt astunud sammudega põhjustasid revolütsio-  
niseerilise põllumajanduse töötajate seas  
suure tööalase aktiivsuse tõusu.

Yaarumaa põllumehi vambastus on  
alati olnud niri ja veri. 1951-1955. a. tihti  
Yaarumaal maaparandustööd rohkem kui  
10000 ha ulatusis. 1956-1957. a. uuivundati  
üle 2600 ha niri kasutamata nirmud maid  
ning niinti üles enam kui 900 ha uudismaid,

---

<sup>1</sup> Eesti NSV ajalugu, lk. 594.

<sup>2</sup> samas.

juuriti kände ligi 1300 hektarilt ning puhastati  
 kividest 1000 ha põlde.<sup>1</sup> Yärjest summa  
 ulatus on Saaremaal nõtnud kultuurimaja-  
 maade rajamine. 1956. a. oli kultuurimajamaid  
 1272 ha, 1960. a. oli neid arvuks 5417 ha.<sup>2</sup>

100- uudismaade ülesharimine, kultuur-  
 majamaade rajamine, töötajate üldine antiim-  
 n töö-vein ne väimaldas tunduvalt suu-  
 rendada põllupinda ning ka liha, piima  
 ja veini tootmist.

Sellest annavad tunnistust ka arvud:

Piima kogutoodangu kasv rajoonis  
 aastatel 1950-1959. (tonnides).

1950	1954	1957	1958	1959
4537,0	4592,2	6902,4	8979,0	12000,0

3

tunduvalt on suurenenud ka lihatootmine;

Liha kogutoodangu muutused 1950-1959. a.

1950	1957	1958	1959
andmed puuduvad	8068	9740	12400

4

Üldiselt on rajoon piima tootmises vabariigis

1 Saaremaa, Kogumise matijale, Ajalike. Kommunistide  
 ühitya väjanne, 1959. a., lk. 131.

2 samas.

3 andmed 1950-1957. a. kohta võetud Saaremaa...  
 lk. 131, 1958-1959. a. kohta, Kommunistide ühitya' m. 13, 23. jaan. 59

keskmisel tasemel, liha tootangul aga üle keskmise, kalhulgas kalaha tootmisel isegi uusimistest vabariigis.

Tunduvat on viimastel aastatel rajoonis suurenenud ka või- ja munatoodang ja tõusnud köögivilja kasvatamine esatähtsus.

Luga siis on üldiselt saavutunud põllumajanduse asas head, kuid edaspidised plaanid on veelgi suuremad, veelgi jõukamad.

Liitsaartakul suuendatakse Keigimäe rajooni kolhoosides, võrreldes 1958. aastaga, piimatoodangut 2,3-, lihatoodangut 3,1-, munatoodangut 3,3- ja villatoodangut 28-kordselt. Tunduvat suuendatakse ka köögiviljade kasvatamist.<sup>1</sup>

Tuhted asja rajoonis etendab ka tööstus. Tänapäeva Keigimäe ongi ümätt tööstuslinn - nüü arub kalakombinaat, jahu- ja liivakombinaat, lihakombinaat, piimatoodete kombinaat ning rida kohaliku majanduse kombinaadi ettevõtteid.

Üldse annab rajoon 1,4% vabariigi tööstustoodangut.<sup>2</sup>

Juhtival kohal rajooni tööstuse struktuuris

---

<sup>1</sup> Eesti NSV, Andmete kogumik, Tallinn 1959. a., lk. 477.

<sup>2</sup> samas, lk. 475.

on toiduainetööstus - (üle 80%), teisel kohal  
metsa- ja puidu tööstus - (6%) ja kolmandal  
tekstiil- ja õmblustööstus.<sup>1</sup>

Suurimaks tööstusettevõtteks on Kõnginpa  
Kalakombinaat, mis annab ligemale 26% Nõu-  
kogude Eesti kalapüügist rannavetes ja rix-  
kogudes ning 4,5% kalakonservide toodangust.

Teiseks suurimaks ettevõtteks on Kõnginpa  
Lihakombinaat, mille osatähtsus Eesti NSV liha-  
toodangus ulatub 3,4% ja vorstitoodangus  
0,9%-ni.

Kõnginpa Rajooni TSNJK Kõvaliku Ma-  
janduse Kombinaadi peamisteks tootmisala-  
diks on ehitusmaterjalide, mööbli, tekstiilkaupa-  
de ja jalatsite tootmine.

Ka tööstusel on mitmeaastaks suured  
plaanid.

Kalakombinaadi laiendamiseks muudetak-  
se kapitalimahutusi kalatööstusse 17,1 mil-  
joni rubla ulatuses, mille tulemusena kala-  
konservide väljalase tõuseb 6 miljoni karbini,  
korratakse niiluhoonemajandus, organiseeritakse  
konservikarpidevalmistamist ja kala-  
jahu tootmist.

Ehitusmaterjalide kombinaat ehitab uue

---

<sup>1</sup> Eesti NSV, And<sup>mete kogumik,</sup> lk. 475.

tellintehan tootmisvõimsusega 5 miljonit tellist  
aastas.

Mööblitööstus samal ajal hakkab tootma  
rajooni lüanikkonnale mööblit aastas rohkem  
kui 1 miljoni rubla eest.

Peale mainitute on tööstuse esemel palju  
teisi suuri silisanduid, neid võiks maini-  
da u jõuagi.

Üldiselt aga võime öelda, et riigi tööstu-  
se tootlikuse kasvuga, kolhooside ja sov-  
hooside majandusliku jõukuse suurenemi-  
suga suurenevad kiiresti ka nende vahendid  
laiendatud taastootmiseks ning töötajate  
piduvalt kasvavate materiaalse ning kultuuri-  
liste vajaduste rahuldamiseks.

## I peatükk

Hariduse arengi Kimonjissepa rajoonis aastatel 1954 - 1959.

### 1. Koolide majanduslik baas. Õpilased ja õpetajate kaader.

Meid edusamme, mida me olime teinud kultuuri arendamises, näitab kõige ilmekamalt olukord rahvahariduse alal,<sup>1</sup> ütles N. G. Hrustšov partii XX kongressil.

Nõukogude kool, kui rahvahariduse tiestaja, on oma arengus saavutanud tõepoolest silmapaistvaid tulemusi. Ta on ette valmistanud kümneid haritud nõdaniike - sotsialismi-ehitajaid, ta on aidanud ilus karvatada inimeste, tehnikute, agronomide, õpetajate, artistide ning teiste kerkmise ja kõrgema kvalifikatsiooniga spetsialistide suurepärase kaadri.<sup>2</sup>

Suurt edu on lühikes ajaga saavutanud ka Eesti üldhariduslik kool, mis oma arengu algusest peale on tihedalt notud Venemaa töölis-klasi revolutsioonilise võitlusega.

Eesti rahvas, astudes 1940a. Nõuk. Liidu rahvaste pere, saavutas ammuoodatud rahvusliku võltumatus. Kommunistliku partii juhtimisel anus ta oma elu korraldama sotsia-

1 N. G. Hrustšov, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Usk-komitee avaranne partii XX kongressil, Tallinn 1956.a., lk. 86.

2 N. G. Hrustšov, Nõuk. Liidu rahvamajanduse kontrollarvud aastaks 1959-1965, Tallinn 1959.a., lk. 57.

linni põhilise majandusnõuduse alusel, mis nägi ette kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalse ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise sotsialistliku tootmise pideva suurendamise ja täiustamisega kõrgeima tehnika baasil.

Taaskohustatud nõukogude võimu üheks tähtsamaks ülesandeks eestis oli: korraldada ümber rahvaharidus, nii et see täielikult tuniks rahva huvisid, sest üleminekuga sotsialistlikule majandussüsteemile oli vaja kõikidel eluvaladel töölisklassi üritusele ustavaid kaadreid. Neid pidi aega andma kool.

Eesti NSV koolisüsteemi ümberkorraldamist nõukogude kooli põhimõttele kirjendab tunduvalt vanemate vennasvabariikide, eriti aega mure vne rahva tõhuskaasabi. Noor Nõukogude Eesti võis toetuda vennasvabariikide suurtele kogumustele nõukogude kooli ja sotsialistliku kultuuri väljaarendamisel. Vennasvabariigid abistasid Nõukogude Eesti kooli ka vilunud kaadri, vajaliku kirjanduse, õpikute, õppevahendite jne. näol.<sup>1</sup> Ning eesti rahvaskoondudes tihedalt kommunistliku partii üm-

---

<sup>1</sup> A. Pint, Rahvahariduse edusammud Nõukogude eestis, Tallinn 1953, lk. 4.

ber, saavutas terava klassivõitluse olukorras muuri idusamme.

Selle hoogsa üleshitustöö katkestas fašistliku Saksamaa returlik vallalitung Nõukogude Liidule. Saksa fašistlike okupantide poolt tehtud hävitustöö tulemusena purustati üsti kooli majanduslik baas ja nõukogude võimu poolt rajatud progressivne koolinistum.

Pärast meie maa vabastamist fašistlikust okupatsioonist oli üsti kool peaaegu täielikult laostunud olukus, kuid Nõukogude valitsuse ja kommunistliku partii pideval hoolitsusel ning vennasvabariikide abiga saadi esialgsetest raskustest üle ja algas Nõukogude besti kooli üleshitamine.

Koos teiste vabariigi koolidega on tõusnutud sammunud ka hingisupa rajooni koolid. Aastast aastani on suurenenud koolide arv, (põhiliselt kirkkoolide ja algkoolide), kasvunud ja tugevnenud õpetajate kaader, paranenud koolide materiaalne baas.

Perioodins, mida meie töös vaatleme, on esialgsed sõjajärgsed perioodi ramused juba ülgatava jäätud. Ent edasiarnev elu püstitab üha suurenevaid nõudmisi ka koolide ette.

Sellist lähtudes ei ole rajooni kooli-, s.t. hariduselus olukord praeguigi päris rahuldav, n-da viti kooli materiaalse baasi osas. Eriti travalt kerkis rajooni koolimajade mitteaja-kohalinise küsimus esile nous partii XIX kongressi ja XXI kongressi otsustega, mis nägid ette üldise kiskhariduse krostamise ning koolide poliitühnisurimise.

1954/55.õ/a. töötas rajoonis 22 algkooli, 14 suitsmeklamilist kooli, 4 kiskkooli<sup>1</sup> ja 1 spordi-ning muusikakool.

Järgnuval õppeaastal suurus rajooni koolide arv ühe kooli võrra, s.o. algkooli juurde loominega Pählasse.

1956/57.õ/a. loodi juurde üks 7-klamiline kool - Kogulane.

1957/58.õ/a. ühtegi kooli rajoonis juurde ei loodud, kuid 1958/59.õ/a. luuakse senistele 23-le algkoolile lisaks veel 4 algkooli: Kurveruse, Toi-tele, Loonvale ja Astesse. Luga töötas 1958/59.õ/a. rajoonis 27 algkooli, 15 suitsmeklamilist kooli ja 4 kiskkooli.<sup>2</sup> Võrreldes mid arve 1954/55.õ/a. näeme, et viie aasta jooksul on koolide arv suurenenud kooli võrra, s.o. 40-lt koolilt 46-le koolile.

Suuremaks kooliks rajoonis on Kingimäe

---

1 Arvestatud on ka Kingimäe Tööliskoole kiskkooli.

2 vt. tabel nr. 1, lk. 19.

# Üldhariduslike koolide paiknemine Kingissepa rajoonis.



I Kingissepa rajoon.  
II Orissaare rajoon.

--- Rajonipiir  
- - - - - Teed

● Keskkoolid  
▲ 7-kl. koolid  
○ Algkoolid

Keskkoolid.  
1. I Keskkool  
2. II Keskkool  
3. Muotjala keskkool

7-kl. koolid

1. Torgu
2. Tõrimeesa
3. Tõrifu
4. Lõumanda
5. Kihelkonna
6. Tagala
7. Jõhna
8. Kärla
9. Kogula
10. Rõndrepe
11. Haamse
12. Kaarma
13. Kaali
14. Võrvere
15. Piidla

algkoolid.

1. Lõbora
2. Mõneva
3. Tamaja
4. Rahuste
5. Anseküla
6. Salme
7. Karala
8. Kurevere
9. Vilsandi
10. Piduja
11. Kulema
12. Tõrise
13. Eikla
14. Saurepe
15. Kandla

16. Karujärve
17. Looda
18. Aste
19. Laadjaala
20. Pähkla
21. Põadla
22. Lõmala
23. Käesla
24. Jõla
25. Tõkuste
26. Vätta
27. Almuksa

Kuressaare piiskopiloss.

(nüüd asub sin Ragooni Koduloomuseum)  
Lae: k. 220.



Kingissepa T. Keskool.

linnas asub U. Kingisrpa nim. Keskool (I Keskool), mis oma olemasolu 41 aasta jooksul on väga lasknud sadu noori, kelledest paljud töötavad praegu meie kodumaal mitmesugustes asutustes ja ettevõtetes väga vastutustähtsates kohtades.

"Kool tunneb uhkust selliste kavandite üle, nagu kirjanik A. Hint, luuletajad D. Vaarandi ja A. Laal, teadusmehed - Tartu Riikliku Ülikooli õppijad K. Jau, J. Pügel, K. Vinkel, K. Ligi, K. Nüit, R. Kõrge ja E. Tooms. Siin said keskhariduse ka R. A. J. "Estonia" näitlejad E. Maripuu, ENSV Riikliku Filharmoonia laulja K. Laats, noor kunstnik Ilmar Torn jt," ütles kooli direktor Krumm kooli 38. aastapäeva artikul.

Praegune Kingisrpa I Keskooli <sup>hoone</sup> ehitati 1935. a. ja oli mõeldud <sup>ai muut.</sup> siitseklassiliseks kooliks, seepärast ei vasta praegused keskkooli ruumid nõuetele. Ruumide vähesuse ja õpilaste rohkusel tõttu töötab kool kahes vahetuses (kolmandas vahetuses õpib veel vabalt Tööliskoorte Keskool) ja 4-s hoones. Peale selle arvatakse veel vabalt töötuba ja kooli raamatukogu ning pionirituba. (Endine keskkool-gümnaasium purustati sakslaste poolt 1944. a. nigeisel korral)

---

1 "Kommunismi ehitaja" nr. 10, 22. jaanuar 1957. a.

väga hea raamatunõuuga ja füüsikakabineti ja).

Igal aastal näeb kool suurt vaeva endale kõrvalruumide ostmisega, et ära mahutada oma igal aastal suunuvad õpilasperet ning aastast aastasse kasvavat klaskomplektide arvu.

Kui puukoos on õppimistingimused enam-vähem normaalsed, siis kõrvalhoonete kohta rda öelda ei või. Ruumid on väikesed ja pimedad, talvel väga külmad ja niisked. Ei ole võimalusi saata õpilasi vahetundide ajaks klaskist välja jalutama, kuna puuduvad vastavad jalutusruumid.

Juba aastaid on keskkool endale taotlenud klaskiruumides endisest gümnaasiumihoonest remonditud ruume. Alates 1960/61. õppeaastast kuuluvadki ruumid keskkoolile. Seega ullega on võimalik Kingisruppa moodustada üks 8-klassiline kool, mille arvel väheneb praeguse keskkooli õpilaste arv, on võimalik likvideerida sealse klaskomplektilised klaskid ning abata ruumipuudus. Veelgi paremaks kujunevad aga tulevatingimused. Nimelt hakati juba 1958. a. ehitama Kingisruppa linna uut koolimaja - keskkoolihoonet,

mis on määratud 1040 õpilasele. Uut neljakorruse-  
list keskkoolihoonet võimla, aula, rõõula ja laske-  
tõruga ning stadiioniga, mis peab valmima  
1962. aastaks (ehitajad võtnud retsialistlike  
kohustuse lõpetada ehitus 1961. aastaks), loetakse  
ette juba vabariigi <sup>ühises</sup> moodsamaks koolimajaks.  
Selle valmimisel aga laheneb keskkooli osad  
ruumipuuendus täielikult.

Ruumide puuendus annab end tunda ka  
Lingispa II Keskkoolis, mis ehitati 1952. a.,  
ja oli mõeldud ainult algkooliks.

Maal asuvate 7-kl. koolide ja Mustjala  
Keskkooli olukord on märksa parem. Nõuete-  
kohand ruumid on Mustjala Keskkoolil ning  
7-kl. koolidest: Võhma, Raudveres, Liimandas,  
Hlaanus, Kaalis, Kaarmal, Tiirimitsas, Kogulas,  
Tagalas, Taritus, Vairus ja Kärval. Kõiki ni-  
mitatud koolihooned (väljaarvatud Kaarma)  
on ehitatud otseselt keskkooli või 7-kl. kooli  
 jaoks.

Maakoolide ruumidest olid nõuetele mitte-  
vastavad kuni 1958. a. Pihtla ja Kihelkonna  
7-kl. koolide ruumid ning kuni tänapäevani  
Torgu koolis.

Torgu 7-kl. koolile uute ruumide lüdmis-  
eks nel minguid võimalusi lei-

tud ü ole, küll aga Pihtlas ja Kihelkonnal, kus oli seni äärmiselt ebasaarlane olukord. 1958. a. ehitati Pihtlas uude koolihoonele tiine korrus juurde ning seega laheniski ruumilisimuse. Tänav aastal teostati põhjalik remont ka Kihelkonnas 7-kl. koolisüüdis meisaahoonel, mille tagajärjel se muutus tunduvalt suurem. Uued, koridorinõustamis ehitatud klassiruumid muutusid avarateks ja valgusküllasteks. Ehitati juurde ka vajalikud kabinetid ja 1958/59. õ/p. alustati õppetööd juba täiesti nõuetekohastes klassiruumides. Suurt abi koolide ümberehitamisel, nii Pihtlas kui Kihelkonnal, osutasid kohalikud kolhoosid - „Malva“ ja „Muu“ kolhoos.

Tähtselt rajooni kolhoosidel tuleks niist esimesi võtta, sest nõrvuti niinagu ühis- majanditega, kus mõeldakse oma laste õppimistingimustele („Mudismaa“, „Malva“, „Muu“, „Rihistalu“, „Lembitu“ ning „Varuli Ranna“) on palju üsukeiasid kolhoose („Kodumaa“, „Nõu“ jt.) märgiti Kihelkonnas Rajooni Töörahva Saadikute Nõuogu V. koosseisus III istungjärgul.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> „Kommunisti ehitaja“, nr. 71, 16. juunil 1959. a.

Andmed Kingissepa rajooni  
kesk- ja seitsmeklassiliste koolide  
materიაalse baasi kohta.<sup>1</sup>

Kooli nimetus	Kooli ehitamise aasta vastavast kooli nõuetele	Katseala suurus m <sup>2</sup> - tükis	Valgustus koolis ja interklasses	Raamatu- fond kaalis tk. - dts	Muu suurem inventar
I Keskool	1935 a. KK. nõuetele ei vasta (ehit 7-kl kooliks)	0.30	elekter	5317.	Heli kitsaafilmi aparaat, Raadio- vastuvõtja, filmoskoop.
II Keskool	1952 a. KK. nõuetele ei vasta (ehitatud 7-kl. kooliks)	0.10	elekter	5784	Helixiteasfilmi apa- raat, Raadio- võtja filmoskoop.
Mustjala keskool	1939 a. vastab KK. nõuetele	0.70	elekter	1415	Raadiovastuvõtjaid tk 2. Helixiteasfilmi aparaat.
Võhma	1927 vastab 7-kl. kooli nõuetele	0.39.	petrool lamp.	1165.	Raadiovastuvõtja dia projector filmoskoop
Randvere	1939 vastab nõuetele ehitatud kooliks	0.75.	elekter	1149	Raadiovastuvõtja Diaprojektor filmoskoop.
Lümanda	1895 vastab nõuetele ehitatud kooliks	0.80	petrool lamp.	1570	Raadiovastuvõtja filmoskoop
Haamse	1904 vastab nõuetele ehitatud kooliks	0.27	petrool lamp.	1252	Raadiovastuvõtja
Kaali	1920 vastab nõuetele ehitatud kooliks	0.10	elekter	1402	-
Kaarma	1920 vastab nõuetele endine mõis	0.50	petrool lamp	1451	Raadiovastuvõtja Filmoskoop.
Mihelkonna	1920 Ei vastanud nõuetele Kuni 1958 aastani	0.20	petrool lamp.	1210	Raadiovastuvõtja
Tiirimetsa	1937 vastab nõuetele ehitatud kooliks	1.0	petrool lamp	1040	Heli kitsaafilmi apa- raat, Raadiovastuvõtja Diaprojektor, Filmoskoop
Kogula	1958 vastab nõuetele ehitatud kooliks	0.10	elekter	700	Filmoskoop, Epidias- koop, Projektioonla- torn
Tagala	1934 vastab nõuetele ehitatud kooliks	0.50	petrool lamp	790	-
Torgu	1902 Ei vasta nõuetele	0.40	petrool lamp	1270	Raadiovastuvõtja Filmoskoop
Pihlla	1950 a. ei vasta nõuetele Kuni 1958 aastani	0.97	petrool lamp	1164	Raadiovastuvõtja Filmoskoop
Taritu	1927 vastab nõuetele ehitatud kooliks	1.0	petrool lamp	531	-
Vairere	1885 vastab nõuetele ehitatud kooliks	1.0	petrool lamp	1187.	-
Karla	1895 vastab nõuetele ehitatud kooliks	0.8.	elekter	1165	Raadiovastuvõtja Filmoskoop.

<sup>1</sup> Kingissepa Rajooni Kaudunearaonna  
arhiiv, Koolide pärid.

Küngissepa rajooni kesk- ja 7-kl  
koolide internaatide kasutamise  
aastatel 1954 - 1959. 1

Kooli Nimetus	1954/55 õ/a		1955/56 õ/a		1956/57. õ/a		1957/58 õ/a		1958/59 õ/a	
	Meis õpilasi	Neist riigi toidul	Meis õpilasi	Neist riigi toidul	Meis õpilasi	Neist riigi toidul	Meis õpilasi	Neist riigi toidul	Meis õpilasi	Neist riigi toidul
I Keskkool	30	4	30	4	44	-	40	6	47	6
II Keskkool	-	-	-	-	-	-	-	-	14	2
Mustjala. KK.	36	6	37	8	40	8	40	10	51	11
Võhma 7-kl.	30	3	34	6	30	4	42	7	56	7
Randvere 7-kl.	-	-	-	-	12	5	17	3	21	4.
Lõimanda 7-kl.	-	-	-	-	30	6	18	3	22	3
Haramse 7-kl.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaali 7-kl.	45	7	45	7	40	6	41	6	40	6
Koarma 7-kl	16	2	18	2	19	2	18	2	21	3
Kihelkonna. 7-kl	-	-	5	-	14	5	18	3	16	3
Jüri metsa 7-kl.	20	2	21	4	18	4	20	4	28	4
Kogula 7-kl	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Taigala 7-kl	28	6	29	6	29	4	30	4	26	5
Torgu 7-kl.	-	-	-	-	22	3	21	4	31	6
Pihla 7-kl	30	-	31	-	31	5	31	4	30	4
Taritu 7-kl.	20	2	20	3	21	3	24	4	24	4.
Võivere 7-kl	26	5	27	4	27	4	31	4	27	4
Kärila. 7-kl	20	2	27	4	26	4	27	4	28	5
Kokku	301	39	324	48	403	63	418	68	482	77.

1. Küngissepa Rajooni Haridusosakonna arhiv,  
koolide pärid.

Enamvähem rahuldavad on õppimistingimused algkoolides. Enamik neist arvavad küll vanades mõisahoonetes, kuid väikesel õpilaste arvu tõttu ei valmista ruumiküsimus mille muu raskusi.

Kokkuvõttes nuga võib öelda, et Kõngisrpa rajooni koolide materiaalne baas üldiselt ei ole hea, kuid „... kui kogu saare rahvas näed külge paub...” nagu öeldi Kõngisrpa Rajooni Tööraha Saadikute Nõunogu I koosmise III istungjärgul, kus oli päevakorras küsimus „Abitõendest koolide materiaalse baasi tugevdamiseks,“... siis suudab ka Kõngisrpa rajooni rahvas edukalt ellu rakendada uue koolisüsteemi.”<sup>1</sup>

Õpilastele paremate õppimistingimuste loomiseks on rajooni 6- ja 7-kl. koolide juurde loodud arvukas intervuaatide võrk.

Õpamistingimused intervuaatides on head, mistõttu nad on võitnud lastevanemate usalduse ja poolehoidu. Et iga aastaga intervuaatide olukord muutub vulgiparumaks on ka intervuaate kasutavate õpilaste arv pidevalt suurenenud.<sup>2</sup> 1954/55 õ/a. kasutus  
intu-

1. „Kommunisti Elitaja“ nr. 71, 16. juuni 1959. a.

2. vt. tabel nr. 3, lk. 26.

naatle 301 õpilast. 1958/59.õ/a. oli nende arv num-  
runud 482-le. Uaku nuga on 151 õpilast.

Samal ajal on suurenenud ka internaatide riigiteidul olevate õpilaste arv. 1954/55.õ/a. oli riigiteidul olevate õpilaste arv ainult 29, 1958/59.õ/a. aga 77. Riigiteidul olevate õpilaste arv on nuga suurenenud niii aasta jooksul 48 õpilase võrra. Internaatide asatahtsus suureneb iga aastaga.

Ja mis saavuta me ju ka alles siis ühukomp-  
lentiliste algkoolide liitumise, kui 7-kl.  
koolide ja keskkoolide juurde on ehitatud  
küllaldaselt avaraid ja nõustenoovaid inter-  
naate.

Prakt mainitud alg-, 7-kl. ja keskkoolide töö-  
tab rajoonis edukalt nel Töölisnoorte keskkool,  
kus õpivad enamikus töötavad noored, kes  
ei taha maha jääda sotsialistliku ühiskutis-  
töö üha kiirenevast tempost. Töölisnoorte  
keskkoolis õppivate töölisnoorte järk-järgu-  
line suuremine tõestab kujunvat rida vana-  
vat piindu hariduse järel, mida annavad  
töötajad.

Iga aastaga suureneb kommunistliku  
partii ja Noorsoojuhtimise valitsemise hoolitsus ja  
1 st. tabel n. 3, lk. 26.

tähelepanu töölisnoorte nimuvelidele. Eriti kannab töölisnoorte koollide asatahtsus no-  
us näimasoleva koolikorralduse üldise re-  
organiseerimisega.

Paljud inimesed on üles tõstnud noor-  
vana uuelinisteni reorganiseerimisega küsi-  
muse, et kas siis usuharidust ei olegi nüüd  
enam kusagil võimalik omandada? Seltsi-  
mees N. G. Hrustšov oma kirjas „Kooli ridemete tugev-  
nemist eluga ja rahvahariduse nisteni  
edasiarundamist meie maal” kirjutas selbe  
kohka: „...mil säilib uudiselt võimalus iga-  
ühel saada usuharidus praeguse uimne-  
kamilise uuele elatimes, kuid mitte nüüdse  
dust vabdatud uuele uandu, vaid õhtu-  
või naukõppe koollide võrgu uandu, mida mil  
tuleb igati arundada ja täiustada.”<sup>1</sup>

Kõrgimpa Töölisnoorte Keskool asutati ju-  
ba 1949. a. ja oma 11-aastase tegevuse jooksul  
on ta andnud haridust paljudele töölistele ja  
teenistujatele. Kooli asatahtmus rajooni ha-  
ridusnistemis kannab iga aastaga.

„Kooli töötajad olid algul võrdlemisi  
varemed: uue õppekulega usamonval tuli töötada

---

<sup>1</sup> N. G. Hrustšov, Kooli ridemete tugevdamist eluga ja  
rahvahariduse nisteni edasiarundamist  
meie maal, Tallinn 1958, lk. 12.

linna sival-Toris, undins haiglahoones, nuna es-  
ti osakond anus U. Kingisepa nim. Keskooli  
ruumides. Õpetajate kaader töötas peamiselt  
nõuavaastuse alusel. Briti tülikas oli nendel  
õpetajatel, kes andsid tunde mõlemas osakonnas.  
Nii tuli nune vahitunni ajal lausa lennata  
ühelt linna sruvast teise" munutab kooli  
direktor Liiv, Maimu oma kõnis Töölisnoorte Kesk-  
kooli 10-aastapäevale pühendatud artusel.

Nüüd aga on olukord paranenud, mõle-  
mad osakonnad töötavad koos ühes majas  
ning juba 1951.a. saatis kool esimese lennu  
abituriiente ellu.

Suurem osa lõpetanutest on jäänud trunky  
töötvale tööle, mõned niist on tuntud es-  
riindlastina, nagu Kingisepa Elektrijaama  
noortööline Ilmu Kark jt.

Osa kooli vilistlasi on juba lõpetanud  
kõrgema kooli, näiteks U. Põtsora Moskva  
Farmatsutilise Instituudi ja H. Lõbu Tartu  
Riikliku Ülikooli.

Uulu õhtukooli lõpetanuid õpib praegu  
nõrgemates õppeasutustes (õ. Mihklepp, H. Pärt,  
U. Tiinor - Tartu Riiklikus Ülikoolis, U. Nelis-  
Tallinna Politehnilises Instituudis jt.).

Õpilaste ja õpetajate arv Kingissepa  
rajooni keskk- ja 7-kl koolides aastatel 1954-1959<sup>1</sup>

Kooli nimetus	1954/55 õ/a.		1955/56 õ/a.		1956/57 õ/a.		1957/58 õ/a.		1958/59 õ/a.	
	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid
I Keskkool	1086	53	1099	58	1145	58	1189	57	1207	60
II Keskkool	400	22	483	23	517	22	528	28	450	23
Mestjala KK	200	13	200	16	216	17	181	16	163	17
Põlksnoorte KK	44	8	98	10	155	11	178	11	213	11
KOKKU	1730	96	1880	107	2033	108	2076	112	2033	111

Kooli nimetus	1954/55 õ/a.		1955/56 õ/a.		1956/57 õ/a.		1957/58 õ/a.		1958/59 õ/a.	
	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid
Hoamse	149	10	149	10	136	9	114	9	104	10
Kaali	141	11	145	10	129	10	117	10	118	10
Torgu	118	8	106	9	109	10	94	10	103	10
Vaisvere	92	8	88	8	87	9	89	9	81	9
Võhma	105	8	99	8	99	9	94	9	101	10
Hibekanna	111	8	140	10	129	12	94	9	109	9
Pihla	115	8	109	8	99	9	95	9	82	7
Kaarma	135	9	130	9	102	9	95	9	92	9
Karla	246	17	267	18	269	18	260	18	118	10
Taritu	113	8	109	8	108	9	103	9	104	9
Türi metsa	106	8	100	9	87	9	83	10	80	10
Lümanda	134	9	127	9	133	10	100	9	96	9
Randvere	102	10	51	8	80	8	84	9	91	9
Tagala	52	4	52	4	66	8	67	8	65	8
Kogula	-	-	-	-	45	8	47	8	153	12
KOKKU	1719	126	1672	128	1676	155	1536	145	1497	141

<sup>1</sup> Kingi Rajooni Haudussakonna arhiiv, Tõrfitrui-  
mis lehed vastavate aastate kohta

Õpilaste ja õpetajate arv Kingissepa  
rajooni algkoolides aastatel 1954-1959

Kooli nimetus	1954/55 õ a.		1955/56 õ a.		1956/57 õ a.		1957/58 õ a.		1958/59 õ a.	
	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid	õpilasi	õpetajaid
Laadjala	32	2	35	2	31	2	30	3	28	3
Lõmala	21	1	21	1	19	1	20	1	15	1
Mäebe	23	1	26	1	33	2	33	3	34	3
Paadla	22	1	22	1	22	1	20	1	25	2
Pidula	33	2	31	2	24	2	20	2	16	2
Rahuste	22	1	25	1	24	1	29	2	27	2
Salme	17	1	28	1	23	1	26	2	34	2
Tõlluste	50	2	40	2	43	2	40	3	44	3
Lõbaro	22	1	15	1	16	1	22	2	19	2
Sauvere	24	1	22	2	22	2	20	2	25	2
Vilsandi	7	1	9	1	11	1	10	1	10	1
Vätta	33	2	29	1	39	2	30	2	26	2
Abruka	4	1	5	1	7	1	8	1	7	1
Anseküla	27	1	34	2	37	2	33	2	30	2
Eikla	33	2	35	2	32	2	30	2	20	2
Ilpla	16	1	16	1	16	1	12	1	10	1
Jamaja	34	2	34	2	32	2	25	2	16	1
Kanalla	40	2	49	1	21	2	16	1	13	1
Karala	35	2	35	2	35	2	26	2	26	2
Karujärv	38	3	55	3	55	3	50	3	51	3
Käesla	21	1	20	1	18	1	16	1	14	1
Küdemä	20	1	18	1	18	1	16	1	20	2
Kurevere	-	-	-	-	-	-	-	-	16	2
Tõrise	-	-	-	-	-	-	-	-	12	1
Loona	-	-	-	-	-	-	-	-	14	2
Pähkla	-	-	16	2	14	2	16	2	16	2
Aste	-	-	-	-	-	-	-	-	45	3
Kokku	574	32	590	34	592	37	548	42	613	51
Üldarv	4023	254	4142	269	4301	300	4160	299	4143	303

Kõrgima Tööliskoole Keskooli õpetajate ja õpilaste ühikus püüdeks on pidevalt tõsta õppe- ja kasvatusöö tasit, tugevdada kommunistliku partii ja Nõunogude valitsuse juhtnõõride nõbaselt ridet ilu ja kooli vahel. Õpetajate püüdeks on saavutada na selline olukord, et kõik noored õpiksid. Et kujuneks nõi, nagu ne oli 1932. a. Dneprogeni chitustel. 1932. a. nimelt külastas nimitatud chitust üks itaalia delegatsoon. Jutuajamisel delegatsoonii juht küsis chitusosakonna juhatajalt: „Kui palju teil töölistest õpivad?“ „10 tuhat“ oli vastus. „Aga kui palju teil on töölisi?“ „10 tuhat“. „Aga kes teil siis tööd teevad, kui kõik õpivad?“ „Kõik need, kes õpivad.“<sup>1</sup>

Vaadeldaval perioodil, s.o. aastatel 1954-1959, on toimunud rajooni koolides na õpilaste arvu suurenemine, seda viiti aga õppeastatel 1955/56. ja 1956/57.<sup>2</sup> 1957/58 ja 1958/59 õppeastal on toimunud aga õpilaste arvu vähenemine. Põhjuseks on asaliselt üldise koolikohustuslike laste arvu vähenemine (koolikohustuse mittetäitjaid

<sup>1</sup> M. Kuvu, Коммунистическая партия - организатор коммунистической революции, Москва 1955 г., лк. 192.

<sup>2</sup> vt. tabel nr. 4, lk. 31 ja nr. 5, lk. 32.

1958/59. õppeaastal oli tegelikult 9) kuid vähemine näitus Mustjala Keskooli (VIII - XI kl.) osas toimus sotsis sellega, et nur osa VII kl. lõpetajaid suundus tööle kolhoosidesse.

Vähemine II Keskooli osas toimus sotsis suurema arvu sõjaväetunistrigade demobiliseerimisega 1958.a. (II Keskool on vana õppekulega keskkool).

Pidev õpilaste juurdekaw aga on toimunud I Keskoolis (I - XI kl.), kus 5 aasta jooksul on õpilaste arv suurenenud 121 õpilase võrra

Õpilaste arvum kaw I Keskoolis 1954-1959.a.

õppeaasta	õpilaste üldarv	neist VIII - XI kl.
1954/55	1086	237
1955/56	1099	247
1956/57	1145	269
1957/58	1189	272
1958/59	1207	280

1

Pidev õpilaste juurdekaw on toimunud samuti Tööliskoorte Keskoolis. 1954/55 õ/a. 44 õpilase arvel õppis Tööliskoorte Keskoolis 1958/59 õ/a. 213 õpilast. Yuga on õpilaste arv 5 aasta jooksul suurenenud rohkem kui 5 korda.

Õpilaste arv Tööliskoorte Keskoolis tegelikult

1 I Keskooli arhiiv, Statistilisi andmeid õpilaste arvu kohta raskavatel aastatel.

peaks olma palju noori, sest asutustes on veel palju noori töötajaid, kes ei oma keskharidust. Nii puudus näiteks 1957. a. rajooni täitevkomitee 11 noort keskharidus, linnataitevkomitee 3-l, riigipangas 8-l, kultuurimajas 2-l, „Kommunismi Ehitaja“ toimetuses 2-l jne. Ka asutuste juhiva kaadri hulgas on inimesi, kel puudub vajalik keskharidus.<sup>1</sup>

Uulgi halvem on aga see, et paljudel töölisnoortel puudub 7-kl. haridus. Nii näiteks Kingimäe heakorra- ja kommunaalteenuste kontoris töötavast 36-st noorest ei oma 27 7-klaselist haridust; jahu- ja liivauuukinaadis 36-st 19; miilitsaosakonnas aga töötab miilitsatuna 2 noort, kes on lõpetanud ainult 2 klassi.<sup>2</sup>

Kõiksiks kujuneb noore põlvkonna kasvatamisel see õpetaja. Õpetaja on alati avaldanud ja avaldab ka edaspidi võrreldavat mõju õpilaste vaadete, mõistete, kujutluste ja vundumuste kujunemisele, sest õpetaja mõjustab vahetult iga päev oma inimese uskujuga, vundumustega ja teadmistega.

Nõukogude Liidu õpetajakond, juhitud

---

1 „Kommunismi Ehitaja“ nr. 64, 30. mai 1957. a.

2 samas.

des kommunistliku partei poliitikast, mis on nõukogude korra eluliseks aluseks, annab päevast päeva ja tunnist tundi oma panuse kommunistliku epohhi inimise loomisele.

Selluks, et õpetajad suudaksid edukalt täita need suuri ülesanded, millised nende ette on raudnud partei ja Nõukogude valitsus, peab õpetaja ise olema kõrgesti haritud, peab täiendama oma idulis-polütilisi teadmisi, tõstma oma kvalifikatsiooni, täiendama oma õppemetodeid, olema nõudlik enda ja õpilaste suhtes.

Eriti suurt tähelepanu õpetajaskonna idoloogilisele tööle pöörati partei x kongressil ja sellele järgnenud SKP kongressil, kus märgiti, et „noorsoo iduline kasvamine sõltub suurel määral õpetajast, sellepärast on poliitilise töö intensiivistamine nende hulgas, nende iduline taseme ja autoritudi tõstmise partiorganisatsioonide üheks peamiseks ülesandeks.”<sup>1</sup>

Peab ütleva, et selles osas on Kingimäe rajooni õpetajad usotsas partei- ja komсомoliorganisatsioonidega teinud tublit tööd.

---

1 „Noorte Hääle” nr. 5, 1. veebruar 1958.a.

Rajoonis on oma partii algorganisatsioonid moodustatud kümme kooli juurde - I Kesk-koolis, II Kesk-koolis, Mustjala Kesk-koolis, Kogulas, Karu-Järvel ja Vainurus. Nendest suurimaks on kindiõnna I Kesk-kooli 10-liikmeli-ne partii algorganisatsioon, mis juhib koolis nii poliitilist kui ka metoodilist enesetäiendamist.

Poliitiliseks enesetäiendamiseks on organi-suritud val poliitring. Õppused sellis toi-muvad 2 nädala kuus. Ringi juhatab ajalooõpetaja Salme Lipp. Õpetajad võ-tavad ringi tööst osa väga aktiivselt, kuna ringis arutatakse teemad on ala-ti aktuaalsed ning huvitavad kõiki.

I Kesk-kooli partii algorganisatsioon on sunnitud õpetajad sellele, et iga pedagoog juurdleb, kuidas muuta õpeta-mine ja kasvatamine teadlikult lähenemiseks, kuidas arundada õpilastes ise-sivvat ja loovat suhtumist töösse.

Lahkestel parteisosolekulitel on sageli arutatakse teatud kasvatustöö proble-mid. Nii näiteks on val toimunud lahendid parteiosolekulud teemal: „Milline saab

olema nõunogude õpetaja?“, „Ateistliku kasvatus-  
töö nüsimustest“, „Klarijuhataja osa õpilaste kasva-  
tamisel“ jt. Nendel koosolekutel said paljudki  
õpetajad oma tööle õige suuna.

Partiorganisatsioon on oma töösu kaasa-  
tõmmanud ka õpetajate komisjoli-algorgani-  
satsiooni. Nii suunatakse pidevalt õpetajaid  
vastastikku tunde külastama, korraldatakse  
külastatud tundide aruteluid ja otsitakse  
ühiselt teid inlikerkinud vigade kõrvaldami-  
nus. Koos korraldati ja viidi väga õnnestu-  
nult läbi laktine partii- ja komisjoliorgani-  
satsiooni vaidluskoesolek „Kas auahnus on posi-  
tiivne või negatiivne nähtus“ jm.

Suure autoriteedi on 8-liikmeline partii alg-  
organisatsioon saavutanud ka II Keskkoolis ja  
just selõttu, et ta liikmed on iga päev kua-  
dens abilisteks ja nõuandjateks õpetajatele nende  
vastutusrikkal tööel.

Spetsiaalselt noolide metoodilise töö  
organiseerimise ja juhendamise ning õpetajate  
professionaalse meistriksuse tõstmiseks tegeldab  
rajooni pedagoogiline kabinet.

Selle asutuse töö on hea taseme saavutanud  
viti viimastel aastatel (juhataja S. Väär).

Õpetajate abistamine toimub eiteks metoodilise kirjanduse laenu tamise tul (tegelikult metoodilist kirjandust on seal veel väga vähe, ainult 1902 eksemplari<sup>1</sup>) ja teinek ülerajooniliste õpetajate nõupidamiste, konverentside, pedagoogiliste lugemiste, lahtiste tundide, seminaride jne korraldamise wäl, mis praegu abati on väga hästi organiseeritud. Nii wäitkus toimus 1956.a. bioloogiaõpetajate seminar, kuhu olid kutsutud ka lektorid Tallinnast ja Tartust. Esimesel tööpäeval kuulati TAA Loodusuurijate Seltsi asutaja sm. bilarti ettekannet tumal „Kooli õppe- ja katsealad kui esirindline kogemuste vahendaja“, wäidi külastamas I Kemnooli õppe-katsealad ning korraldati ukkurisoon koduloomuuseumi loodusteaduse osakonda. Teisel tööpäeval õpiti lindude topiste valmistamist.<sup>2</sup>

Töökärgsetel aastatel töötanud õpetajad wakordselt suure töökoormusega, homminust õhtuni - nagu jutustab kuwagine I Kemnooli õpetaja Lunin. Oma kwalifikatsioonitõstmiseks ei jäänud õpetajal aega ka mõige paruma tahtmise juures. Nüüd on olu-

---

<sup>1</sup> Rajooni pedagoogiline kabineti andmed.  
<sup>2</sup> samas.

kord nullis suhtes oluliselt paranenud, nuna kaadri puudus on koolides likviduritud. Selle tulemusena peaaegu igas rajooni koolis töötavad õpetajad normaalse koormusega.

Üldse töötas Kingimäe rajoonis 1954/55 õ/a. 254 õpetajat. 1958/59 õppeaastaks oli nende arv suurenenud 303-ks.

Suga on aastast aastase õpetajate arv rajooni koolides kasvanud.<sup>1</sup> Õpetajate arvu suuremine on põhiliselt toimunud algkoolide arvel, sest algkoolide arv on suurenenud ning paljude ühekomplektiliste kääbuskoolide asemel on moodustatud kahe- ja kolmekomplektilised koolid. Nii on endise ühe- ja kahekomplektilise kooli asemel nüüd kolmekomplektiline kool Mäkel, Laadjalas ja Tõllustes ning endise ühekomplektilise asemel kahekomplektiline Paadlas, Rahustes, Gauveres, Lääbaras, Palmel, Ansenülas ja Klidemaal.

Õpetajate arvu suuremine on toimunud samuti keskkoolide ja mõne 7-kl. kooli arvel.

I Keskkoolis töötas 1954/55. õ/a. 53 õpetajat, kuid 1958/59. õ/a. 60 õpetajat. Mustjala Keskkoolis suurenes õpetajate arv samadel aastatel 13-lt 17-le.

7-klamiliste koolide osas on õpetajate arvu suuremine toimunud Torgus, Nõhmal, Tiirimetsas jm.

---

<sup>1</sup> vt. tabel nr. 4, lk. 31 ja nr. 5, lk. 32.

Tõusnud on samuti õpetajate hariduslik tase.<sup>1</sup> Kõrgema haridusega õpetajate arv rajoonis 1954. st aastast 1959. aastani on kasvanud 44-lt 69-le, kuid seda põhiliselt kesknoolide arvel. Väga vähe on veel kõrgema ning samuti õpetajate Instituudi haridusega õpetajaid rajooni 7. klassilistes koolides.

Haridustaseme tõstmine on toimunud põhiliselt kaudselt. Kõrgemate koolide lõpetanuid on rajooni suunatud äärmiselt vähe. Põhjusi on mitu. Enamasti see, et vana kaader on ees, kuigi madalama kvalifikatsiooniga. Erineb aga ka veel tänapäeval selliseid juhtumeid, kus noored kelduvad saarele tööle tulemast.

Keskpedagoogilise haridusega õpetajate arv rajoonis on suurenenud 1954. st aastast 1959. aastani 61-lt 74-le, mille arvel on tunduvalt vähenenud lõpetamata keskharidusega ja osaliselt keskharidusega õpetajate arv. Iugugi ei saa aga leppida olukorraga, et rajoonis riski on veel nii palju lõpetamata keskharidusega õpetajaid (1959. a. 17) ja seda ajal, kus meil on üldine suund nõustusliku keskharidusele.

---

<sup>1</sup>vt. tabel nr. 6, lk. 42.

Õpetajate haridustase Kingissepa  
rajooni koolides 1954/55 1956/57 ja 1958/59  
õppeaastal. 1

Õppeaasta ja haridusjärk	Neist I - IV kl. õpetajaid	Neist V - VII kl õpetajaid	Neist VIII - XI kl õpetajaid	Kokku
1954/55				
Kõrgema haridusega.	-	2	42	44
Õpetajate Instituudi haridusega.	-	51	20	71
Kesk-pedagoogilise haridusega.	6	35	20	61
Keskharidusega.	14	28	10	52
Lõpetamata kesk- haridusega.	12	10	4	26
1956/57				
Kõrgema haridusega.	-	3	47	50
Õpetajate Instituudi haridusega.	1	56	23	80
Kesk-pedagoogilise haridusega.	12	30	21	63
Keskharidusega.	16	30	11	57.
Lõpetamata kesk- haridusega.	8	9	5	22
1958/59				
Kõrgema haridusega.	-	7	62	69
Õpetajate Instituuti haridusega.	1	69	20	90
Kesk-pedagoogilise haridusega.	22	36	16	74
Keskharidusega.	13	21	10	44
Lõpetamata kesk- haridusega.	6	8	3	17.

1 Kingissepa Rajooni haridusosakonna arhiiv.

Haridusosakond ja koolide juhtkonnad müll võitlevad õpetajate kaadri pedagoogilise kvalifikatsiooni tõstmise eest, muudates õpetajaid mitte-stationaarselt õppima pedagoogilistene õpetustustene, ent tulemused selles osas ei ole üllgipoolist rahuldavad.<sup>1</sup> Nii ei õppinud edasi kutsuta õpetajatest rajooni koolides

1954/55 õppeaastal	78 õpetajat.
1955/56 õppeaastal	80 õpetajat.
1956/57 õppeaastal	70 õpetajat.
1957/58 õppeaastal	62 õpetajat.
1958/59 õppeaastal	44 õpetajat.

Algklasside osas aitab olukorda kindlasti parandada vastasutatud algklasside õpetajaid ettevalmistav kaugeõppe osakond Tallinna Pedagoogilise Instituudi juures. Siadaasivate andmete põhjal on avaldused järgneva õppeaastaks, s.o. 1960/61õ/a. kõrgema hariduse omandamiseks rajoonist saatnud üle 30<sup>algklasside</sup> õpetaja.

Õppeaasta algul nende arv kindlasti suureneb veelgi. Õppimaministrite hulgas on palju ka neid, kes juba omandavad keskerihariduse.

Milline on rajooni koolide juhtiva kaadri,

---

<sup>1</sup> vt. tabel nr. 6, lk. 42.

See on direktorite ja juhatajate hariduslik tase, mille kohta annab ülivaate alljärgnev tabel.

Kõrgima rajooni koolide direktorite ja juhatajate hariduslik tase 1954/55 ja 1958/59 a.

Haridus	algkoolides		7-aastaste koolides		keskkoolides	
	1954/55 a.	1958/59 a.	1954/55 a.	1958/59 a.	1954/55 a.	1958/59 a.
Kõrgem	-	-	-	2	4	4
Õpet. Instit.	-	1	10	10	-	-
Keskpedag.	6	16	3	4	-	-
Keskharidus	13	9	1	-	-	-
Lõpetamata keskharidus	3	2	-	-	-	-
Üldse õpetajaid						

Juhtiva kaadri haridustasemega võib enam-vähem rahule jääda, välja arvatud 2 algkooli, kus juhataja on lõpetamata keskharidusega (Kõnere, Tõrise).

Haridusosakonna ülesandeks on nimetatud koolide juhatajad kindlasti ulolval õppeaastal suunata edasi õppima.

Rajooni õpetajad - rahvavalgustajad - ei tugele aga mitte üksnes õpilastega, vaid ka töötajatega, kolhoosnikuga, ühe sõnaga nõrge nundega, kelle lapsi nad on kutsumas õpetama ja kasvutama.

Õpetajad on agitaatoriks, kultuuriringi-  
saatoriks (parimad: Stern - I Keskoolist, Kam-  
Türimutsant, Part - Liimandast, Vainula - Taritust,  
Prii - Taritust, Dolmatova - I Keskoolist jt.),  
lentoiks (parimad: Krumm - I Keskool, Meius-  
Kihelkonnalt, Siidus - Mustjala Keskoolist,  
Vapper - Taritust, Lunn - Kihelkonnalt jt) ja  
muude ühiskondlike nõustuste aktiivseteks  
täitjateks.

Siinjuures peab märkima, et märksa ak-  
tiivsemad on selles osas ja maakoole õpetajad.

ÕKР ja Nõukogude valitsus hindab nõrgelt  
õpetajate tundeid, <sup>mida</sup> nda väitab selgelt hulgaliselt  
õpetajate autasustamine. Ka rida kõrgima  
rajooni õpetajaid on oma hea tööga saavu-  
tanud partii, ELKNÜ ja valitsuse <sup>ja tui</sup> autasusid.  
Nü töötavad rajoonis autasustatud õpetajatest:

Viirov, Alvine - I Keskooli õpetaja, au-

tasustatud rinnamärgiga „Haridustöö üsindlane“ 1955. aastal.

Lepp, Ado - I kiskkooli õpetaja, autasustatud rinnamärgiga „Haridustöö üsindlane“ 1955. aastal.

Krumm, Pauline - I kiskkooli direktor, autasustatud rinnamärgiga „Haridustöö üsindlane“ 1955. aastal.

Bruntsakk, Maria - II kiskkooli õpetaja autasustatud rinnamärgiga „Haridustöö üsindlane“ 1957. aastal.

Tarkus, Ella Kandla algkooli õpetaja au-  
nimetusega „Tuneline õpetaja“.

Prudel, Hillar Kihelkonna 7-kl. kooli  
õpetaja, autasustatud rinna-  
märgiga „Haridustöö üsindlane“ 1958. aastal.

Truumure, Astru I kiskkooli pionerijuht,  
autasustatud rinnamärgiga „Pa-  
rim pionerijuht“ 1955. aastal. <sup>1</sup>

Peale selle on rida õpetajaid autasusta-  
tud ELKNÜ aukirjadega.

---

<sup>1</sup> Kõrgima Rajooni JSN TK Haridusosakonna  
arhiiv, õpetajate isiklikest tööraamatutest.

Rajooni töötav rahvas näitab oma austust õpetajate vastu sellega, et valib need suurel hulgal juhtivaine riigivõimuorganite üheliidulistesse, vabariiklikesse ja kohalikesse valitsusorganitesse.

Sellisteks rahva poolt usaldatavateks ja austatud õpetajateks on:

Kremm, Pauline (I kirkkool).

Vappur, Lida (Taru).

Tiidus, Eliino (Mustjala kirkkool).

Sipp, Ado (I kirkkool).

Berwadentsova, Valentina (II kirkkool)

Lobats, Elena (II kirkkool)

Ruinart, Endel (Lümanda)

Tõkman, August (Kihelkonnas)

Rand, Ants (Vainu) <sup>1</sup>

Kõin nimetatud õpetajad on valitud kohalikesse võimuorganitesse.

Paljud õpetajad on valitud ka rahva-kohtute kaanistujaks.

Kõik see näitab, milline tähelepanuga suhtub kommunistlik partii ja Nõukogude valitsus meie õpetajatesse. Õpetajate

---

<sup>1</sup> Kõrgima Rajooni JSNTK Haudurorakonna andmed.

konna waldaw enamus tüüab partii ja valitsuse  
hoolitsust tasuda ennastsalgava tööga meie  
noorsoo õpitamisel ja kasvatamisel.

Kõikidust elpooltloodud andmetest me nägi-  
me, millised edusammud ja millised puudu-  
nd esimesid rajooni koolide materiaalse baa-  
ri ja pedagoogilise kaadri osas. Antud edu-  
sammud ja samal ajal ka puudused kajas-  
tuvad kas siis positiivselt või negatiivselt  
ka õppe- ja kasvatustöös, mida me järgnevalt  
vaatlemegi.

## 2. Õppe- ja kasvatustöö.

Õppe- ja kasvatustöö alusks nõukogude koolides on kommunistliku partii poolt noorsoo kommunistliku kasvatuse kohta püstitatud põhimõtted.

Nõukogude kooli üheks nõige olulisemaks ülesandeks on kasvatada noori kommunistlikult ehitajaid, kes oleksid varustatud kindlate teadmiste, oskuste, vilumuste, kõrgete moraalsete ja iseloomuomadustega. Neid ülesandeid saab tähtsustada vaid eduka õppe- ja kasvatustöö käigus.

Mida täiuslikumaid ja sügavamaid teadmisi annavad õpetajad õpilastele, mida paremini kasvatavad õpetajad õpilastes kommunistlikku maailmavaadet, seda suuremini ehitame üles kommunismi.

Sellega on na selgitatav, miks kommunistlik partii nõuab õpetajailt, et nad peaksid võitlust kõrge õppe- ja kasvatustöö eest.

Et täita neid ülesandeid, on väga olu-

line tähtsus õigesti organiseeritud õppeprotsessil.

Suuri edusamme selles osas on saavutanud ka Hingimäe rajooni koolid.

Tõdes vaadeldaval perioodil teostatavale õppe- ja kasvatus tööle andis põhimuuna 1952.a. toimunud partei XIX kongress. Kongressil kavandatud viies viie aasta plaan määras kindlaks NSV Liidu rahvamajanduse uue võimsa tõusu ning tagas rahva materiaalse heaolu ja kultuuritarbimise edasise kasvu. Selle plaani edukas täitmine oli suureks sammuks edasi sotsialismilt kommunistlikele ühiskondlikele tuludele.

Partei XIX kongressi otsused arutati põhjalikult ka Hingimäe rajooni haridussüsteemis, Iga kool võttis endale omapoolsed kohustused.

1955 ja 1956. a. augustisuu ülerajoonilistel õpetajate nõupidamistel analüüsiti vahelpeal tehtud tööd. Seal ilmnis, et paljude nende koolide hulgas, kus õppe- ja kasvatus töö on õigesti organiseeritud, on ka selliseid kooli, kus õppe- ja kasvatus töö tase on langenud võrreldes ülevõetud aastatega.

Nimetamisväärsid saavutusi õppetöös ja kasvatus töös 1954/55 ja 1955/56 õppeaastal saavuta-

rid II Keskool, Vainre, Kaarma, Kihelkonna, Kaarma ja Võhma 7-klamiliindkoolid ning Iypla, Jamaja ja Salme algkoolid. Silmapaistvad olid eriti nunde õpetajate töötulemused, kes omaid vastava erihariduse ja kes tegid oma tööd nüdamega. Sellistena võib nimetada vene keele õpetajat Vainre Iypla Võhma 7-kl. koolist, bioloogiaõpetajat Ants Randa Vainre 7-kl. koolist, algklamiliinde õpetajat Nadezda Saartit Mustjala Keskoolist jt.<sup>1</sup>

Paljudest rakustest on mõnes koolis aidanud üle saada hea kollektiivi kujunemine. Nagu märgiti 1956. a. õpetajate augustikuu nõupidamistel, on sellisteks hea õpetajate kollektiividega koolidena Mustjala Keskool, Torgu 7-kl. kool ja mõned algkoolid.<sup>2</sup>

Samal nõupidamisel märgiti ka et teatud määral on paranenud selliste ainete nagu matemaatika ja usti keele õpetamine. Seda on saavutatud tänu vastava ettevalmistusega maadri suunamisel rajooni koolidene.

Nend on üksikud positiivsed näitajad rajooni mõnede koolide õppetöö tulemuste kohta. Tegelikult üldisi õppetöö tule-

---

1, "Kommunisti Ehitaja" nr. 41, 6. aprill 1954. a.

2 Kuigimapa Rajooni TSNTK Hauduruseanonna arhiiv, õpetajate 1956. a. augustikuu nõupidamiste niaturjalid.

musi ei saa, ega võigi lugeda rahuldavaks, kuna 1955. aastal oli Kingissepa rajoon õpetöö tulemuste poolst vabariigis viimasel kohal.<sup>1</sup>

Rajooni koolidest eriti halvade töötulemustega olid Ansküla, Vätta, Vilsandi, Paadla, Käelka ja Karala algkoolid ning Randvere, Torgu ja Tiirimetsa 7-klasilised koolid. Mõningaid näituid nende koolide töötulemustest:

1954/55 õppeaastal ei lõpetanud Ansküla algkooli 7-st III õpilast üheski klamkursust. Vätta algkooli 8-st IV klasi õpilast pääns järgmine klasi ainult 1. Vilsandi algkooli 2-st IV klasi õpilast ei sooritanud numbrilise reie ensamit. Paadla, Käelka ja Karala algkooli IV klasi õpilastest jäid klamkursust nõrdama enam kui pooled.

7-klasilistest koolidest töötas halvemini Randvere kool, kus rahuldavaid tulemusi saavutati õppitöös vaid I ja VII klassis. Kõigis teistes klassides jäeti klamkursust nõrdama umbes pool õpilaste üldarvust. Selle kooli 12-st IV klasi õpilast ja 15-st V klasi õpilast lõpetas kevadel klamkursuse kummaski

---

1 „Kommunisti Ehitaja“, nr. 3, 7. jaanuar 1956. a.

klassist ainult üks õpilane. Nõrga edasijõudmise peamiseks põhjuseks olid sellis koolis puudulikud teadmised vene keeles, mida õpetasid õpetajad Aidamets ja Kirs.

Äärmiselt halbu tagajärgi näitasid vene keeles veel ka Torgu 7-a. kooli I klassi õpilased (õpetaja M. Kool) ja Tiirimetsa 7-a. kooli õpilased (õpetaja G. Drusjanin) jt.<sup>1</sup>

Kõigi nende ja nendesarnaste näidete tõttu oli riigi rajooni üldine õppetöö taseme nii madal.

Tihedalt õppetööga on koolis notud kasvatus-töö. Kommunistliku Noorsooühingu III kongressil peetud kõnes tõstis Lenin erilist esile kommunistliku moraali, kommunistliku nõeluse kasvatamise küsimuse. Ta rõhutas, et kõik see, mis Nõukogudemaal tehakse noorsoo kasvatamiseks ja õpetamiseks alal, peab olema suunatud kommunistliku moraali kasvatamisele noorsoos.

Kommunistliku moraali olemus avaldub aktiivses võitluses kommunistliku eest. Eupärasest rõhutas Lenin ühtlasi mõtet, et peamiseks kommunistliku moraali kasvatamiseks ei saa olla nõeliste vestluste pidamine ja nõeliste reeglite, nõeliste ettekirjutiste lüütmise, vaid

---

<sup>1</sup> Kõrgima Rajooni TSN TK kaarduosakonna arhiiv, Statistiliste andmete kaart 1950-1956.

selluks on noorsoo jõukohane usavõtte kommu-  
nismi üleshitamisest, nende ülesannete lahenda-  
misest, mis seisavad parajasti noogu ühiskonna  
us.<sup>1</sup>

Lenini seisukoht, et kommunistlike moraali,  
kommunistlike iseloomujoonte kavvatamine on  
kemne ülesanne nõukogude noorsoo kavvata-  
misel, on üldiselt tunnustatud. Ometi on  
mille vabariigi ja eriti Kiirgimera rajooni koo-  
lides selles osas veel palju ära teha, kuigi pra-  
gu ja ka töös vaadeldava perioodi kahe algus-  
aasta kavvatustöö oli üldjoontes rahuldav.

Maagu teada, väitis väljapaistev nõukogude  
pedagoog A. G. Makareenko oma pedagoogiliste  
uue mõtlemise näitel, et lähtemomendiks kavvatus-  
töös on kindlakujuliste, õpilastele anusaadavate  
nõuete esitamise, millele peab järgnema järje-  
kindel töö. Nõuded, mis õpilastele esitati,  
tulid selle järjekindla ja visa töö taga-  
järgil muuta õpilaste ivalikaks veendu-  
musteks ja nii, et need juhiksid ka nende  
mõitumist. Tuga on kavvatustöös pearyaks  
õpilastele tegevuse organiseerimine, õpilastele  
jõukohaste ja mitmekesiste ülesannete, nal-

---

1 „Nõukogude Kool“ nr. 4, 1955.a., lk. 204.

hulgas ka ühiskondlike ja tootmistöö ülesannete andmine. Suur osa rajooni koolerakendand edukaalt rida meetodit (Torgu, Kooli, Haamse, Väivere, Mustjala Keskool).

Paljudes rajooni koolides saavutati häid tulemusi kasvatuses tugevate ja elujõuliste klastikollentüüvide abil.

Nõunoguliku kasvatuses objektiks peab olema kõigelt turviklin õpilaskollentüüv. Pedagoogikatriaduste kandidaat A. Blango kirjutab, et „ainult turviklin õpilaskollentüüvi kujundamise tul saab nõunogude kool täita missugusid põhilisi ülesandeid, nagu seda on traditiline distripliini kasvamine ja kõrge õppedukuse saavutamine“<sup>1</sup>

Tugevates klastikollentüüvides nimelt saab õpetaja mõjustada õpilasi mitte ainult otseselt vaid ka kollentüüvi kaudu, kusjuures kollentüüvi mõju on sageli palju tõhusam õpetaja otsust mõjust. Kui õpilane eksis milleni, siis vastutab selle eest kogu kollentüüv kuhu ta kuulub, mitte ainult tema ise.

Nagu ulpool öeldud, on ka kõrge õppe-

<sup>1</sup> A. Blango, „Õpilaskollentüüvi organisatsioon ja kasvamine, Tallinn 1954, lk.10.

edukuse saavutamise üheks vahendiks.

Kiingiirpa rajoonis on selle töendususe kaali, Jaritu, Liimanda, Väivere, Käita, Kaasmäe mõnede I Keskkooli klannide töötulunud.

Tugeva klannikollektiivi organiseerimisel on tähtis osa klannijuhatajal.

Õpetajad-klannijuhatajad, kes suutsid organiseerida tugeva klannikollektiivi ja saavutada hea õppeedukuse olid näiteks G. Koost, G. Tapp ja M. Uksin I Keskkoolist, H. Kadak Käita koolist, L. Mook Kaarma koolist, N. Gaart Mustjala Keskkoolist, A. Saar Kaali koolist jt.<sup>1</sup>

Töös vaadeldava perioodi algastatist oli rajoonis ka sellineid õpetajaid ja klannijuhatajaid, kelle usmäärgiks ei olnud mitte laste karvatamine, vaid ainult see, et saaks ette nähtud tunni kuidagi ära anda. Sihti näis kuulata õpetajaid kurtuas, et lapsed õpivad rahuldavalt aga näituvad halvasti, rikuvad tunnis korda. Süüdistati klannijuhatajaid kuid ise korra parandamiseks midagi ette ei võtnud.

Näiteks töötas 1954. a. I Keskkoolis

---

1 Kiingiirpa Rajooni TSNJK Klannivõrkonna arhiiv, õpetajate 1956. a. augusti-augustiku neupidamine.

psühholoogiaõpetajana E. Lipstuhel. Tema ei osutanud mingit tähelepanu sellele, et õpilased tunnis võrds rikkunud ja teadnud ainult halvasti.

Või siis 1955-aastast õpetaja Laanekask bioloogiaõpetaja Mustjala koolkoolist. Õpetaja oskas hästi ainet metoodiliselt nähtuda, tunnid olid huvitavad, kuid distipliiniga hakkama ei saanud. Et olukorda lahendada, selleks ta midagi ette ei võtnud, jättis kõik klassijuhatajate lahendada.

Miks siis oli kujunenud mõnes koolis olukord nii halvaks? Üheks põhjuseks oli kindlasti klassikollektiivide puudumine koolides, ning sel juhul tuleb teatud määral nüüdistada ka klassijuhatajaid. Suuremiks puuduseks tuleb aga lugeda seda, et sel perioodil oli nii vabanemis üldse, kui ka kängis-<sup>jätud</sup> rpa rajoonis koolitusküsimus (õpetajate erajaks. <sup>otsust</sup> Koolitusküsimustes ei toimunud 1954/55 ja 1955/56 õppeaastal rajoonis ühtegi õpetajate nõupidamist, nõuveni ega aktiivipäeva. Koolides ei toimunud sel ajal ka ühtegi õppenõuhoogu koosolekut.

Peab märkima, et selline vilddax arusaamine koolitava õppetöö printsiibist polnud uus, vaid seda on eninenud ka varem. Täadu-

päiast tuli suuremuse rildana arusaaminga kokku pörgata  
~~KOL~~ väjapaistval nõuogude pedagogil A. S. Ma-  
warincol, kus aga lahendas kllle nitsarkoha väga  
misterlikult, rakendades Lenini juhtmötet nõu-  
ogude noorsoo kavvataminst.

Üheks tähtsaks ülesandeks, mis partii XIX  
kongress püstitas nõuogude kooli ette,  
oli koolide poliittehnikerimine. Kongressi otsu-  
s õeldakse: „Et tösta üldharidusliku kooli  
retrialistlikku kavvatavat tähtsust ja luua  
kirkkooli lõpetavatele õpilastele tingimused  
kutnala vabaks valimiseks, anuda tiostama  
poliittehnilist õpitamist kirkkoolis ja võtta tarvi-  
tusle abinõud, mis on vajalikud ülemine-  
kuse üldisele poliittehnilisele haridudusele.“<sup>1</sup>

Ka Lenin ontas suurt tähelepantu poliit-  
tehnilisele haridusele. Ta näitas samuti teid ja  
vahendeid kllle elluvõimiseks, nagu näiteus  
varkavate prautiliste tööde tugemine, koostmis-  
alaste uskursionide korraldamine, poliittehni-  
lini ringe loingute pidamine ja poliittehni-  
liste muuseumide anutamine.<sup>2</sup> Neid niisimu-  
ni aga on nnini ellu viidud ainult osali-  
selt. Partii XIX kongress tõstis nypäiast selle

---

<sup>1</sup> N. S. K. P kongresside, konverentside ja kirkkomiite plenumite  
resolutsioonid ja otsused, I osa, Tallinn 1957, lk. 566.

<sup>2</sup> „Nõuogude kool“ nr. 4, 1955. a., lk. 199.

küsimuse uuesti päevakorda.

1954.a. kehtestati ka uued õppeprogrammid üldhariduslikele koolidele, mis kinnist enam andavad tähelepanu füüsika, keemia, bioloogia õpetamisele, õpilaste praatilisele tegevusele ja õppematerjali rikumisele õpilast ümbritseva tegelikkusega. Oluline koht anti neis õpilaste praatilistele töödele uueli õppe- ja uatruaadades ja volhoosides.

Kiingimpa rajooni koolidest võttis tõrismalt juba XII kongressist peale poliitühisriimise nimimust Mustjala Keskool. Juba 1954/55 õppeaastast peale tiostand Mustjala Keskooli vanimate uamade õpiland põllumajanduslikku õppepraktikat „Outoabri Väidu“ volhoosis. Põllumajanduse metrialisti sm. dida juktimisel toimund nal praatilind õppused võtade si-leriimise ja ettevalmistamises, uilvikuudade uuseadmiss ja uilvipiudade ettevalmistamiss ning samuti praatilind tööd aianduse abal. 1955/56 õppeaastal liti võimalus ka töökoja andamissus. Niuult osus uelima ja läheduss juba aartaid uarutamata nimud tulitörjidepoo. Oma jõududega remonditi see 1955/56 ja 1956/57 õppeaasta jaourel ning rajati

ninna noutokohane töökoda nihaasti puu-  
mitallitööde tootamiseks.

Seni aaga, kui oma töökoda polnud veel täielikult korras, tootati mitallitööid kolhoosi xpiinosjas vilunud xpa Toomas Jõgi juhatusel.

Mõningaid samme tegi ka Kinginxa I klemend 1954/55 ja 1955/56 õppeaastal poliitehnilise õpetuse suunas. Praxtiliste õppuste lähivõimiseks narutati nal Põllumajanduse Mehhanisurimise kooli nr. 2 õppebaasi.

1955. a. xirustati samas koolis kontervanemate kaasabil töötuba (lapruvanumad töid xinna tööriistu ja xigi puutööpingi). 1955/56 õppeaastal oli xllis veimialik juba väiksemate tööde nõwal remontida šeflusaluste kolhoaside väikeinventari ja lihtsamaid masinaid.<sup>1</sup>

7. klamilistest koolidest alguses õutati poliitehnilise hariduse juurutamiseks <sup>rohkest</sup> Kähelxpanu Kihelkonna koolis. Õpetaja Miuu juhitud organiuriti nal ukkursioone saureskine, kus õpiti tundma lihtmehhanismide rakendamist ja aurumari-na tööd. Organisuriti mitu ukkursiooni uohalikku xinnu, kus tutvuti plahvatusmootoriga, generaatoriga, xiuoaparaadiga jne.

---

1 ELKNÜ Kinginxa Rajoonikomitee arhiiv. ELKNÜ Kinginxa Rajoonikomitee IV plenumi materjalid.

Kästi on sellis koolis tööle rakundatud na tehnikaring. Selles organiseeritakse vestlusi ja loenguid vene ja nõukogude teaduse saavutustest, tutvustatakse õpilastele elektrotehnikat, fotograafiat jms. Ringis valmistatakse ja parandatakse na õppivahendeid.

Ettepool oli mainitud, et oluline koht poliitiline hariduse juurutamisel on õpilaste praktilisel tööl kooli õppe-vaatamises ja kolhoosides.

Õiguti organiseeritud praktilised tööd võimaldavad õpilasi õppetundides emandatud teoreetilisi teadmisi praktikasse rakundada, virgutada neid isikivalt mõtlema ja õpitust jäeldusi ning üldistusi tegema. Vaatamises ja kolhoosides tehtav kollektiivne töö kasvatab peale selle veel õpilastes rõõmu ja seltsimeheliikuse tunnet, omust koostöötada oma inklikud huvid ühise viituse huvides; õpetab neid vastutama nii oma kui kollektiivse töö est.

Alates 1954/55 õppeaastast nägid õppeprogrammid ette teatud arvu praktilisi tunde kooli õppevaatamises ja seda juba alates esimesest klassist. Enne seda aga oli töö vaatamises loime-

ainult kaminäälise töö norras.

Kuans baariks õpilastele põllumajandusline testmisprantina läbiviimiseks on kujunenud I kinnisoli õppe-katnaid.

7. kaminäalistest neolidest oli esmujuliumu katnaid 1955/56 õppaartat väinuu neolis. Eriusolta ei ole ta väert andnud tävanui. Tööde läbiviimisel nel on alati lohitatud sellest, et planuiritud ja aluitatud töö tulib alati lõpuni viia. See kōstab õpilastes tööindu, sest neil on siis väimalus näha oma töö tulemusi. Kinnisoli väinuu neoli katnaidas on mitte agrotelmiliste võtete ranendamisid. 1955. a. kevadel väitus pandi nel 0,15 ha munnude maabalale kartulid maha uutpenitri ja sama munnude moyaalale vaquolile, kusjuures kartulitele loodi üheningued narvutingimund. Sügimel aga vunduti i hinst kartulite uutpenitri kaminatamix kaminuums.

Igaartame aia tule oli algusaartatel kinnuinst 1500 rbl., nüüd aga ulatub ligi 3000-<sup>1</sup> rublale.

Esmujuliumud katnaivad on nel Taritu, Pihlta, Kaali jt. neolides.

---

<sup>1</sup> Andnud saadud katnaia ust vastutavalt õpitajalt A. Rannalt.

Selliste koolide nõrval, kus poliütehnilise õpetuse siinviimisele koolidena esutati suurt tähelepanu, oli palju selliseid, kus alles 1956/57 õppeaastal rajati töökojad ja katkaiad praktiliste tööde läbiviimiseks. Kuni selle ajani olid suurem osa õppeprogrammis ettenähtud t praktilistest tundidest jäänud läbi viimata, kas siis heepis andmata või asendati lihtsalt jaluturnäinudega.

Nii u tehtud õpilastele poliütehniliste tead-  
miste andmiseks 1954-1956 aastani midagi ära II  
Keskkoolis, Randuues, Tagalas jm.

Tööstusliku tootmise tutvustamisega õpi-  
lastele samal ajal oli olnud halb näiaides  
rajooni koolides. Tiideti sellis osas u olnud  
ainuiks koolid. Mõningad väited selle  
mohita. Haridusministeeriumi ja Ministrite  
Nõunogu nadusega eraldati koolidele asu-  
tustest ja etteötetist mitmusegunid vanane-  
nud rimseadeid. Eraldati, kuid koolidene  
nint u jõudnud 1955/56 õppeaastaus ühtegi.

Nii lubati Mustjala Keskkoolele autobaa-  
sint nr. 11 uus vananenud autobuss.

Kui kool läks seda ära looma, selgus,  
et nõuetav autobuss oli alles

anitus maha vandumata, millal alles  
avaneb võimalus, si teatud.

Või siis tüne näide: Illeskoolile valdati  
veoauto ühest mandril arvast ette-  
võttist, kuid asja lähem uurimine  
näitas, et nimetatud auto nõueteoi-  
mitamine läheb koolile rohkem maksma,  
mii selline vana auto üldse väärt on.  
Ja voluvandaus. Paljud nuruvad autu-  
ud ja ettevõtted Kinginpa rajoonis, no-  
gu rajooni tööstusnõukodaat, kalauuti-  
naat, Iru maaparandusjaam, rida-  
montor, mootor-kalapüügi jaam jt. pole  
mil 1956-ks aastaks mainitud nimimust,  
s.o. vanaunud riisadete valdamist  
koolile, üldse autandeki ega koolide  
alustamiseks midagi ette võtnud.

Piale selle elid koolidele valdatud  
manivad ja tööpingid enne koolile üle-  
andmist nihilikult riistatud<sup>4</sup>.

Uliga muidugi si pütunud ainuüksi  
küllis, et teatud autused teatud määrat  
tanistandid poliitknilise hariduse riisvii-  
mist rajoonis, vaid niga pütus na kooli-

---

1. Kinginpa Rajooni TSN Kauduosa. arhiiv. 1956. a.  
õpetajate augustikuu nõupidamise materjalid.  
sm. Stõrbanova ja Tiiduse sõnavõttudest.

des endis. Pihtla koolis näitus jäid prantilised töötunnid läbi viimata seepärast, et puudus vastav töötuba. Töötoa puudumist põhjendas kool relliga, et ei olewat rellus ruumi. Samal ajal niris kooli õul juba ammu rellugi poolt kantamata saun, mille mõninga nohendamise puhul olus võinud muuta isegi nõutekohaks töötoaks. Kuid kool ei tühud rellus midagi.

Ja mitte ainult ruumide niximuse, vaid na õpetajate, prantiliste tundide läbiviijate leidmises leiti vähe võinvalusi. Sel pool oli juttu rellust, et Mustjala kerkoolis niidi õpilaste prantilised töötunnid läbi „Outoobri lüüdu“ kolhoosi sepiuogas või õigemini kolhoosi mehaanikatöuogas. Kolhoosi sepp Toomas Jõgi, kes hiljem kannas õpetama na kooli enda töuogas, püüab õpilastele idan anda nõine, mida ta oma töomehe elus tähele on pannud. Jut pimelt re, et näitöötunde annab tigelü töomes, määrab õpetuse rikkuse. Tihitipeale ongi häda rellus, et õpetaja ise ei oska muga tiritada ja enda käes hoida, näani-

mata hõõrilibaava rihtimisest, nagu nda mõ-  
nes rajooni koolis isineb. Õpilastine aga mõ-  
jub ne väga. Selliste töömeste liidmiskus  
aga nagu Toomas Jõgi peale Mustjala Kesk-  
kooli ja mõne 7-klassilise kooli rajooni koo-  
lid midagi teinud ei ole. On vahtunud  
midagi oma jõududega läbi ajada.

Uue sisse ja hoo kogu õppe- ja ravituse-  
tööle Nõunogude Liidus ning rahhulgas ka  
Kõrgima rajoonis andis 1956. a. toimunud  
partei X kongress, mis näitas, et nõunogude  
kooli tõsisks puuduskas on õppetöö teatud  
irdumine elust, kooli lõpetanute mittetähtsal-  
dane ettevalmistus prautilisus tegevuskas.  
Kongress märkis ka, et „koolimata kllust, et  
partei XIX kongressi direktiivides viienda põhi-  
aastaku kohta olid ette nähtud abinõud  
kooli poliitehnisurimise alal, liigub ne asi  
väga aeglaselt... aitakse ikka veel üldist  
juttu poliitehnilise õpetuse vanakmusest, ei  
kihta aga midagi selle prautilisus elluvi-  
miskus.“<sup>1</sup> Et olukorda parandada, õeldi kong-  
ressil, on vaja „... kiiremini üle minna rōna-  
delt tegevdele.“<sup>2</sup>

---

1 N. G. Krustšov, Nõunogude Liidu Kommunistliku Partii ~~konkressi~~ <sup>te</sup> aruanne partei X kongressile, <sup>oktoober 1956,</sup> lk. 86-87.

2 samas, lk. 87.

Partei  $\underline{X\bar{X}}$  kongress selgitas selkoreid õppe- ja kasvatustöö, eriti aga poliitnilise õpetuse tähtsustamiseks vajalikkusest. Kongressi resolutsioonides öeldakse: „Arundada poliitnilist õpetust üldhariduslikes koolides, tagades õpilaste tutvumise tähtsamate maasaagrite tööstus- ja põllumajandusharudega. Garanturida õppetöö tihedat sidet iniskondlikult kasuliku tööga, kasvata da noorus põlvkonnas kommunistlikku töösuhtumist. Tõsta õppe- ja kasvatustöö taseme üles.”<sup>1</sup>

Partei  $\underline{X\bar{X}}$  kongress nägi ette korraldada ümber kooli õppeprogrammid suurema tootmisalase spetsialiseerumise suunas, suunas, mille alusel valmistatakse koolilõpetanuid ette prautiliseks tegevuseks, sest suur osa koolilõpetajaid asub ju rohu tööle mitmesugustes rahvamajandusharudes.

Kohu pärast kongressi arutati põhjalikult ka kõrgima rajoonis õpetajate nõupidamistel, partikomitees, komisjoni <sup>komitee</sup> / VI pleniumil, komisjoni koosolekul ja mujal koolide ette püstitatud ülesannetel ja otsustati ühiselt astuda samme õppe- ja kasvatöö põhjalikusse parandamisse.

---

<sup>1</sup> N. G. Kruštšov, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei  $\underline{X\bar{X}}$  kongressi resolutsioonid, Tallinn 1956, lk. 81.

uks.

Enimuseks sammuks töö üldiseks parandamiseks oli kuni üsni üldine kogemuste laialdase tutvustamise algus rajooni koolide õpetajatele ja lastevanematele. Sel eesmärgil toimusid 8. aprillil 1956.a. esimene rajooni õpetajate ja lastevanemate pedagoogilised lugemised ja rajooni II pedagoogilised lugemised 8. ja 9. jaanuaril 1957.a. ning rajooni haridusalal töötajate aktiivi nõupidamine 1957a. 27. jaanuaril.

Kõige selle tagajärjeks oli see, et õppe- ja kasvatus töö hakanas rajoonis näitama tõusutendentsi. 1956/57.a. on rajoonis kuni rohkem kooli, kus õppetööd võib nimetada rahuldavaks ja heaks (Taritu, Tiirimetsa, Väivere, Kaali ja Võhma 7-klassiline kool, Ilpla, Galme, Lõmala algkool, II kool jt.)

Ka poliitkultuurilist õpetust ei jäänud enam nõrvalle ühki rajooni kool.

Kuni 1957. aastani andis tunda ühtsete programmide puudumine, ~~mis~~ olusord selles osas paranes, kui CNSV Haridusministeeriumi poolt anti välja prautiliste koolide õppeprogramm.

Uuel praatikumi programmil oli 2 vari-

anti- uus liivakoolidele, tiine maakoolidele, misjuures nimekui variant jagunes omaaenda uakte varianti: esimene - marinaõpetusliku ja tiine kodumajandusliku suunaga.

Kõigimpa rajoon on põhiliselt põllumajandusliku ning mõne koolid rajoonis valinid netõtte maavariandi. Poeglapsed valinid marinaõpetuse ja tütarlapsed kodumajandusliku variandi. Muie programmide põljal paranes rajooni koolides poliitiline õppuse läbiviimine, nda eriti kodumajanduslikus suunas. Kodumajanduse õpetamisel on rajoonis paarmatiks õpetajad: Dolmatovaja Anupõld I Kesk-koolist, Lene Taritu koolist, Kald Mustjala Kesk-koolist jt.

Poliitiline õpetuse läbiviimine ja õpilaste tööalaste teadmiste tõstmisel kesk-koolis teudavad tähtsat osa mitmenegused praatinumid VIII - XI alamides. Praatinumide põhi-ülesandeks on anda õpilastele kindel pagas teadmine, oskusi ja nogemusi põllumajanduse alal, tutvustada nuid tänapäeva tootmis-ns uamlwinunud tööprotsessidega ja masinade hitungaga ning varustada algteadmis-tega marina hooldamist ja näritamist

nüsimustus, õpetada õpilasi tootama lihtsamaid elektrija raadioalaseid montaažitöid, Samuti anda oskusi õmblustöös ja uudemajanduses.

Põllumajanduslikud praktikatunnid rajooni koolides viiakse põhiliselt läbi kolhoosides. Mustjala koolis - „Outoobi Väide“ kolhoosis ja I ja II koolis rajooni üsriindlikematel liivalähedastel kolhoosides - „Erimes Mais“ ja „Malvas“. „Erimes Mai“ kolhoos on uus parimaid rajoonis piimatootmise alal. Seal on uued meesad laudad, elektrilüps osalitsejini. nii et seal on võimalik tutvuda suurema osa ajavaste piimatootluse tööstuse vahenditega. „Malva“ kolhoosis aga tutvutakse põhiliste põlluharimisnõugetega.

Algtähtsini lihtsamate masinate kohta aga saadakse Remondi Tehnikaajamast ja elektrikohta Kõrgimpa elektrijaamast.

Kui alles 1954 ja ka 1956. aastal veel osaliselt paljudes koolides ei saanud ettevalitud programmipõhised täita sellepärast, et puudus vastav nimnate töökojad, siis 1957.a. peale olukord selles osas paranes. Nimelt osteti 1957/58 õppeaastal rajooni koolidele Kaardus-ministriumi summadest 70 tööpinni ligi

300000 rubla väärtus. Peale selle on viimastel aastatel noole abistanud töökodade nimistamine ka kolhoosid ja lastevanemad. Selle tagajärjel oli 1958/59 õppeaastal igas rajoonis noolis enam-vähem nõutekohane töötoad.

Puudusena poliitnilise õpetuse läbi viimise osas peab märkima seda, et tööstusliku tootmise aluste tundmaõppimine on pealiskaudne, ühe sõnaga, selles osas ei täideta õppeprogrammi nõudeid. Sellises lihtsalt puuduvad ka võimalused. Sepärast ongi rajoonis levinenud arvamused, et programmid võiksid olla suunist suurema põllumajandusliku raskusega. See oleks ka otsuse tagatiseks, et õpilastes kasvaks huvi ja armastus maatöö vastu ja et mil ei tuleks kartta tööväte puudust maatööde tegemiseks. Seni aga on meie rajooni koolide lõputanute töesti väga vähend suundunud tööle põllumajandusse, samuti ka autustere jm. Põhiliselt on lõputanud suundunud edasi õppima võrgumateriale õppeasutustesse ja tehnikumidesse.

See pole muidugi normaalne olusid, kuid on vabandataav siin sellega, et siin poli-

nud õpilastel tõesti mingit ettenähtust maastööst või niss tööst ühes või teises auituses, ettevõttes või tehases.

Sellist ajast peale, kui õpilastele hakati võimalida tutvustama põllumajandus- ja tööstus-alasid saladusi, suurenes ka põllumajanduse ja mujale töölemingjate arv pärast keskkooli lõpetamist. Tõni, kolhoosidene suundujate arv on küll alles väga väike, mida näitab ka alljärgnev tabel, kuid tõusutendents on olemas siiski.

Audmed I Keskkooli ja Mustjala Keskkooli lõpetanute edasise tegevuse kohta aastatel 1954-1959<sup>1</sup>

õppaasta	lõpetanute üldarv	kõrgem. kool	tehnikum ja muu kool	kolhoos rühmas	aitus tehas	õpetajad	ajaline tegevus-ala teadmat.
1954/55	56	29	6	1	10	10	-
1955/56	64	30	6	-	19	8	1
1956/57	87	42	7	4	22	14	5
1957/58	88	40	12	3	21	10	2
1958/59	89	43	12	4	20	9	2

Teha saame nüit aga veel ühe järelduse: õppe ja kasvatus töö rajooni koolides on küll

<sup>1</sup> I Keskkooli ja Mustjala Keskkooli arhiiv,  
II Keskkooli kohta audmed puuduvad, Mustjala Keskkooli I lund lõpetas 1957. a.

tunduvalt paranenud, kuid rahva us jääravad  
koolid veel paljuski võlglasteks, seda eriti  
nõukoolide esas.

Nagu me teame, oli uni koolide põhiüles-  
andeks ette valmistada õpilasi nõrgematene  
õppeasutustesse astumiseks, kusjuures ka kooli  
töö tulemusi hinnati põhiliselt vaid sellest  
aspektist.

Nimetatud puuduse täi teravalt esile N. G.  
Hrustšov juba oma sõnavõtus ÜLKKVÜ XVII kong-  
ressil ja hiljem kirjutas „Kooli ja elu sidemete tugev-  
damisest ning rahvahariduse sürtumise edasi-  
arendamisest meie maal.“ „Pärast NõukP XX  
kongressi“ kirjutas N. G. Hrustšov nimetatud kirjas  
„kati meie koolides noorematest klassidest alates  
sine tööõpetus: V-VII kl. õpilased viibivad kaks  
tundi nädalas kooli töönodades, vanemate,  
VIII - X kl. õpilastele on sine kated ... prakti-  
mid 2 tundi nädalas, ning tootmispraktika  
vahetult ettevõttes ja kolhoosides 60-80 tundi  
aastas. See on vahtumata hea asi, kuid see ei  
ole naugeltki veel õppimise sidumine tootva  
tööga, vaid pigem õpilaste üldine tutvusta-  
mine käimavaanute mitut liiki tööga.“<sup>1</sup>

---

1 N. G. Hrustšov, Kooli sidemete... lk. 13.

See kõik on iseloomulik ka Kiingisepa rajoonis toimunud õppe- ja kasvatustööle.

Kuigi ei saa vastu väita, et nõunogude pool ei oleks oma ülesanded kenini hästi täitnud. Ta on teinud seda väga hästi kuid nõunogude inimene ei tohi saavutustele puhkama jääda, edasine arvutelu aitab koolile uusi ülesandeid, Partei, valitsus ja haridusorganid otsustavad ühiselt, et sinine koolisüsteem on vaja reorganiseerida nii, et me ei valmistaks mitte ainult innastujaid nõrgema tüüpi koolidest vaid valmistaks ette rikkaid inimesi, kes tunnevad teaduse algsid, oleksid väimelised süstemaatiliselt tegema füüsilist tööd, ühe sõnaga, valmistaksid ette igakülgselt arenenud noori. „Mitte surem, et meil ei piisa tööjõude, vaid surem, et me tahame haridussüsteemi organiseerida sulgi paumini, sulgi tihedamalt siduda kooli eluga.“<sup>1</sup>

Reorganiseerimise mõistuste üle toimus laiaulatuslik arutelu ka Kiingisepa rajoonis.

Vabariigis oli üldine arvamus, et tulevikus peaks kohustuslik üldhariduslik kool

---

1 N. G. Hrustšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastail 1959-1965, Tallinn 1959, lk. 57.

olima 9-klasiline; selle lõpetajate enamik  
and 1-3 klastilistene vinnutuskoolidene ning pä-  
rast nende lõpetamist nirduvad tööle. Väik-  
samas õpilasi jätkab õpinguid tehniku-  
mides ning keskkooli teins, harjnenud kontsent-  
ris.<sup>1</sup>

Gradus kooli ja elu sidumite tugevdamise  
ja haridusnõustemi edasiarendamine kohta,  
mis niideti heaks partii XXI kongressil, nägi  
ette 8-klasilise üldharidusliku kooli.<sup>2</sup>

Sions reorganiseerimisega on nõuogude  
koolil suured tuleviusperspektiivid.

Kiingiropa rajoonis alustati illeminekut  
uude koolinõustemile 1959/60. õppeaastal. Reorgani-  
seerimine viiakse lõpule 1962/63. õppeaastal.<sup>3</sup> Kiid  
et täita neid uusi ülesandeid, mis on pan-  
dud nõuogude kooli ette, on Kiingiropa ra-  
jooni koolidel veel enne palju ära teha.

Kiudell on ne, et nad uida muudavad. Poli-  
tehnilise hariduse osas on juba viimastel aastal-  
tel suur samm edasi astutud, samuti on  
tõusnud tunduvalt õppedukus. Nagu elpool  
mainitud on rajoonis, võrreldes elmirte aasta-  
tega, viimastel ajal tunduvalt rohkem kooli-  
kus õppedukus on rahuldav ja hea. Õppetöö

1. Nõu ülemnõuogu IV koosmise VII istungjärn. Stenogramm,  
Tallinn 1958, lk. 5.

2. Gradus kooli ja elu sidumite tugevdamisest ning har-  
idusnõustemi edasiarendamise kohta, Tallinn 1958, lk. 12.

3. „Kommunismi Ehitaja“ nr. 71, 16. juuni 1959. a.

tulmuste tõusust keskkoolides näitab medalitega lõpetanute arvu kasv viimastel aastatel. Tegelikult ei saagi me seda nimetada kasvaks, sest 1950-st aastast, kuni 1956. aastani ei olnud rajooni keskkoolides ühtegi medaliga lõpetajat.

1956. a. kevadel aga lõpetas hõbemedaliga Kingimäe I Keskkooli Suurhans, Tiivi.

1956. a. lõpetas hõbemedaliga keskkooli ka Kingimäe II Keskkooli Butko, Valentina.

1957. a. lõpetas hõbemedaliga I Keskkooli Veskis, Leidi.

1958. a. sama nooli Sarapuu, Mai ja Suurper, Aime.

1959. a. jällegi I Keskkooli Linnorg Tiim.

Vaatamata edusammudele on mõnedes noolides siiski õppedurus endiselt halba ja seda just viiendates ja vahesandates klassides. Nii näiteks jäi 1957. a. kevadel I Keskkooli 112-st viiendate klasside õpilast klassinurust võrdama 40 õpilast. Sama nooli 88-st vahesandate klasside õpilastest jäi samal kevadel klassinurust võrdama 34 õpilast.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Kingimäe I Keskkooli arhiiv, 1957. a. õppesuunoga protokollide näut.

Ka ei olnud õppedukus ka Mustjala Kesk-  
koolis. 1958. a. kevadel jäi kool 40-st viienda  
klassi õpilast klassikurnist nõudama 21, 0.0  
rohkem kui pooled.<sup>1</sup>

Algkoolidest olid madalama õppeastmega  
kiula, Tõlluste jt.

Ka kasvatusloos esineb veel puudujääke.  
Selliste õpetajate klassijuhatajate nõuab, kes on  
tugevate klassikollektiivide loomise tel muutnud  
igast kollektiivi liikmist kasvataja kogu õpe-  
tajamõnu ja pionieri- ja noorsooliigani-  
satsioonil abil uskujuliku, igati distiplineri-  
tud õpilase, (sellisteks klassijuhatajateks on J. Laas  
ja L. Meister I Keskoolist, L. Nook Uõhmalt,  
A. Raud Vainurist, A. Meius Mustjala Keskoolist jt.)  
on ka õpetajaid, kes ei suuda kasvata õpi-  
lasi nii nagu vaja. Tutõttu on rajoonis  
juhtumid, kus kooli juhtkõnd on sunnitud  
õpilasi nende halvva nõitumise pärast unal-  
dama oma koolist, undistest klaminvaaslastest ja  
sunnama teise kooli. Nii sunnati 1956/57 õ/a. I  
Keskoolist Mustjala Keskkooli IX kl. õpilane  
Palo, Saimi ja 1959/60 õ/a. VI kl. õpilane Savõnora.  
Heli.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Mustjala Keskkooli arhiiv, 1958. a. õppeaastaõnõugu proto-  
kollide kaupt.

<sup>2</sup> Kõnginõpa I Keskkooli arhiiv, 1956 ja 1959 a. õppeaastaõnõugu  
protokollide kaupt.

On aga na juhtumeid, kus kooli juhtkond on pidanud kasitunde võtma äärmis abi-  
nõu, s.o. koolist väljakutsmise. Nii unvalda-  
ti 1958.a. koolist Mustjala Keskooli XI kl.  
õpilane Heinmets, Mati äärmiselt laivisana  
näitumise tõttu.

Keia nimetatud halvad näitused on  
mille üsini juhtumid, kuid sellegipoolest tu-  
leb need sügavalt huna mõista ja saam-  
tada olukord, et noormoode kooli õpilane  
oleks <sup>alati</sup> hõrkujaks nii oma tööga kui na näitu-  
misega.

Teega on rajooni koolide esmanus ühisan-  
dus praegu tõrta tunduvalt õppe- ja korraldustöö-  
tant. Tullus on vaja:

1. Osutada enam tähelepanu õpetajate poliiti-  
sile ja metoodilisele enestäiundamis, nende avati-  
fivatsiooni tõstmisele, ust õpetajast oleb väga palju.
2. Kaaduriosakonnal tugerdada kontrolli  
koolide üle. Tuleb anda neile na rohuem prakti-  
list abi kohapeal.
3. Suuremat tähelepanu tuleb antada  
usuindlaste töökoormuste levitamiseks, seda  
mõti poliitühilise õpetuse osas. jne.

### 3. Nõrromoli - ja pioneeritöö.

Kommunistlik koolitöö meie koolides ei piirdu ainult õppeprotsessiga. Kooli poolt loostatud tööd aitavad nõrrendada, täiendada ning ka loostada nõrromoli- ja pioneriorganisatsioonid ja nende poolt juhitaraxd kooli- ja koolivälise töö. Õpetajad omalt poolt abistavad nõrromoli- ja pioneriorganisatsioone ning juhitaravad kooli- ja koolivälise tööd, nii et nõrromoli- ja pioneriorganisatsiooni töö toimub üri-ge tihedas nohtantiõppetööga.

Aluse tiheda nohtanti loomiseks kooli ja nõrromoli- ning pioneriorganisatsiooni vahel lõi juba 1944. a. aprillis toimunud ÜLKNU KK XII plenum, kus Kommunistlike Noorsooühingu töö korraldanti ümber ülliselt, et ta muutus noogu kooli õppe- ja koolitöö lahutamatuks nohtis- osaks. ÜLKNU KK plenumi otsus öeldi: „... Kom- munistlike noorte organisatsioonide paülisandeks koolides on abistada õpetajate kooli õppe- ja koolitöös õpilaste koolitamise traditsiooni, distri-

plinuritud, igapäevselt arunud kodanikud, kes on valmis nautima igapäevselt raskusi ja vastumisi ning tegema iga töö, mida vajab kodumaa."<sup>1</sup>

Vul enam aga rõhutasid kompromoli asatähtsust õppe- ja kasvatuses edulal läbi viimisel 1955.a. toimunud ÜLK NVÜ XII kongress ja 1958.a. toimunud ÜLK NVÜ XIII kongress.

ÜLK NVÜ XII kongressi resolutsioonis öeldakse: „Kommunistlikud organisatsioonid ei tohi säästa jõudu keelias teitava töö juures, õpilaste sotsialistlikku kodumaa vastu armastuse kasvatamisel. Nad on uuhustatud abistama õpetajakonda lastes töökuse, traditsioonilise ühiskondliku suundumise suurendamisel, austuse ja tööarmastuse kasvatamisel.“<sup>2</sup>

„Kommunistliku noorsoo ühine pealõu olema leögirühmaks, mis igas töös tuleb appi...“<sup>3</sup> ütles V. I. Lenin.

Iga aastaga on tõusnud ka kringispa rajooni keelides kommunistlike noorte arv, kuid mitte üksi arv, vaid ka nende autoritet ja asatähtsus.

Kommunistlike noorte arv suurendamiseks<sup>4</sup>

1 ÜLK NVÜ KK XII plenumi otsused, Tallinn 1944, lk. 3.

2 ÜLK NVÜ XII kongressi resolutsioon, Tallinn 1955, lk. 99.

3 V. I. Lenin, Noorsoost, Tallinn 1956, lk. 262.

4 vt. tabel nr. 7, lk. 89.

rajoonis on põhiliselt toimunud Kingisepa I  
Keskooli ja II Keskooli arvel. Väinusem jün-  
denaru on Mustjala Keskoolist ja rajooni 7-  
klassilistest koolidest.

Kõns nomenkliorganisatsioonide ridade  
narruga koolides on muutunud tugevaks na  
nomenkligrupid klanides. 1958/59 õppeaastal di  
Kingisepa I Keskoolis üldse 119 kommunist-  
likku noort. Samal ajal sellinid klass, millis-  
tu algorganisatsioonid olid rohkem kui 15 üli-  
mülinid, oli 3 ( $\underline{XI}^6$ ,  $\underline{XI}^9$  ja  $\underline{X}^9$ ). 1959/60. a/a aga  
sügi uus selline klass ( $\underline{XI}^9$  kl. alamjuhataja  
L. Meister), kus moodeti organiseerida nn.  
nomenkligrupid, s.t. et näin ülle klami üpilane  
muiluvad üldkõne-m.

Kõnsomolile on pandud mitte ainult oma  
liikmete, vaid ka nogu noorsoo, nogu mie  
Näinogudenuva nooru rühmõlve namatun vä-  
ga vastutusriikas ülesanne. Selle tähtsamine ü  
ole eriti kerge, sellepärast peavad na partii-  
organisatsioonid tõsiselt tegema nomenkli  
asjadega ja sulgi lähemale tõmbama nogu  
nomenkliorganisatsioonide töö partiiile.<sup>1</sup>

Rajooni kommunistlike noorte organisatsioonid

---

1 A. A. Andrejev, Noorsoo kommunistlikust kas-  
vatusesest, Tallinn 1941, lk. 24.

on saanud EK P Kingisepa rajooninomitelt pidevalt abi ja juhendamist. Koolide nomenklatiivorganisatsioon on pidevalt abistanud ka EK P-i rajooninomite. Lütõttu on aastast aastasse suurenenud ka koolide nomenklatiivorganisatsioonide abi õpetajatele õppe- ja kasvatus töö läbiviimisel.

Võitluses nõrge õppedukuse vastu on kommunistlikud noored saavutanud selle, et nad ise en enamuses kujunenud õppetöö ümüellarteks.

Inimlikult uskujuliku õppimisega tiivustavad kommunistlikud noored ka teisi õpilasi hästi õppima.

Tuisk tähtsaks tööleiguks koolide nomenklatiivorganisatsioonide töös on poliitilise kasvatus töö tõestamine õpilaste hulgas. Kingisepa rajooni koolides kasutatakse selleks väga erinevaid vorme, milledest levinumini on poliitinformatsioonide läbiviimine. Poliitinformatsioon viiakse läbi 1 kord nädalas klasside kaupa. Nende läbiviimist organiseerivad klasside algorganisatsioonid, kusjuures tõmmatakse kaasa kõik õpilased klassis. Poliitilise kasvatus töö tuisk levinud vormiks on poliitring. Hästi on tõõtanud nii Kingisepa I ja II kooli poliitringid.

Kolmandaks normiks, mida kasutatakse Kingis-  
rpa rajooni koolides, on vastavasisuliste  
temaatiliste õhtute korraldamine.

I Keskkoolis näitaks on temaatilisi õhtuid  
läbi viidud järgmistel temadel: „Noorte du-  
mil ja kapitalistlikes maades“ (1956.a.), rahvas-  
te sõpruse temaline „Ühistest võrdset“ (1958.a.)-  
ne õhtu aitas kavutada austavat suhtu-  
mist tühistene rahvastene. Kübalistena oli  
sellele õhtule kutsutud sõjaväeosaadest rah-  
vaste esindajaid, kuga kujunes see tõeliselt  
sõprusõhtuks. 1958. a. korraldati sellis koolis  
nel õhtu temal „Miks ma olen kommuni-  
stlik noor.“ Sellel õhtul viibijatel sai palju-  
delugi selgiks noorsooorganisatsiooni ole-  
mus, tema ülesanded ja eesmärgid. Pärast  
kda astusid paljud õpilased kommunistli-  
kuse noorsooühingusse. 1957.a. sügisel oli  
koolis 54 ÜLKVÜ liiget, 1958.a. mais aga  
110.<sup>1</sup> Sellist juurdekasvu ei põhjustanud  
muidugi ainuüksi nimetatud noorsoo-  
kuid kindlasti paljud said sel õhtul  
lakti rõõmlevast meeleolust ja siis  
otrustand üksmeelselt astuda ma

---

1 „Noorte Hääl“ nr. 123, 23. mai 1958.a.

kommunistlikuks nooreks.

Komsomoliorganisatsioonide juhtimisel võtavad kommunistlikud noored ja õpilased aktiivselt osa ka rahvusvõitluse poliitilistest üritustest. Valimiste puhul töötavad kommunistlikud noored agitatoritena, abistavad rüüstada ja korvastada agitpunkte, viivad läbi misestlusi ja korraldavad kontserte. Näiteks korraldavad I Keskooli kommunistlikud noored ja noored 1957.a. valimiste ajal valimispunktides 4 kontserti.

Suur osatähtsus on rajooni noolide komsomoliorganisatsioonidel rahvusvõitluse töö organiseerimisel. Nii näiteks võtsid Mustjala Keskooli kommunistlikud noored 1955.a. kevadel molale nohustuse teostada oma jõududega järgnevas õppeaastaks sanitaarelement. I Keskooli õpilased aga võtsid 1958.a. kevadel toimunud komsomoli üldkoosolekul vastu otsuse, et iga kommunistliku noor töötab nure joonnel 20 tööpäeva linna staadioni ehitustel. 1959.a. kevadel aga võeti komsomoli lahtisel üldkoosolekul vastu otsus roogu noolipure

poolt nime joosul volhaoides välja töötada  
igaihel vähemalt 40 normipäeva või nis asu-  
tustis või tööstustis 200 töötundi. Samasugused  
nõustund nõtsid endale na Mustjala ja II  
nimekooli õpilased. Kein vastuvõetud nõustu-  
ndel täideti ja ületati. I kirkkooli kommu-  
nistlikud noored ja noored töötand nime  
joosul välja 6122 normipäeva ja tegid  
üle 3000 töötundi. Mustjala kirkkooli  
õpilased töötasid välja 4012 normipäeva  
ja 1020 töötundi lähedalasavas Kinas noorimi-  
vabrikus.<sup>1</sup>

Igal sügisel on õpilased jätkegi abista-  
nud rajooni mahajäämmuid volhaon sügis-  
tööde lähiniimisel (väljaarvatud 1959. a. sügisel).

Kommunistlike noorte algatund loostavad  
rajooni noorimehed.. volhaonide kultuurilist  
tunundamist. I kirkkool on arvunalt nooralda-  
nud noortute oma sifit, s. o. Kuresaari volhao-  
nik, II kirkkool Kärlal ja Arto ning Mustjala  
kirkkool Saunus, Kuidemas ja Pidulas.

Keinide antud näidite varal väime öeldo,  
et rajooni nooride noorsooliorganisatsioonid  
on tõepoolest loogirühmaks, mis igas töös tule-

---

1 ELKNÜ Kõrgimpa Rajoonikomitee andmed.

vad appi, avaldavad oma initsiatiivi, oma algatust.

Kõige hää nõual aga ei saa me mainimata jätta komrouolitöö's inimaid puudusi.

Tuumaks puuduseks on vahelenuata see, et komrouolide üldaru komrouolicalistest õpilastest on suhteliselt väga väike. Ei ole ju loomulik, et näitaks I kirkkoolis 1958/59 õppeaastal oli 270st õpilastest kommunistlike noori ai- milt 119, kui siis samal aastal Mustjala kirkkoolis 98 -st komrouolicalistest kommu- nistlike noori 22. <sup>1</sup>

Puuduseks on na see, et xmini ei ole mu- ditud organiseuida kommunistlike noorte gruppe f-ulamistise noolidesse (väjauawatud üksinutle aastad Haanus, Torgus, Siirimetsas jm) Samal ajal f-ulamistise noolides komrouolicaliste arw on küllaltki suur. Näitens Kärbal: 1954/55 õppe- aastal 23, 1955/56 õppeaastal 21, 1956/57 õppe- aastal 23, 1957/58 õppeaastal 17, 1958/59 õppe- aastal 15. Kihelnuonal samadel aastatel vasta- walt 20, 21, 19, 20 ja 11. <sup>2</sup> Tugelikult 1957/58 õ/õ komrouolicaliste üldaru vähenes, kuna 1957. a. 28. ja 29. novembil toimunud üiskNVÜ KK VIII

<sup>1</sup> ESKNVÜ kirkkooli rajamiseuute andmed.

<sup>2</sup> samas.

plenumi otsusega määrati nõuromolika algas-  
taus 15-s luuasta (varum 14-s luuasta). Vaata-  
mata sellele on inuagi nõuromolide üldaru-  
veel na praegu väga väike, rääkimata 1954/55  
õppeaastast, mil I Keskoolis 320-st nõuromoli-  
talist oli ainult 52 kommunistliku noort.

Kõuromoli<sup>üld</sup>koosoleute lähiviimine nõiuides  
nemoolides toimub üldiselt hästi. Rahule ei  
saa jääda grupi~~koosoleute~~ ettevalmistamise  
ja lähiviimiga. Grupi~~koosoleute~~ ettevalmis-  
tamine toimub väga lühikese aja jooksul,  
u anta nõiuidele kommunistlike noortele  
nemutnid organisatsioonidini illesanduid (Must-  
jala Keskool), Kommunistlike noorte aktiiv-  
nis koosolekutel, na üldkoosolekutel, su väi-  
ne (I Keskool ja Mustjala Keskool). Väga  
vähetehtakse nõuromoli~~koosoleute~~ kriitikat  
ja ussekriitikat. Mõniuord ei ole no mitte-  
eanehalinust (I Keskooli ümul.) ja jultumid,  
kus iiritused, mis on plaanis ettepähtud,  
jäävad läbi viimata (II Keskool) jm.

Üldiselt aga võib öelda, et nõuromolitöö ra-  
joonis toimub õiges suunas, et kommunistlikud  
noored iga aastaga saavutavad üha suure-  
mat autentuti.

Koos nõunogude kooliga kasvab ja areneb ka ÜLKNÜ noorum abiline - U. J. Linini nimeline pionieriorganisatsioon. Nagu noorsomoliorganisatsioonigi, nii ka pionieriorganisatsioonitendab tähelepanuväärset osa pionerides ja õpilastes õppetööse ausa suhtumise kasvatamisel ning teeb suurt tööd õpilaste kommunistliku kasvatuse alal, kasvatades noori meie maa rahva revolutsiooniliste ning tööliste traditsioonide vaimus, Nõunogude kodumaale ja kommunistlikule partiile ustavuse ning armastuse vaimus.

Pionieriorganisatsioon oma olemasoleva 38000-ta juures on laste hulgas võitnud laialdase populaarsuse ning meigu rahva sügava lugupidamise ka kõrgisema rajoonis.

Nend on pionerid, kes korraldavad lõkkeõhtuid, konkurse, kunstilise isetegevuse ülevaatusi, noorte tehnikute, naturalistide ja turistide noorantuluuid, instruktoritevahelisi võistlusi ja palju, palju muud. Ka need on pionerid, kelle algatusel kogu kooliperre võtab aktiivselt osa rahvamajanduse ülesehituse jõunoharust lahendamist, abistades täiskasvanuid viljanduse tööd, noorkaia

hooldamisel, maisinavratamisel, nodulindude hooldamisel, vanaraua ja manulatuuri nojumisel jne.

Kuid pioneriorganisatsioonide tegevuses ei-  
nis na puudujääne ja vigu. Need vead  
toodi selgelt välja 1954.a. toimunud ÜLKSÜ  
XII kongressil, veel enam aga ÜLKSÜ KK  
VIII plenumil 1957.a. ja selle järgnenud  
ÜLKSÜ XIII kongressil 1958.a.

ÜLKSÜ KK VIII plenumi otsus „V.I. Lenini  
nimelise pioneriorganisatsiooni töö paranda-  
mise alinõudest“ öeldakse:

„Reaaljuhitudel unustatakse kommunistli-  
ku kasvatusel leninlik põhimõte - kes eluga, ..  
paljud pionerirühmad ja -malvad selge-  
vad sageli oma töös uoli raamiduse, ei  
kavanta mõni olemasolevaid võimalusi  
pioneride kasvatamiseks... Poliitiliste sünd-  
mustega meie maal ja välismaal tutvusta-  
takse pioneere neile arusaadavas vormis hävasti.“<sup>1</sup>

Suurem osa vigadest, millised näidati  
ÜLKSÜ kongressidel ja Keskraadi plenumi-  
tel, olid tehtud na Kurgisepa rajooni kooli-  
de pionerimalvates ja -rühmades.

---

1 „Nõukogude õpetaja“ nr. 49, 7. detsember 1957.a.

Kommunistlike noorte ja pioneeride arv  
Kõngissepa rajooni kesk- ja 7-kl koolides  
aastatel 1954-1959

Kooli nimetus	1954/55 õ a.		1955/56 õ/a		1956/57 õ/a		1957/58 õ/a		1958/59 õ/a.	
	Komm.noori	pioneerid	Komm.noori	pioneerid	Komm.noori	pioneerid	Komm.noori	pioneerid	Komm.noori	pioneerid
I Kesk kool	52	227	47	230	56	208	91	214	119	296
II Kesk kool	66	260	58	245	57	250	61	255	28	220
Mustjala k.k	10	30	11	32	21	34	16	41	22	42
Võhma 7-kl.	-	36	1	37	1	31	-	38	-	43
Randvere 7-kl.	-	35	-	34	-	35	2	25	-	23
Lümanda 7-kl.	-	39	-	48	-	54	-	37	-	40
Haamse 7-kl.	2	30	3	31	3	33	3	37	3	30
Kaali 7-kl.	-	52	-	55	-	55	-	46	-	41
Kaarma 7-kl.	-	44	-	59	-	42	-	42	-	42
Kihelkonna 7-kl.	-	59	-	59	-	43	-	47	-	41
Järimetsa 7-kl.	1	40	2	50	2	39	-	31	-	33
Kogula 7-kl.	-	-	-	-	-	20	-	19	-	81
Jägala 7-kl.	-	10	-	12	-	23	-	27	-	29
Torgu 7-kl.	-	40	-	41	3	39	3	51	-	63
Pihla 7-kl.	-	40	-	46	-	42	-	39	-	41
Jaritu 7-kl.	-	47	1	55	1	61	1	53	1	50
Vairere 7-kl.	-	49	-	58	-	51	2	60	-	56
Kärdla 7-kl.	-	59	-	66	-	54	2	60	2	62
KOKKU	131	1097	123	1158	144	1114	181	1122	175	1233.

1 82 KMi Kõngissepa Rajoonikomitee arhiv.

Pioneeride arv Kingissepa rajooni  
algkoolides aastatel 1954-1959

Kooli nimetus	1954/55 õ.a.	1955/56 õ.a.	1956/57. õ.a.	1957/58 õ.a.	1958/59. õ.a.
Laadjala	9	11	9	9	12
Lõmala	7	8	11	13	15
Näebe	6	9	13	15	18
Paadla	7	6	8	9	13
Pidula	11	11	11	13	14
Rahuste	10	10	12	14	16
Salme	9	16	16	17	21
Tõlluste	20	18	21	21	25
Läbana	11	6	7	9	9
Saurere	8	6	9	12	16
Nilsandi	3	4	5	5	8
Jätta	13	13	16	12	10
Abrika	1	2	4	6	6
Änseküla	14	16	17	14	14
Eikla	8	9	9	11	14
Ilpla	2	2	3	3	6
Jamaja	11	12	12	9	8
Kandla	14	9	11	12	12
Karala	14	14	16	14	18
Karujärve	23	30	30	35	42
Käesla	7	7	6	9	11
Küdemä	7	5	7	6	7
Kurevere	-	-	-	-	3
Tõrise	-	-	-	-	6
Loona	-	-	-	-	3
Pähkla	-	2	2	4	4
Äste	-	-	-	-	18
KOKKU	215	232	255	272	349
KÕIK KOKKU	1312	1390	1369	1394	1582

Pärast ÜLKNÜ KK VIII plenumi otsuste ilmumist ajakirjandus, mis tegelikult kõige selgemi-  
ni näitasid pioneritöös esinuid vigu ja  
puudusi ning teid nende parandamiseks,  
organiseeris ÜLKNÜ Kõrgima Rajoonikomitee  
rajooni koolide pionerijuhtide seminari.  
Seminari arutati põhjalikult ja üksikaja-  
liselt antud plenumi otsused, analüüsi-  
millisid vigu on tehtud Kõrgima rajoo-  
nis ja samas leiti ühiselt ka teid nende  
vigade parandamiseks.

Peab ütleva, et kõik pionerijuhid võtsid  
oma ülesandid väga tõsiselt ja alates  
1957/58 õppeaastast on rajooni pioneritöö  
selle sõna tõsisel mõttes läinud ülesmäge.

Õks näita seda ka pioneride arvulise  
kasvu järsk tõus 1957/58 õppeaastast peale,  
vaatamata sellele, et koolides üldiselt  
nudele aastatele õpilaste üldaru vähenes.<sup>1</sup>

Kui 1954/55 õppeaastal oli rajooni koo-  
lides ainult 1312 pioneri, siis juba 1958/59.  
õppeaastaks oli nende arv suurenenud 270 pioneri

---

<sup>1</sup> vt. tabel nr. 8, lk. 91.

võrra, s.o. 1952 -le.

Paranes ka sisuline töö.

Kui varu üldi näitus I Kerkkoolis kõne-  
seoudused läbi noolimajas või siis mõniaga-  
tel juhtudel ka pioneeride majas, siis 1957.a.  
peale võis pioneer näha oma seoudusi  
läbi nüüms Uutrijärvas, trükihojas, raama-  
tuuqus, sõjaväeasas ja mujal.

Maakoolides aga kannati seoudusi läbi  
nüüms kolhoosides ja sovhoosides. Nüüst pare-  
mini õnnestusid üllid seoudused Lõmandas,  
Kaarmal, Väivers, Taitus jni.

Arvestades seda, et U. S. Luini nim. pioneri-  
organisatsiooni ülesandeks on laste nõmmu-  
nistliku kannatamine, kannati nüüst enam  
läbi nüüms üllitemalini seoudusi (I Kerk-  
kool, Torgu, Väivere)

Rajooni pionerid võtsid enda hooldada  
Saaremaal kannunud nõmmogude võitlyate  
kannad (Torgu, Tüirimetsa, I Kerkkool). I Kerk-  
kooli õpilased võtsid enda hooldada ka  
neel U. Kungisepa maja muuseumi ümbritse-  
va kannasala.

1957/58 õppeaastast peale paranes töö ka  
pioneeride istutitliku kannatamise alal. Koolides

hauati unisest enam norraldama ni no  
ühismülastusi, raamatute antelusi, soovi-  
nontsurte jne.

Juba ammu enne ÜLKNÜ VIII plenumit  
olid paljude rajooni noolide pionerid võt-  
nud endale kohustuse aidata oma vane-  
maid nende tööülesannete täitmisel jõu-  
kohaste töödega. Nii kogusid rajooni  
õpilased ajavahemikul 1. jaanuarist - 1. ap-  
rillini 1955. a. ühiskogudele kuusööta 50000 kg  
ja 12 tonni puutuhha põlluväetiseks.<sup>1</sup>

1957. a. suvel töötasid aimuüksi Kaapse  
nooli õpilased kolhoosis välja 1600 normi-  
päeva. Sellest oli pioneridel Juhana Muiril  
143 normipäeva, Ants Saul 91 normipäeva  
ja Jüri Tammevõel 79 normipäeva.

ÜLKNÜ KK VIII plenum mütis heaus ja  
toitas sellist pioneride algatust ning pärast  
plenumit ulkabalane töö hoojustus sulgi.

1958. aasta suvens võtsid pionerid ja  
õpilased (10-15 aastased) endale kohustuseks  
välja töötada igapähele nuni 20 normipäeva.  
Kohustus täideti ja na ulitati. Üldse norma  
töötasid rajooni noolinoolud (III - VII kl) 1958. a.

---

<sup>1</sup> ELKNÜ Kingiriga Rajooninomite andmed.

<sup>2</sup> samas

suvel välja 12 289 normipäeva. Saunanguine nõustus võeti ka 1959. a. suvel. Rekord täideti nõustus melgi paremini, töötati välja 13 398 normipäeva. "Rekordioomanikus" olid ninguna õpilane nagu

Puter Jalakas	-	200 normipäeva (Vairu)
Püüding, Aime	-	180 normipäeva (Taru)
Aine Polding	-	179 normipäeva (Taru)
Rein Tapp	-	170 normipäeva (Murtjals)
Kalw Luks	-	160 normipäeva (I Kemaal)
Ago Sannin	-	150 normipäeva (I Kemaal)

Pioniritööle teatud hooandjaks rajoonis sai 1958. a. suvel norraldator III vabariikliku pionuride konkurssile Võrkas, mille pidi pääsma igast rajoonist ainult üks parima maleva noondrihm. Et välja selgitada, milline malev on rajoonis parim, kuulutas LSKNVÜ Kiingirpa Rajooninomitee 1957. a. I suvandist peale välja pionurimalevate vahelise kompleksvõistluse. Väljamulutatud võistlus aitas väga palju kaasa pionuride õppedunuse tõstmisel ning malevates läbiviidavate pionurinoonduste ning teiste ürituste läbiviimise tarne tõstmisel, sest parima maleva nimetus omistati sellele

malvale, millel on:

- 1) näige väiksem õppetöös mitteorganisatsioonide protsent;
- 2) suurim ridade juurdekan;
- 3) kes viib enam läbi hästi ja huvitavaalt organiseeritud nõupidust;
- 4) mille malvas on näige rohkem tehtud ühisnõudlikult kasulikke tööd (nõu-koostööde üst hooldamine, küüliante nanna-tamine, puude ja põõsaste istutamine kooli-maja, rahvamaja <sup>juude</sup> ja kolhoosi keskusse, vana-raua ja masinateuri kogumine jms.);
- 5) kes saavutab parimaid tulemusi integreeritud viljelemisel ja üldse kogu alam-välise töö alal; jt.

Õistlus toimus (toimus ka veel praegu idari) etappide vana. Üks etapp haa-ras ühte poolaastat. Etapi võitjale omista-ti parima pionirimaleva nimetus ja koos sellega ka Ungari pioneridelt saade-tud pionerilipp. Malvale aga, kes vii-dab parima pionirimaleva nimetuse jär-jist 3 korda, pidi omistatama Nõukogude Liidu vangelax N. Dejovi nimetus. Peale selle pidi se malve saama õiguse vna võtta

III vabariiklinust pioneride nõnnutulekust. Oli, mille ust võistelda. Õiguse minna esindama rajooni pionere said endale V. Kingis-  
nõpa min. Keskooli (I Keskooli) pionerid. Et nad tõesti näärinid uida austust, näitas see, et nõnnutulekul saavutati üldnõnnuvõtte II noht, kusjuures eniseha saavutamiskus jäi puudu vaid mõni punkt.

1959. aastal anti I Keskooli pionerimalevali na Nõnnogude Liidu nangelan V. Dijvi nimetus. (V. Dijvi oli nõnnogude võitleja, kes hukkus 1945. a. Jaanuaa vabastamisel, korvatis Matrossovi nangelastege.)

Teiselt miud nõnnuvõtte nõnnomoli- ja pioneritöö nohta Kingisnõpa rajooni noolides, nõime õelda, et see on põhiliselt toimunud õiges suunas. Pionerid ja nõmmunistlikud noored on kujunenud noolis õpetajatele asundamatudens abilistens luostatava õppe- ja kasvatus töö lähiviinisel. Tõsi, nende mõlemi töös on na palju vigu, miid ühikul jõul on neist vigadest praegu juba üle saadud. Tulib ainult jätkata tööd samas tuld mõõda, sama üksmõltselt, mis nõnditakse lahendada ja ülitada paljudni ramusid, mis ette tulvad.

#### 4. Klassi- ja kooliväline töö.

Noore põlvkonda kommunistliku kasvatusse ühistumist on lahutamatuks osaks klassi- ja kooliväline töö, mis aitab kultuurilt ja kasvatavalt sisustada õpilaste vaba aega.

Üldingimise rajooni koolides on klassi- ja koolivälise töö ülesanded üldjoontes järgmised:

- 1) õpilaste idulis-poliitilise kasvatustöö teostamisele kaasaaitamine,
- 2) õpilaste aktiivsuse arendamine, nende kaasatõmbamine jõukohastele töödele,
- 3) iseteguse arendamine,
- 4) õppetundides omandatud teadmiste laiendamine ja süvendamine,
- 5) laste huvide väljaselgitamine ja olemiselt võimetest nende suunamine elukutsu valikule,
- 6) lastele rahohaste lõbustuste organiseerimine, nendes vaimuüksuse ja eluõõmu arendamine,
- 7) terve tugevdamise rahakultuurialaste ürituste läbiviimise abil jt.

Nende ülesannete täitmiseks on klasi- ja koolivälisest tööst läbi viidud põhiliselt kaheks vormis:

ringide ja massitöö kujul.

Kogu klasi- ja koolivälisest tööst rajooni koolides juhitavad pionieri- ja nomenklatuuriorganisatsioonid.

Tänu EKSP Kiirgimise Rajoonikomitee ja ESKSV-i Rajoonikomitee abile, kes pidevalt suunavad ja juhtivad koolide klasi- ja koolivälisest tööst ning nomenklatuuri ja pionieride antiinsuli tegevuse, on klasi- ja koolivälisest tööst rajoonis huvitav ja mitmekülgne.

Klasi- ja koolivälisest aineabastest ringidest suurima tähtsuse omavad rajooni koolides kirjandusringid. Praegu igas koolis- ja suitsimeklanis koolis on kirjandusring.

Kirjandusringide suur tähtsus seisneb selles, et nad abistavad noorte kirjaminejate luuletajate kasvatamist jms.

Mõndaagi head on ilmunud praeguste kirjandusringi liikmete sulgest. Näiteks:

Jüri Tuulik I Keskkool - liiki jutt "Meri".

Meidi Klumb Tarite kool - luuletus "Suurim soov."

Õha Uana Kaali kool - luuletus "Saaremaa" jt.

Suur abi on kirjandusringidest ka usti keele õpetamisel noolis. Taritu 7-klasilise kooli usti keele õpetaja E. Vainula kirjutab selle kohta: „... Eriti suurt abi osutab usti keele õpetamisel kirjandusring, äratades ulnõige lastes huvi esrindlike kirjanduse vastu. Ringi töökoosolekutel korraldatavad viktoriinid, kirjanduslike meistatuste õhtud, nõistlused jne. mēik need innustavad õpilasi üha enam lugema, tundma õppima kirjanduse ja nende tooseid, olema kontaktis mitte väljantud toostega.”<sup>1</sup> ja tõepoolest, kui õpetaja saavutab selle, et õpilased loevad ilukirjandust, on kontaktis muemate väljantud toostega, siis ei kujune ka kirjandustunnid nende õpilastega sellisteks passivseteks tundideks, kus õpetaja ainult üksiinda väägib, õpilased aga vaikivad, siis hakkavad ka õpilased aktiivselt oma siinukohti ja arvamus avaldama.

Abi usti keele õpetamisel ja ühtlasi armastust ja huvi näitekunsti vastu aitab õpilastel kasvutada töö näiteringides. Need näiteringid on I Meeskoolis, Taritu 7-klasilises koolis,

---

<sup>1</sup> „Kommunismi õhitaja“ nr. 31, 12. märts 1955. a.

Küldema algkoolis j.m. Et nende koolide näiteringides tehakse tublit tööd, näitab see, et igakümnendel koolinoorte olümpiaadidel esinevad need koolid hästiomandatud näidundite ja luuletustega ning liiste ettekannetega.

Suurt abi osutavad näiteringid oma tööga ka õpetööle. Selle kohta võib lugeda ustikuk õpetaja E. Tugova artiklist, kes kirjutab oma kogemustest, järgmist: „On huvitav märkida, et õpilastele, kes aktiivselt töötavad näiteringis, on ilmekas lugemine kirjandusliku lugemise tunnis lõbusasi. Loogiliste rõhkude ja pauside leidmine ning niidaks määramine osutub neile palju lihtsamaks selle tõttu, et nad on ringi töökoosolekuil harjunud luuletustest ja proosapaladest ise leidma põhilisi mõtteid.”<sup>1</sup>

Linnaabastist ringidest on suurema populaarsuse saavutanud need: nooremate hulgas - „asaute näte” ring ja vanemate hulgas - tehniaring. Igaastastelt tehniaabast ei oma loominguiliste tööde näitustelt on esirohale koosseisunud Vainere ja Toogu f. üharnised koolid, I ja II klasside ning pionieride maja noored tehnikud. See on tunnistus, et neu-

---

<sup>1</sup> „Kommunisti õhitaja” nr. 31, 12. märts 1955. a.

des koolides „võraste käte“ ja tehnikaringid töötavad hästi.

Siiski töötavad rajooni koolides veel noorte naturalistide ringid. Sellest annavad suunavada tunnistust uskujulimult hooldatud koolitavad, laannurgad ja mõnedes koolides loodud väinelaomafarmid. Eriti peab siin esile tõstma nende koolide naturaliste, kus tütarid oma võimaldades juba siis hästi, kui neelid ei põhiliselt ainult klaminuuliste ringide hooldada. Pamatuse neelid loodud olid ja on na praegu Väinere, Kaarma, Taritu, Lihelkonna 7-aastaste koolide koolitavad, samuti na Iyela, Salme ja Maibe algkoolide koolitavad.

Enkujulimud laannurgad on rajooni koolidest I Kikkoolis, Taritus, Kaalis jm. Väinelaomafarmide loomisega aga on algust tehtud Väinures ja Lümmandas.

Suur ja praktiline tähtsus on veel koolides organiseeritud punase risti ringidel. Koolides, kus on loodud punase risti ringid ja kus need täidavad oma ülesanded hästi, on kooli üldine puhtus ja nõud tunduvalt parim, kui sellistes koolides, kus punase risti ringid ei tööta. I Kikkoolis ei oleud õiget punase

risti ringe loodud kuni 1958 õppeaastani. 1958. a. loodud punase risti ring I Kõnnuvalis õpetaja Maipuu, Pilvi juhatusel kannas rohu algusest peale aktiivselt töötama. Ringi poolt kuulutati koolis nägja klassidevaheline punktusvõistlus, kusjuures arvesti võeti punktust ja norda vahetundide ajal, pärast tunde ja valmisolekut tundideks (s.t. kas oli valmis katted vajaminevad õppeabinõud, kas oli puhas tahvel, oli tahvilapp korralikult niirko jne.). Iga nädala lõpul tehti kokkuvõte. Parim klass sai autasuks punasristi ringi liikmete endi poolt valmistatud rändvimpli pealiskirjaga „puhtaim klass“. Üldse aga sellest ajast, mil loodi punase risti ring, on I Kõnnu koolis punktuse ja norra osas väga palju muutunud.

Punase risti ringi tegevus ei piirdu muudugi ainult selle võistluse organisatsiooniga. Nii on oma nurgake, mis on alati varustatud vastavasisulisel kirjanduse ja plakatitega. Ring on organiseerinud mitmesuguseid õpperi ja vastavalt õppustele viinud läbi võistlusi, valmistanud hulgaliselt ette piisuri-instrumente „sanitar“ jne.

Samasugused ringid on loodud ka Must-  
jala Linnkooli, Raudvere, Koali, Kaarma 7-kl. koo-  
li jt. koolide juurde.

Suurt tähtsust ega õpilaste loominguliste  
võimete arendamisel omavad koolides tegutsuvad  
kunstilise integruuse ja rühmituuri kollektiiv-  
id. Koolides tegutsuvad istigeringid on  
sujunenud õpilaste kunstilise andekuse täime-  
lavaks. Koolipeod, aktiivid, kultuurihommikud  
võimaldavad neil oma võimeid ja saavutusi  
avalikult demonstreerida. Sarnasugune kunsti-  
alane vastastamine toob peale huvi ärata-  
mise ka suurt namu kunsti meistmisele  
noorsoo poolt ja kunstimaitsse arengule.

Koostöötajaks kooli istigeringidele on  
kindlasti ülerajoonilised kunstilise ist-  
teguuse ja omaloomingu olümpiaadid pari-  
mate kollektiivide ja üksikisikute väjaselgi-  
tamiseks.

Aasta-aastalt on olümpiaadidel  
koolinõortele tõusnud nii isikute idulis-  
poliitiline ta kui ka kunstiline tase. Pa-  
laku enam-vähem õige valik (on muidugi ka  
vandeid) ja ettekanne tase näitab, et  
pedagoogid on äigesti mõistnud ja muu-

nanud õpilaste integruusringide tööd.

Juginedes koolinoorte integruuse olümpiaadi tulemustele, võib öelda, et paljudes koolides on ühvaugelt tehtud tööd nii koorilaulu, sõnakunsti, rahvatantsude kui ka võimlemise viljelemisel. Paremateks koolidens on Kihelkonna, Kärbla, Kaali, Vainere, Taritu, Kaarma jt. Viimastel aastatel on parimate hulka lugema hakatud ka I Kerkkooli ja Mustjala Kerkkooli integruuslasi.

Koolidus töötavate kunstilise integruuse kollektiivide, nagu laulukooride, õpilaskoristrite, rahvatantsurühmade jt. tegruuse hoogustamisele avaldab suurt mõju ka võimalus hia esinemise puhul osa võtta vabariiklikest <sup>üluvaatustest ja</sup> (üldrahvalikest laulupäevadest ja vabariiklikest integruuse üluvaatustest.

Kui varumatel aastatel ei ole Kingissepa rajooni esindajad vabariiklike üluvaatustel saavutanud tähelepanuväärseid tulemusi, siis viimastel aastatel on olukord tunduvalt muutunud. 1959. a. 16. ja 17. mail toimunud vabariiklikel üluvaatustel saavutati näiteks üks esikoht, neli teist kohta ja neli kolmandat kohta. (I koht: I Kerkkooli



Leo Nõmm  
I Keskkooli  
klarinetisolist  
(saavutas nooli-  
meede vabariiklised  
isetegevuse ulvvaatu-  
sed 1959. a. I uohas)



õed Tõkmanid  
Mihelkonna M-kol.  
kol.  
(saavutand vaba-  
riiklised ulvvaatuse  
I uohas)

klarnetisolist Leo Nõmm; II koht: I Keskooli akro-  
baadid Tiina Johanson ja Avo Nask, I kes-  
kooli mudilaste rahvatantsurühm, Kihelkõn-  
na 7-klassiline kooli duett-õed Tõkmanid,  
Torgu 7-klassilise kooli vokaalsolist - Endel  
Krumm jt.)

Head tööd rajoonis on teinud veel  
kehakultuuriringid, mis nõudavad oma  
riidadest üle poole õpilaspurust. Arvukad  
matkad, võistlused pallimängudes, suusatamises,  
uisutamises, ujumises ja tuisel aladel,  
mis need ju nõin karasta ja tugevda õpilaste  
tervist, anna neile suuremat õppimistahet ja  
tööindul.

Klassivälise töö raamides, kommunistlike  
meeste ja pioneride algatusel, toimub üle vaba-  
riigi ulatustik kirjavahetus teiste liiduvaba-  
riikide ja rahvademokraatlike maade koolide  
õpilastega. Selline kirjavahetus on rahvaste-  
vahelise sõpruse kavvatamisel ja kogemuste  
vahitamisel klassivälise töö ning pioneri- ja  
komsomolitöö ajal väga oluline.

Alguse sellisele kirjavahetusele pani kuma-  
gine Eesti NSV Presiidiumi nimel J. Varis-Bar-  
barus 1946.a., kes tegi Moskva 76-keskooli tütar-

lastele ettepaneku astuda kirjavahetuse usti koolinoortega.<sup>1</sup> Sellist ajast peale kuni tänapäevani on toimunud aktiivne kirjavahetus vene ja usti rahvusest õpilaste vahel. Kuid mitte ainult vene ja usti rahvusest, vaid usti õpilased on loonud tihedad sõjasidemed ka teiste liiduvabariikide ja samuti rahvademokraatia maade koolidega.

Aktiivne kirjavahetus teiste liiduvabariikide koolide ja rahvademokraatiamaa koolidega on ka Kingimaa rajooni kooliõpilastel. Kuni 1956. aastani oli rajoonis ainult mõni õpilane, kellel oli kirjavahetus mõne kaugema sõbraga. 1956. ja viti 1957. aastast, mil alustati pionerivalvate vahelist nõupidamisvõistlust, võttis kirjavahetus suurema, õigmini massilise ulatuse. Ainuüksi I kooliõpilastel on kirjavahetusi 57-ile koolile, vahelgas teiste liiduvabariikide koolidega 29 ja rahvademokraatia maa koolidega 28.

Aktiivsemad kirjasaatjad, need kellele on <sup>sujuvad</sup> (juba nü mitugi head sõpra kirja tul, on  $\overline{XI}^{\circ}$  kl. õpilane Ilse Täär,  $\overline{VI}^{\circ}$  kl. õpilane Kalw Kain,

---

<sup>1</sup> "Noorte Hääl" nr. 136, 13. aprill 1947. a.

Väl kl. õpilased Anne Muts ja Milvi Schura, Va kl. õpilane Andrus Pürsoo jt.

Maakoolidest on aktiivsemad Uaivere, kellel on viti sõbralikud suhted Ukrainaga, Tõngu, Kaarma, Võhma jt. koolid.

Kirjavahetus liiduvabariikide ja rahva-demokraatia maade koolidega aitab kasvata rahvaste vahel sõprustunnet, suurendab nõukogude patriotismi ja liilitab õpilasi meie maa ja kogu maailma töötava rahva suurde kollektiivi. Kirjavahetus tiste koolidega arendab ka õpilaste silmaringi ja täiendab nende teadmisi.

Väl lähedasemaid sidemeid meie rannavabariikidega sõlmivad õpilased nendel paljudel ekskursioonidel, mis korraldatakse suveperioodil, kuid see vorm on meie rajooni koolides jäänud tagaplaanile, kuna transport läheb suhteliselt väga kulukaks, vuffenam aga nututu, et ametiühing õpilaste suvepuhkuse organiseerimisele üldiselt osutab väga vähe tähelepanu, abistab vähe materiaalselt.

Tegelikult nõutakse nõukogude koolilt vägagi tähelepanelikku suhtumist õpilastesse ka suvehajajal. Õpetajad peavad aita-



I Kansakoulis on traditsioonis saanud viima -  
se koolipäevale korraldada pidulik  
kongkääri läbi linna.

ma sisustada noorte vaba aja vutmist suvel ja saavutama selle, et õpilaste side kooliga hetkenksi ei katkens. Tüllens tuleb juba varakult läbi mõelda ja kogu õpetajate kollektiivis läbi arutada suviste ürituste plaan.

Liukas ja õigesti organiseeritud suvavahe-  
aeg aitab aga kaasa laste organismi üldisele  
tugevumisele, visaduse ja tööarmastuse kanna-  
tamisele ning selle kõrval ka praktiliselt ellu  
rakendada õppeaasta jooksul omandatud teo-  
retilisi teadmisi.

Küsimus õpilaste suvepuhkuse kui õppeaasta  
ühe osa sisustamisest on Lõngisepa rajoonis  
kujunenud kahtlemata kõige raskimaks, ja  
nda just sellepärast, et koolide pedagoogili-  
ne kaader enamuses on puhkusel ega vii-  
bi kooli juures. Puudub ka a/ü küllaldane  
abi, nagu ülpeel mainiti. Tutõttu kipub  
kool kaotama laste puhkeaja vutmise organi-  
seeriva keskuse osa ja lapsed, kelle vanemad  
varahommikust hilisõhtuni viikivad kodust  
emal, on sageli jäetud omaprad. Karmatus-  
likult ei mõju see hästi ja pahatõhti juhtub  
nii, et õpetajal tuleb sügisel oma tööd suu-  
relt osalt alustada päris algusest, kuna lap-

nd on suvel unustanud koolikollektiivis juurdunud harjumused.

Rajooni koolides on igal aastal küll püütud vältida ulmisl aastal tehtud vigu, kuid unini on ikkagi ainult mõnes koolis muudetud õpilastele organiseerida midagi huvitavat ja kasulikku (Täritu 7-klasiline kooli automaats mõõda Saarumaad 1957. a. suvel, I Keskooli jalgrattamatk mõõda Saarumaad ja ekskursioonid Vilsandisse ja Abruksa kaluripaatis 1957. a. suvel, sama kooli huvitav automaats Lõuna-estise 1958. a. suvel ning suvekubi töö 1957, 1958 ja 1959. a.) Haanse kooli õpilased aga õppisid palju juurde ja nutid huvitavalt oma suvavakaja 1958. a. kevadel õpetaja Häärt, Vilma kaasabil loodud koolikolhoosis.

Hästi on õnnestunud ka rida ülerajoonilisi initsi. Nii on aastast-aastam hästi õnnestunud pionuride ja kommunistlike noorte kokkutulekud. Pidulik rongpäik läbi linna, rõõmsad laulud, spordivõistlusid, traditsiooniline maastikumäng, sõpruslõke, ke on lastele suureks damuks. Igal luuakse sõprusidemeid, vahetatakse kogemusi ja üldse õpitakse üksteiselt palju uut sõprusidemeid sõprusidemeid

pioneri- ja komsovolitööks.

1957. a. suvel korraldatud ülerajooniline teatmatu kujunis erakordselt massiliseks, oli näha, et see lapsi huvitas. Enikohale tuli läbimata kooli matkagrupp. Kahju ainult, et see üritus jäi esimeseks ja viimaseks selleaastiliseks rajoonis.

Ka suvel korraldatavad pionerilaagrid on aidanud rinustada ühe osa õpilaste suvepuhkust. Laagrite arvu oleks aga vaja suurendada, sest üks laager ei suuda kuigi palju õpilasi mahutada, vaatamata sellele, et töötatakse vahel vahetuses. 8. juunil 1958. a. toimunud rajooni partii-nõukogude ja majandusaktiivi nõupidamisel nõeti küll vastu sotsialistlike võistluse kohustus, milles nähti ette: Organiseerida 1958. a. suvel 4 pionerilaagrit, nüst 2 ametiühingu kulul ja 2 kolhooside kulul,<sup>1</sup> nuid kohustust ei suudatud täita. 4 pionerilaagri asemel suutis tööd alustada vaid 2 laagrit. Võimalusi nende avamiseks oleks olnud, nuid niga nisis siin halvas organiseerimises.

Nõukogude kasvatusnõustemile on iseloomulik,

<sup>1</sup> "Kommunisti šitaja" nr. 67, 10. juuni 1958. a.

Rajooni Pioneeride Majja  
käsitööringi töökoosolekul.



et nõrnuti kooliga hõstavad hariduslik-karwa-  
tuslikku tööd ning abistavad klaniväliste  
ürituste läbiviimisel laste hulgas ka kooli-  
välind lasteasutused, nagu pioneride ma-  
jad, noorte naturalistide ja noorte tehniute  
jaamad jne.

Kiingisepa rajoonis nimetatud asutustest  
töötab aktiivselt pioneride maja. Kiingisepa  
Rajooni Pioneride Maja organiseeriti 1951. aas-  
tal. Kõin need aastad on pioneride maja  
olnud parimaks baasiks linna õpilastele klan-  
väliste ürituste läbiviimisel ja seda eriti teh-  
nikaalaste ringide (tehnik, moto- ja fotoring jt.)  
ning kodundusküsimusi käsitlevate ringide abil.  
Peale antud ringide on seal organiseeritud  
nel ka rida istiguuringe nagu rahva-  
tantsu- ja näitering, laulunoor, võimlemis-  
ring jt. Üldse töötab praegu Kiingisepa  
Rajooni Pioneride Majas 10 ringi 320 osavõt-  
jaga. Osavõtjate arv on suurenenud eriti  
just viimastel aastatel:

1954/55 õ/a.	oli ringe	6	osavõtjaid	200
1955/56 õ/a.	- " -	7	- " -	212
1958/59 õ/a.	- " -	9	- " -	299
1959/60 õ/a.	- " -	10	- " -	320 <sup>1</sup>

1 andmed võetud Rajooni Pioneride Maja ringide päivi-  
nutest vastavate aastate kohta.

Pioneeride nojad rahvodaansuring



keelpilliorkester

Tuguvaks ja arvukama osavõtjate arvuga ringis on pioneride majas tehnikaring (osavõtjaid 41). Tehnikaring organiseeriti pioneride maja juurde 1953. a. õpetaja Annu põllu juhendamisel. Algul õpiti seal tegema lihtsamaid tööriistu, tutvuti ja õpiti valmistama lihtsamaid raadiovastuvõtjaid, Hiljem aga tutvuti töö väiguse ja juba mootorite tööga ja ehitusega, õpiti selgus lihtsamad tehnilised arvutused, hakati teoreetiliste õppuste ja praktiliste tööde nõrval praktiseerimisele ja reparaatide noostamist, sest see oskus on elasises elus tingimata vajalik, noolis aga seda ei õpita, pealgi omandab referent antud tehnika valdominas nügavad teadmised.

Tüüdist ringidest on paremad 2 rahvatantsuringi 48 osavõtjaga, fotoring 18 osavõtjaga jt.

Peale oma sise töö on pioneride maja muut abi osutanud nii praktiliselt kui ka meetodiliselt rajooni koolide pionerimalvatele. Ta on korraldanud õppuü fanparistidiletruumaritele, lõkemustritele, matuajuhitidile jt., on läbi müinud mitmeid malvatevahelisi väist-

lusi, seminaru pionerijuhtidele ja palju muud.

Kokkuvõttes võib öelda, et Kingimäe rajooni koolide klasi- ja koolivälise töö on huvitav ja siukas, mis kahtlematult on andnud oma panuse õpilaste kommunistlikku kasvatuse.

Esineb muidugi ka vigu, kuid need on kõik kõrvaldatavad. Rajoonis on siiski veel kooli, kus alahinnatakse ringide tähtsust õppe- ja kasvatustöös. Vähestes koolides töötavad seni noorte naturalistide ringid, tehnikaringid. Keskoolides puuduvad füüsilise ja keemilise ringid. Hloopis unustamine on jäätud seni kuni ring, mille töö käigus saaks ära teha nii palju kasulikku.

Kuid nagu juba öeldud, lähub töö üldjoontes õiges suunas.

## II peatükk.

### Kultuuri areng Kingissepa rajoonis aastatel 1954-1959

Koos töötajate materiaalse heaolu ja haridustaseme tõusuga tõusevad ka nende üldine kultuuriline nõuded. Sotsialistlik riik aga loob kõigi võimalused selleks, et elanikkonna kõige laimamad hulgad võiksid rahuldada oma vanavaid kultuurilisi vajadusi.

Nõuogude meist on kindlustanud meie maal niisugused võimalused kultuuritöös, millised pole olnud, ei ole ega saagi olla kapitalistliku ühiskonna tingimustes.<sup>1</sup>

Sunnivõimatu õitsengu on saavutanud ka Nõuogude kisti riikl sotsialistliku ja rahvusliku kultuur.

Uabariigi tiste rajoonide nõval aga on aastast aastase kasvunud ka Kingissepa rajooni kultuurilise üldine tase. Täsi, Kingissepa rajooni putakse ka veel praegu üheks mahajäänumaks, kuid see arvamus on vananenud, nda levitarid oma ajal kulunud

---

<sup>1</sup> A. Mordujir, F. Hõston, Külanõuogude kultuurharidustöö, Tallinn 1953, lk. 4.

ja tised taolised, püüdes selles nunda saarlasi indidni, et nundida neid leppima viltsamata töötingimustega.

Nüüd aga praus ne arvanus olema kaotanud mõji, sest selles indisest „kollektiivismist“ on saanud paljudelgi aladel kultuuridus tugur konnunt mandri tugumamatele rajoonidele.

Ja si saagi mahajäänud kultuuriduga rajoonius niimutada rajooni, kus danikkonna kultuurilikus tunnidamisus on 14 niuonadit, 36 raamatunogu, rohkem kui 132 tuhande raamatuga, üle 20 ulubilise asutuse, mille ringide tööst võtab osa üle 1400 istegevustase ja kus anub vabariigi üks sunnuid ja vanimuid muusik-kingimpo Koduluomunum ning kus rahvakandiduse anduisus täotab kokku 36 üldhariduslikke kooli, millide kohta pinnuvalt oli uspeol. ~~ka~~ Rajooni töötajate igapäivases ilusontähtsa koha omandanud raadio ja televiioon. Vabariigis üldse on praegu üle 183000 raadiovastuvõtja, rohkem kui 77000 raadiotranslatrioonipunkti ja 24000 televiioerit, mis tule väja

ühe aparraadi iga nelja laniku kohta. Nüist Kingimpa rajoonis on 13 tuhat raadiovastuvõtjat. Prae sulle on rajoonis rohkem kui 20 televiisorit, vaatamata sellele, et saatjaam on kaugel.<sup>1</sup>

Kogu kultuurilise juhtimist rajoonis toostab Kingimpa rajooni TSN Täitukomitee Kultuuriosakond koos EKP ja EELKMi rajoonikomiteega.

Olulise koostisosa kultuurilises moodustab poliitkasvatustlik töö, mille eesmärgiks on rahva poliitilise teadlikkuse tõstmine. Ilma kõrge poliitilise teadlikkusest ei saa olla aktiivsed kommunistiühendajaid ega kultuuriloojaid.

### 1. Poliitkasvatustlik töö.

Kommunistliku partii ja nõukogude rahva us sisab käesoleval ajal tähtsama ülesandena kiirusti meie maal üles ehitada kommunism. Visa ja ennastalgava tööga on loodud selleks kõik eeldused. Nagu ütles sm. Hrustšov oma aruande -

---

<sup>1</sup> Kingimpa Rajooni Sidumontou arhiiv.

kõnes partii  $x\bar{x}$  kongressil, „olime me tõusnud  
niisugusse kõrgusse, et salt vaadates  
näeme avaral silmapiiril juba selgesti  
lõppesmärki - kommunistlikku ühiskonda.“

Kommunismi ehitamine pole stühhiline  
protsess. Yda ehitavad oma tradliku, organi-  
siritud ja plaanipärase tööga laiad töö-  
rahvahulgad kommunistliku partii juhtimi-  
sil. Nende ülesannete elluviimine, kommunist-  
liku ülesehitustöö käik, tema tempo ja saavu-  
tused oluvad ulkõige ja põhiliselt inimeste  
kommunistliku tradlikkuse kavest.

Yt omanorda tuleneb põhjus, miks mil  
antatakse poliitilise kavatusöö teostami-  
se rahva hulgas tänapäeval nii suurt  
tähtsust. Poliitiline kavatusöö on muuna-  
tud ju sellele, et üha enam suurendada  
rahva tradlikkust, tugevdada nise vundu-  
must, et mii te on õige.

Kuid NKKP  $x\bar{x}$  kongressi,  $x\bar{x}I$  kongressi ja  
NKKP KK otsuse „Partiipropaganda ülesan-  
dist kaasaja tingimustes“ väljendati,  
et hoolimata teatud edusammudest  
poliitilise kavatusöös ei saa ideoloogilise  
töö olukorda tervikuna lugeda rahulda-

waks.

Poliitiline propaganda ja agitatsioon, mille asemel, et tegelda massaja autuaalsete ühismustega, oli muunatud minuvikku; ideoloogilist tööd korraldati abstraktselt, rõlumata rüda eluga, praktiliste ülesannetega; harvaid töötajad propagandistidelt ja agitatoritelt praktilist abi jm.

Mida tüwa ideoloogiline töö parandamiseks, rüda arutati põhjalikult partii XI kongressil, kestis ulkord 6XP kongressil, milledest puale toimus ka põhjalik murrang noogu seminis ideoloogilises töös.

Nõudes oma otrustis partiioorganisatsioonidelt ideoloogilise töö parandamist, näitab partii XI kongress samas, et selle töö raskuspunkt tuleb muuata kommunisti üleshitamise praktilisevate ülesannete lahendamisele, kõigi töötajate kommunistlikule kasvutamisele, et selles töös tuleb täielikult öva kasutada kõik rahvahulvade ideoloogilise mõjutamise vahendid, alates koolist ja lõpetades nias ja nujitava mustiga.

## a) loenguline töö.

Polütilise kavatus töö mitmesuguste vormide hulgas etendab tähtsat osa loenguline propagan-  
da, mille ülesanded pärast partei XI kong-  
ressi on viiti kavandud. Loengulise töö peo-  
ülesanded on käesoleval ajal mitme aasta  
päävni prautiliste ülesannete ja kongressil  
käsitletud marksistlik - leninliku teooria  
tähtsate probleemide selgitamine. Kões nende  
hüvede näitamise ja, mida toob nõukogude  
rahvale kongressil kavandatud ülesannete  
täitmine, peab loenguline töö aitama vee-  
valt selgitada seda, misugused on iga  
nõukogude inimese kohustused, kuma nõukrut-  
nd ülesanded kommunistliku üleshitustöö  
suurjoonlise programmi realiseerimisel. Täht-  
sat osa peab loenguline töö etendama võit-  
luses kodanliku ideoloogia mõjude vastu,  
kapitalismi igandite vastu inimese teadvu-  
ses. Oma vastutusrikkad ülesanded muu-  
dab loenguline töö täita siis, kui ta on  
nõukrutne ja sihikiindel ning ulatub iga  
töölise, kolhoosniku ja haritlanni, iga nõu-  
kogude inimeseni.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Eesti Kommunist nr. 5, mai 1959, lk. 58.

Mõnda aastad tagasi, õigemini kuni 1957. aastani, olid rajoonides, maakulgas ka Kingissepa rajoonis loomulise töö organiseerijateks ja läbi viijateks põhiliselt rajooni kultuuriasutused.

Loomulikult rajoonis peeti küll päris hulgaliselt, kuid väga kitsale inimesteringile, peamiselt parti-, nõukogude ja komsooliorganisatsioonide aktiivile. Rajoonikeskusest kaugemal, nägu näitena Tagahas, Harakas, Yõwe poolsaarel ja mujal peeti aastas ainult mõni üksik loom. Nudki toimusid enamasti tähtpäevade puhul kas rahvamajadus või kolhoosnikustis, kuhu kaugemate brigaadide inimesed ei saanud tulla. Loomute kvaliteet oli väga madal ja just seepärast, et loomuid kusagil ei utseeritud, kuigi neid ei kontrollitud. Ka loomute tuuaatika oli äärmiselt kitsas. Väga vähe viidi läbi loomuid traditsiooniline - atavistlikel teemadel, samuti rahvaste sõpruse, nõukogude patriotismi, põllumajandusliku ja tööstusliku ökonoomika ja tervisealastel teemadel. Põhiline teema parti ajaloo ja välispoliitilistel teemadel.

Üldise olukorra parandamiseks ei suudnud ära teha midagi märkimisväärselt ka

Politiiliste ja Teaduslaste Teadmiste Levitamise Ühingu rajooniasakond, ja just seetõttu, et liikmeid oli äärmiselt vähe, ainult 24.<sup>1</sup> (see oli 1955.a.)

1957. aastast peale, pärast seda kui loenguline töö allutati turvenisti PTTLi Kingisrpa rajooniosakonnale, suurenes tunduvalt ühingu liikmete arv ja paranes loenguline töö läbiviimise kvaliteet.

1957. aasta märtsist hakati rajoonis moodustama küla lektorite gruppe, millede usmäärgins sai loenguline propaganda viimine võimalikult laiematere kolhoositalurahva hulka-desse. Küla lektorite gruppide moodustamine aitas mobiliseerida loengulise tööle uusi jõude. Enne võtsid maahariitlaste-koöliõpetajad, arstid, põllumajanduse spetsialistid - loengulise tööst üsna tagasihoidlikult osa, nüüd aga hõlmitati nad küla lektorite gruppide tegevusse. Nagu ulpool öeldud, oli 1954-1956. a.

PTTLi liikmete arv väga väike (1954. a. - 20, 1955. a. - 24 ja 1956. a. - 24). 1957. aastaks kasvas liikmete arv juba 100-le. Nüüd küla lektorite grupi liikmeid 67, kusjuures küla lektorite grupe oli.<sup>2</sup>

Ühingu 100-st liikmest oli koöliõpetajaid

---

1 PTTLi Kingisrpa rajooniosakonna arhiv, Liikmete registreerimise saamat.

2 samas.

32, agronoomi 5, zootehnikuid 3, arste 7 jne.  
 Haridustase liikmetel oli järgmine: kõrgema  
 haridusega 25 (nega 1/4), keskharidusega 61,  
 7-kl. haridusega 14. Nüüd Nõukogu liikmeid ja  
 liikmekaandidaate 52, parteilisi 48, nende  
 hulgas ÜLKNÜ liikmeid 11.<sup>1</sup>

Loengulist tööd otsustati juhib ühingu juhatus,  
 mis 1957.a. valiti 6 liikmeline.

Ühingu juurde oli moodustatud loengu-  
 lise töö paremaks läbiviimiseks 4 sektiooni:  
 ühiskondlik-politiline, teaduslik-ajalooline,  
 tööstus ja kalandus ning põllumajanduslik  
 sektioon.<sup>2</sup>

Tänu küla lektorite gruppide loomisele,  
 sektioonide moodustamisele teatud temaatika-  
 kate kaupa ja loengulise töö üldisele pa-  
 randamisele rajoonis, kasvab juba 1957.a.  
 loengute ja nende kuulajate arv, võrreldes  
 eelmiste aastatega, tunduvalt. Näitus:

aasta	aastas läbiviidud loengute üldarv	loengute kuulajate arv.
1954	279	18872
1955	272	18860
1956	288	19242
1957	422	22998 <sup>3</sup>

1 PTTÜ ühingu ühiskondlik-politilise sektiooni arhiiv, liikmete registreerimise raamat.

2 Moodustati 1957.a. aastal, varuvalmistatud aastal ei ole.

3 1954-1956.o. andmed kultuuriosakonna arhiiv, aastaaruannete saadet. 1957.a. PTTÜ ühingu ühiskondlik-politilise sektiooni arhiiv, loengute registreerimise raamat.

vaatamata idusammudele, tihti 1957. aastal siiski veel palju vigu.

Suurem viga peitus juhatuse töös, kes äärmiselt vähe munas ja juhtis tööd nutrioidides. Juhatuse abistas nile nutrioidide tööplaanide koostamisel, munas nutrioidide liikumises ja võtma vabariiklikest seminariidest, kuid sellega juhatuse abi nutrioidide tööle piirduski. See oli ka <sup>ilms</sup> põhjusiks, miks töö nutrioidides ei edenenud. PTTÜ Kiigirupa rajoonisamonnas juhatuse aruandest üldkoosolekule 1958. a. jaanuaris 1957. a. <sup>nutrioidide</sup> töökohta võime lugeda järgnivat: „Lõungute arv on nutrioidides retsusest vähe, soovitatavat lõungute tihedust nutrioidid välja ei töötanud, luteritele asutatud abi propa- gandamatijalide ootimisel oli äärmiselt väike.“<sup>1</sup>

Tuues suuremaks määra 1957. aastal oli see, et läbinüüdud 422-st lõungut nüüdi rahvamajas ja kolhoosikommunis läbi ainult 138 lõungut, ülejäänud rajoonikommunis.<sup>2</sup> Lõungute raskuspunkt arus nuga liinas, mis on vääv, nuna põhilise osa rajooni ühikust arub maal. Tutõttu 1957. a. oli veel rida kolhoose, kus ühingu liikmete poolt ei nüüdud läbi ühtegi lõungut („Kalus“, „Mudlaia“ jt. kolhoosides).<sup>3</sup> Nuga ei muutnud

<sup>1</sup> PTTÜ Kiigirupa rajoonisamonna arhiv, Aastaraamannete raamat.

<sup>2</sup> samas.

<sup>3</sup> samas.

Ühingu rajooniesakond 1957.a. kindlustada  
nagu rajooni ühikunonna teenendamist  
loengutega.

1958.a. püüti vältida eelmistel aastatel  
tehtud vigu ja edusammud polnud su-  
qugi väikesed.

Ühingu liikmete arv surus 1958.a. 152-l.  
Nagu ulmiselgi aastal, nii ka rekord alustasid  
tööd 4 sektsiooni. Uahu aga misis selles, et 1958.a.  
toimus töö sektsioonides kindla tööplaani alusel.

Paunini töötas sektsioonidest põllumajandussektsi-  
oon (jihataja sm. Mummua). Siin anti sektsi-  
ooni liikmetele rohu väite loengute tumaatava  
ning sektsiooni büroo kontrollis järjekindlalt,  
et loengud õigeaegselt laekuksid. Sektsiooni  
poolt organiseeriti Torqu ja Mustjala vilja-  
neõunogus leomakasvatajate päevad, millised  
väga hästi õnnestusid ning said kõrge hinnu-  
gu osaliseks. Üritus oli rida hinnatavam,  
et ta korraldati kindel kübanõunogudes, milli-  
sed on leomakasvatusteaduste tootmisel ra-  
joonis mahajäänud ning ussiindlaste kogemu-  
nd briti vajalikud olid. Sektsiooni poolt  
korraldati ka Kaarna kübanõunogus näit-  
linu happega viljamine, millest silovalmistu-  
jail oli palju õppida.

Võrreldes 1957. aastaga töötasid paremini na tii-  
sed natrioonid.

1958. a. lõpetloodi ühingu rajooniosakonna juude  
noortenatrioon. Samuti oli toimunud  
noortele loengute organisatsiooniline ümberkujutamine.  
Olguigi, et noortenatrioonil puudunud pikema-  
ajalised kogemused - tuldi siin teinud  
mitmesuguste huvitavate üritustega.

Nudest võis nimetada ühava ajalise välj-  
andmist kultuurimajas koos koosmoli  
rajoonikomiteega, maanoorte suvepäevade  
korraldajad jt.

1958. a. suurenes na maalektorite gruppide  
ja nende liikmete arv. Aasta lõpus oli  
juba 10 maalektorite gruppi.

Maalektorite gruppidest olid paremad  
1958. a. Kihelkonna (grupijuhid A. Meis), Üai-  
vere (grupijuhid S. Janson) ja Mustjala (grupijuhid  
H. Tiidus).

Nude gruppide juurus on eriti huvitav see,  
et sealsed lektorid ei piirduvad mitte ainult  
loengute andamisega nõukogu kontoris või rah-  
vamajas, vaid nad liidvad te na kõige kau-  
gematise küladesse, inimeste juude, millel en-  
dile pole võimalik tulla. Nõukonna ni loomuti  
naugusest arvam rahvamajja või nõukogu-  
kassa.

use. Lounguid peeti aarta joousul 627 (plaan 500)?

Puudustena 1958.a. töö kohta võib märkida sektioonides ikka veel vähest loengute retuurimist ja anda, et endiselt ei suudetud laiendada loengute temaatikat. Tuna loeti veel vähe ateistlikel tumadel, niiganduslikel ja loodusteaduslikel tumadel. Praegu täiesti puuduvad loengud poliitökonoomiast, rahwaste sõpruselt, spordist. Vähelevitati ka usundlaste töökogemusi.

Tuatud määral oli ebarahuldane ka veel loengute läbiviimise geograafiline pilt.

Reas kolhoosides väidi 1958.a. joousul loenguid läbi regulaarselt:

"Sõrve Kaluis" - 17 loengut

"Kunisaars" - 10 loengut

"Outoobu Võidus" - 8 loengut jne., kuid

was täiesti ebarahuldavalt. Nii väidi

"Partisani" kolhoosis 1 loeng ainult

"Majakas" - 2

"Arukus" - 2 2

Vaadeldaval perioodil oli loenguline töö mõige parem 1959.aastal: 1959.aastal numbris liikmete arv 455-le.<sup>3</sup>

Endiselt mujale sektoritele moodustati li-

---

1 PFFÜ Kiigimpa rajoonisavouua arhiv, loengute registreerimise raamat.

2 samas.

3 niist endisest Orinaari rajoonist 220.

saks nel 3 sektori:

pedagoogiline sektor,

juriidiline sektor

ja arstiteaduslik sektor.

Kui 1958.a. oli nel teatud raskusi lektorite gruppide moodustamisega maale, siis 1959.a. risis osakonna juhatuses juba prautilisema ülesandena 32 grupi<sup>1</sup> igakuilise organisatsiooniline kindlustamine ja meetodiline abistamine.

1959.a. oli BTTL peasuunaks partii XX ja XXI ning NLKP plenumite otsuste propageerimine. Ühingu Kingimaa rajoonisakonna poolt partii XXI kongressi otsustest rajooni kolhoosides, tööstustes ning ametites 380 loengut, nendest kongressil käsitletud tähtsamatest siinnohtadest 62 loengut.<sup>2</sup>

Tunnustust nääriv oli kongressi materjalide propageerimisel Mustjala ja Metsküla lektorite gruppide töö. Nis inneti uskoosnikutele teineta loengute tsükliga.

Üldse partii rajooni lektorite poolt 1959.a. 2104 loengut (nüst endises Orisaan rajoonis 1025 loengut), mille üldarvuga tõusis rajoon vabariigis Tallinna järel II uohale.<sup>3</sup>

1 Nüst endises Orisaan rajoonis 15 gruppi. Suga endises Kingimaa rajoonis 17.

2 BTTL ü Kingimaa rajoonisakonna arhiv, Aastaaruannate kant.

3 samas.

Loengute üldarvu jõudne kasv nõuab meie lektorite töö aktiveerimisest ning lektorite gruppide ja nntsiioonide tegevuse üldisest paranemisest.

Su muidugi ei tähenda, et nüüd on rajoonis loenguline töö osas võin ära tehtud. Suguugi mitte. Loengulises töös ei ole niivõrd otsustav loengute arv, niivõrd avalitset ja sellis osas on veel nii mõnedgi puudused.

Kitsas on ka veel loengute temaatika ja nende mõjusfäär, loenguid ei ole veel jõudnud iga kolhoosini, iga töötajani.

Edaspidiseks ühingu ilusandeks ongi abi nõude leidmine ja nende elluviimiseks on esinivate puuduste likvideerimiseks. Üheks nendest on rohkearvuline lektorite kaader. Kui võiks need 455 liiget muuta rajoonis aktiivseks, siis on ka töös esinivate puuduste likvideerimine jõukohane.

Tänaasuni on rajoonis sellist põhimõtet kindi putud, mida mainitakse ka vabariigi ulatuses: „Õiget teed lähivad Kingimäe, Rāpina ja paljud teised rajoonid, kes arundavad väga aktiivselt nūla lektoritegruppide tegevust ja kavatavad aktiivselt lektorite kaadrit.“<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> „Eesti Kommunist“ nr. 2, veebruar, 1960. a. lk. 44.

On ka tõsiasi, et kohalikul vajadusel  
saabja tulebki rahuldada peamiselt rajooni  
ja linna luterite oma jõududega, mitte aga  
loota ainult EKP Keskomitee või Naba-  
rüüliku ühingu luteritele.

b) rajajoni ajaleht

"Kommunismi Ehitajad."

Tähtis noht poliitkavatuslikus töös kuulub ka ajakirjandusele, üldse trükisõnale.

V. I. Lenin rõhutas korduvalt trükisõna suurt olulist tähtsust. Ta kirjutas, et ajaleht pole mitte ainult kollektiivne propagandist ja kollektiivne agitaator, vaid samuti ka kollektiivne organisatsioon. „Ajaleht on üks nõige võimsaimaid rüü parti võitlus rahvahulkaade mõjutamise ust, rahvahulkaade kommunistliku kavatamise ja organiseerimise ust“, öödi parti XI kongressil 1922.a.

Kapitalistliku korra ajal „tegi kapitalism ajalehtidest kapitalistlikud ettevõtted... töörahvahulkaade pitmise ja tiissamise vahendid. Meie aga oleme hakanud ajalehest tegema rahvahulkaade valgustamise vahendit...“<sup>2</sup> kirjutas V. I. Lenin

Suurt ja vastutusrikast osa etendasid ajalehed mamilis kolhooside organiseerimise puioodil.

Nüüd, koos retsialistliku ilushitustöö tõpu-kuimisinga ja järu-järgulise ülemineuga kommunistlike, on nõunogude ajakirjanduse kavatuslik ja organiseatorlik osa vulgi kavandud. Se-da väitab meie ajalehevoigu <sup>randus</sup> (mündamine, üti viimastel aastal. Tõunenud on tunduvalt aja-

---

1 NLKP kongresside, konverentside ... lk. 641.

2 V. I. Lenin, Tõond, 32 ud., lk. 109.

Uhe asatähendus wa Kingimpa rajoonis.

Näitaks on ajalehti ja ajakirju rajoonis tellitud järgmiselt:

aasta	keskajalehtede ja ajak. arv	vabariikl. ajal. ja ajak.	rajaoni- ajaleht.
1954. a.	8332 us.	77408 us.	36247 us.
1955. a.	8624 us.	78407 us.	38223 us.
1956. a.	8898 us.	82892 us.	39991 us.
1957. a.	9001 us.	90002 us.	42999 us.
1958. a.	9028 us.	98549 us.	53055 us.
1959. a.	9013 us.	98347 us.	53255 us. <sup>1</sup>

Üldluduliste ja vabariiklike lehtede võr-  
val omab suurt tähtsust kohalik  
rajaoniajaleht „Kommunismi õhitaja“.

Rajooniajaleht „Kommunismi õhitaja“  
antati manilise kolhoosiliikumise perioo-  
dil (10.1949) nõiik nud aastad on ta nõige  
antiivsemalt osa võtnud partii suurest  
loovast tööst nii maal kui linnas. Nüüd,  
kus kommunistlik partii on wälja tööta-  
nud põllumajanduse järnu tõuse grand-  
uurse programmi ja mobiliseerib nõenuogude  
inimuste loovat energiat müe maal põllu-  
majandussaaduste külluse loomise üld-  
rahvalikus ühisande lahendamisele, saab  
elu ix rajooniajalehe esmisele linile

<sup>1</sup> Kingimpa Rajooni Sõdemoutori arhiiv, Statisti-  
liste aruannete vome nr. 8.

veitlusis uute edusammude ust põllumajandus-  
us.

Rajooniajalike peab olema tihedalt notud  
kohaliku eluga. Sellest põhimõttest on  
ajalike taimetus püüdnud kinni pidada. Konk-  
retse, elavate näidete varal iseloomustab  
rajooni ajalike pidevalt oma lugijatele rajooni  
majandus-, kultuuri- ja kaardusele. Iga sotsia-  
listlik näistlus, mis viiakse läbi ükskõik  
millisel elualal, luab vajastust rajooni lües.

Kemne koht kuulub aga ajalikes üsind-  
laste töönoogemustele. Nendest ju saavad õppi-  
da mahajaajad. Mitte ainult mahajaajad,  
vaid selleks võimalikud artiklid on heaks  
~~ant~~ muunaväitajaks ka vastsetele kerkkoolide  
ja 7-klasiliste koolide lõpetajatele. Üks lõpeta-  
nutest - Laina Murbat - jutustab: „Lõpetasin  
1958. a. kevadel Mustjaba Kerkkooli. Pärast  
kooli lõpetamist ma ei teadnud, mida  
idasi teha, kuhu minna tööle. Ajalikest  
aga olin lugunud nii palju muu kodumaa-  
si numpärasest tulvikust, kui võrd suur va-  
lik on val mitmesugustele huvitavatele elukutsetele  
ja sellest, kui võrd kolhoosid vajavad noori  
hõõkasi. Et ma ka koolipõlves juba, prauning-

tundide kaudu olen tuuduva õppinud ja jõudnud arvastama hakata maatööd, struktangi jääda pärast kinnooli lõpetamist tööle kodumajandusele. Nüüd töotan kolhoosis natalitajana. Tunnin väga hästi. Töö on huvitav. Olen oma eluga väga rahul."<sup>1</sup>

Tähtis koht ajakirjas kuulub partei elu valgustamiseks. Iga-aajaliku on muutnud teha väga hästi. 'Rahva Hääl' suurendelt võimele tööleiku kohta lugeda järgmist: „Parti elu kinnimuni näitlavad materjalid ilmuvad ajakirja suurendel sagedasti. Keskmiselt on nuni 5-6 pikemat artiklit ja 2-3 juhtkirja. Prahe sulle avaldatakse tähtsamate nindmuste kohta parteiorgani satsioouide elus lihiinformatsioou rubriigi alle „Parti elu kroonikat“. Ewamin partei elu temadel avaldatud kirjutisi on huvitavalt üles elvitatud ja kaaravad temaatiliselt nünimuni, mida elu in üles tõstab ning mis vajavad praktilist lahendamist. Positiivne on see, et on kaotatud tõsiselt strima tud, kuidas kirjutada partei elu temadel elavamalt ja huvitavamal. kirjanduslikus vormis.“<sup>2</sup>

1 Jutuvajamisel 4. Muulakuja.

2 „Rahva Hääl“ nr. 285, 7. detsember 1956.a.

Kuid selles osas on ka vigu. Ei ole saavutatud veel kasutatud neiki vahendeid, et valgustada ja populariseerida ussindlike parteitöö meetodeid ja kogemusi. Rida tähtsaid niisugusi, nagu noorsooliorganisatsioonide parteiline juhtimine, töö organisatsioonidega, maantelligentri kaasatõmbamine massilise poliitilise algustööle jne. Liavad vähest valgustamist. Millalda ei ole ka töö autoriteetiga. Vähe võtavad sõna algorganisatsioonide liikmed in.<sup>1</sup>

Hästi on valgustatud rajooni ajalehes veel kommunistlike noorte ja noorte elu. Eriti hästi on see õnnestunud alates 1958. aastast, mil ajalehes hakkas ilmuma noortele eri liikluga „Noorus“. See on oodatud liikumisena ka meie nooremale põlvkonnale, kes liavad ralt uue norme ja teemasid pionieruuevõuduste läbi viimiseks. Ka kriitiliselt võime selle tööleiga kohta lugeda positiivselt: „Noorte elust on. Kommunismi elutajas“ kirjutatud väga huvitavalt ja hästi. Igast materjalist õhku koostunamisi.

---

1 „Rahva Hääl“ nr. 285, 7. detsember 1956. a.

Tinuks tuleb lugeda seda, et ta oskab näha noori töö juures, kirjeldada nende elu noortepäraselt, väljendada nende tööentusiismi.<sup>1</sup>

Tehnika ja traditsioonid uudised samasaga liiavad vajonilike vergusel kajastust peal- nija all „Mis on uudist.“

Omapärasus ja rahvale meelepärane kujutus liie vergusel toimunud mõtte- vahetus elanikkonna dutarbelise teinuda- mise parandamiseks 1959.aastal. Teimetusai nokku 51 nija, millidest ajalikes avaldati 21. Töötajad töid oma nijaides esile ra töisid puudusi elanikkonna teinudami- sus ning teigid häid ettepanekuid olu- korra parandamiseks. Et mõttevahetuse organisatsioonises täidaks oma ülesande, s. t. et aluord tõusti paraneks, kutsus teimetus nokku<sup>5</sup> teüpidamise nokkuvõtite teimises mõttevahetusest, kujutus nina uutseti na vastavate asutuste inidajad: kollektive majanduse noubiwaadi, autobaan, side- mentari ja wambandusaba wadutavael töö- tajad. Tagajärgius aga oli, et päiast nõine

---

1. Rahva Käl nr. 249, 21. oktoober 1958.a.

nda paranes tunduvalt elanikkonna elu-  
tarbeline teenundamine rajoonis.

Antud fakt ja paljud teised näitavad,  
et ajalehe toimetusel on tihedad sidemed  
raiooni elanikkonnaga. Eks anna sellest tun-  
nistust ka see, et ajalehe kirjasaatjate arv  
ubatub praegu umbes 400-ni.<sup>1</sup> Nüüd paar-  
kümmend on eriti aktiivse tegevuse ust au-  
tasustatud EK P Kingisepa Rajoonikomitee  
biuroo ja Kingisepa Rajooni TSN Täitevkomitee  
kiituskirjadega ( Saar, Leo - kolhoosi arepidaja,  
Kool, Voldemar - kalur, Laanemaa, Hans -  
põllutöölise, Tammsalu, Leo - pensionär, Ri-  
mart, Endel - õpetaja, Kipper, Siimar - tööli-  
ne jt.).

Üsmärgiga aktiveerida ja suunuda  
da palju kirjasaatjate ringi ning ergutada  
töötajaid populaarse kirjandusliku ja aja-  
kirjandusliku žanri - olukirjelduse - välje-  
misele ja avartada uusi heade seldustega  
noori kirjasaatjaid, <sup>korraldab</sup> ~~organiseerib~~ ajalehe toi-  
mitus praegu igal aastal iluvajoonilisi  
olukirjelduse võistlusi.

Saavanguisi võistlusi on ajalehe poolt korral-  
datud ka huvitavate ja eluähe date info-

matriloonide saamiseks.

Mõlemad väistlused on igal aastal korda tõmmanud väga palju noori ja vanu ning ajakohaselt tagajärjel muutunud huvitavamaks ja elulähedamaks, kuna praegused väistlustööd on avaldatud ajakohas.

Rääkides rajooni ajakohas, ei saa mööda minna rahva hulgas suure populaarsuse saavutanud kirjandusringist, mis loodi ajakohas toimetuse juurde 1955.a. Kohalik rahvas nimetab seda austusega, oma kirjanduse ringiks." Ja kaavad oma ridadesse kõrgeliste ra andekaid, heade eeldustega noori, ja ei ole väinatu, et neist mõnestki kujuneb edaspidi kuulus kirjanduse või luuletaja, sest uus abustanud na praegused vabariigi tuntud sulemistrid, Saaremaalt pärinevad kirjanduse ring, A. Hint, D. Naarandi, J. Immu, A. Kaal jt. kirjandusringidest.

Praegu aga on heade eelistega noortest näiteks: Salme Tuulik, Endla Vainula, Endel Reinart, Eino Kermik, Albert Mustul, Jüri Tuulik (lahkus 1958.a. õpetaja praegu TRÜ-s, kus ta on)

kirjanduslikku tegevust edumalt jätkab) jt. Nende töid on korduvalt avaldatud rahalikus ja samuti ka vabariiklikus ajakirjanduses.

Kirjandusringi antiise tegevuse tulemusena ja muuseumitöötajate abiga on valminud ka Saaremaa mitmekülgselt ilu kajastav kogutius „Saaremaa“ (ilmus trükitis 1959. aastal).

See kõval on aga rajooniajalike kohta öelda ka palju negatiivset.

„Ebarahuldavalt on partiipropaganda kiinimisi valgustatud Kingisipa rajooni ajalehes „Kommunismi ehitaja“,<sup>1</sup> kirjutati vabariiklikus ajalehtedes veel 1954. a. Hiljem, nagu ülpool mainiti, oli olukord paranevad. Tähelepanu väärib.

Et saada teada lugijate endi arvamus ajalehe kohta, sest see ole ju tegejate arvamus siiski kõige tähtsam, korraldas ajalehe toimetus küsitluse „Mida Tina, lugija ja kirjasaatja, arvab „Kommunismi ehitajast“?“. Saadud arvamused avaldati ka „Kommunismi ehitaja“ lehes, ning neid võis lugeda:

„... Vähe on kirjutini vabariiklikust kirjandusest. Rohkem oleks vaja artikleid vabariiklikus-

---

1. „Rahva Hääle“ nr. 23, 28. jaanuar 1954. a.

nide vahelistest näistlustest ja seda eriti püügi püü-  
oodidel." <sup>1</sup>

"... Hjalhus avaldatakse nüll trautonistide  
töö nokkuvõtteid, kuid millegipärast jäävad  
arvestusot väga kaluunoltsawde mehhani-  
saatorid." <sup>2</sup>

"Spordixüsimusi on lhus wabgustatud nüllaldis-  
selt, kuid artiklid on väga šablonised, loet-  
litakse ainult näistlusprotokollide põhjal teh-  
nilisi tulemusi." <sup>3</sup>

Mitte ainult spordixüsimusi, waid ka tui-  
si küsimusi wäitlitakse liiga pealiskuandiselt,  
ilmsa nügawa awaliünita. Öigustatult on öd-  
dud, et vähe wabgustatawse waluute eluse  
puutuwaid küsimusi. Samal ajal aga põllu-  
majanduse osas tühnuord panutaaw üle.  
Ülepanumisi ilunes ka riiganduse osas (eriti  
1957 ja 1958 aastawäin). Britatawse palje väikse  
kunstiwäärtusega kohalime autante loonungut,  
kuid waluem an ne, et rajooi väikeformadi-  
lins ajalibus owaldatawse pinnu tõlneromaaone,  
mis plaarigu wogu aastawäigu jooksele wõta-  
wad wõda alla 1/8 leku pindalast. Teewita-

---

1 "Kommunisti šhitaja" nr. 47, 48. aprill 1959. a.

2 samas.

3 "Kommunisti šhitaja" nr. 9, 20. jaanuar 1959. a.

rad ei ole na suuremõõtelised fotod, mis ei ütle midagi.

Mida on tehtud töö parandamiseks?

Nagu ulpool öeldud, on kogutud arvamuslugejatelt ja kirjasaatjatelt, korraldatud väistlusi liikiinformatsioonide ja aluürijelchuste saamiseks. Paar korda vastas on läbi viidud lugejate ja kirjasaatjate kooverentse, seminar aiijaatjatele jm.

Kokkuvõttes võib öelda, et rajooniajaleht, vaatamata pündustele, on oma usuisvate ühisannutega taime tulnud hästi, on püüdnud käia tud mööda mida väitas V. I. Lenin, s.o. „vähem poliitilist rõvanõlumutamist, vähem üldisi arutlusi ja abstraktsid loesungid... rohkem tootmispropagandat, mõige rohkem aga praktiliste kogemuste ajalikke, eskuslikke, rahvahulnade arenemistarmele kohandatud arvestamist.“<sup>1</sup>

Nõukogude ajamirjanduse lahutamatuus neestiasans on seisalised.

---

<sup>1</sup> V. I. Lenin, Tõõnd, 32 kd., lk. 209.

Siivalike panimeks voomeks on tema võitlev iseloom. Iga siivalike, kus ta nägi ilmums, ülesandeks on võitlus oma kolhoosi, ettevõtte või asutuse töötulemuste parandamise eest.

Kõrgisepa rajoonis ilmuvad siivalikud igas kolhoosis, sovkhoosis, asutuses ja koolis ja mõndagi neist võib nimutada heaks.

Rugulavarselt ilmub Kuusaku kolhoosis siivalik "Töömehe sõna", mis igas oma numbris püstitab perspektiivide ülesandeid ja tõstab esile kolhoositöö usriudlasi. Suure populaarsuse on kolhoosinike hulgas saanud "Töömehe sõna" satiriinurk, mis julgelt ja elavates vormides juhib tähelepanu puudustele ning püüdnud valusalt kooduud ja töödistripliini rikkujaid.

Täiends panimeks siivalikeks on "Laugari" kolhoosis siivalik "Külvaaja". Antud siivalike artiklites tõstetakse esile kolhoositootmise probleemid, väideldakse partei-organisatsioonide ja kolhoosi juhatuse otsuste elluviimise eest. Siivalike kolleegium saab pidevat abi parteiorganisatsioonilt, ne on näinud üheks põhjuseks, miks ta oma ülesanded suudab täita hästi.

Õigusti on riivalike osatähtsust mõistnud ka paljud rajooni ettevõtted. Kingimäe blutrijäama riivalike "Energetik" valgustab järgi- niidalt ettevõtte konkreetneid ülesandeid. Oma võitleva hoiakuga on ta ettevõtte jukt- konnale suureks abiks praakiliste ülesannete lahendamisel.

Hea on veel Kingimäe Rajooni Tarbijate Kooperatiivi Lühivälja tööstusnõuabiwaadi riivalike "Töö ja Väit".

Koopis vastupidine olu on aga valitab niinagu kolhoosides ja asutustes, nagu "Kaleva", "Ortoabri Väit", jahu- ja liivakombi- naat jt. Niinimetatud kolhoosides ja asutus- tes ilmuvad riivalikud korrapäraselt, artik- lid on mitte midagi ütlevad, lihtsalt ku- sagilt maha niijutatud. Riivalike välimuse on korraldada ja niivõidi vastast vastam.

Riivalike töö parimaks muutuks siiski midagi ära tehtud ka riivuse poole. On küll mõned või kaks organiseeritud töös raadilda- va perioodi jooksul ülevaateilisi ülevaateid, kuid nendest ainuüksi on vähe. Ülevaateid tuleks vägagi häid lehti, kuid igasugused osavõtjateks onna ühed ja samad asutu-

nd või nõlvesid. Kus juba kord on kõvale  
jäänud, ne enam isiplaanile jõuda ei suu-  
da ja nagu paistab, ei tahagi.

Suga sinalehtede, kui ühe nõuogude  
ajamijanduse algrannuse tööga Kinginpa  
rajoonis ei või sugugi rahule jääda.  
Ühiskute heade nõval on liiga palju halbu.

Ühisenalisesest ja juhuslikkusest sinale-  
htedes pole mingit kasu.

Telus kokkuvõtte poliitmariline töö  
olunorrast Kinginpa rajoonis, võime öelda,  
et sellis tööleigus on tehtud palju vigu,  
esineb veel suuri puudujääke (ajalike ja  
sinalehtede töö). Samal ajal on töötava  
rahva poliitiline teadlikkus tõstmisel ära  
tehtud suur töö, mis vaalub üles mõni  
nimetatud puudused.

Poliitkasvatuseliku töö massivõrreks  
rahva idulisele kasvatamisele on kultuur-  
mariline töö, milline taotleb sama usmäs-  
ni kui ulminegi, kuid teiste vahenditega,  
erinevate meetoditega.

## 2. Klubiliste asutuste töö.

Kultuurimassilise töö peamiseks kollektiks rajoonides on klubilised asutused, raamatukogud, muusikamid ja kinod.

Sisuga 1958.a. 1. jaanuar töötas Eesti NSV Kultuuriministriumi nistemis 628 klubilist asutust, neist 575 maa kultuurimaja ja rahvamaja ning 53 rajoonide, linnade ja linnaküüpi töölisalvite kultuurimaja.<sup>1</sup> Kingiõnne rajoonis neist töötas 21 klubilist asutust, kusjuures 18 neist olid maarahvamajad, 3 noorklubid ja 1 rajooni kultuurimaja.

Lisaks riiklikule võrgule töötab a/su organisatsioonide võrgus veel 6 kultuurikoost, 71 klubi ja 1179 puunanurka.<sup>2</sup> Kingiõnne rajoonis töötavad neist 21 asutuse klubi (autimismuud on valk-noukhiavadi, ßTKV2-i, Rõõ ja autobaan i tegevuskand). Üldse on rajooni klubilised asutused eua ringidene soondanud üle 1711 i tegevustase. Iga aastaga on nende arv suurenenud, kuna 1954. a. oli neid alles 1513.<sup>3</sup> Üldine klubiliste asutuste arvuline suurus nii vabanõigis kui ka Kingiõnne rajoonis rahuldab täie-

1 Eesti NSV Kultuurimassilise tööajate I kongressi materjalid, Tallinn 1958, lk. 20.

2 samas

3 Kingiõnne rajooni TSN Tõ Kultuurimassilise tööajate I kongressi materjalid (1954. ja 1959. a.) nr. tabel 10, lk. 150.

# Klubiliste asutuste paiknevus Kingissepa rajoonis.



I Kingissepa rajoon.  
II Orissaare rajoon.

Rahvamajad	Kolhoosiklubid
1. Tõrqu	1. Sõra - kalur
2. Tõikimetsa	2. Salme - kalur
3. Tõrku	3. Kodurand
4. Lümända	4. Vätta - kalur
5. Kihelkonna	
6. Tagaja	
7. Alstjala	
8. Võhma	
9. Saurere	
10. Eikla	
11. Kaali	
12. Kaarma	
13. Randreie	
14. Paadla	
15. Kärle	
16. Pääkli	
17. Tõlluste	
18. Pihla.	

- Rajooni piir
- Teed
- Rahvamajad
- Kolhoosiklubid
- Rajooni kultuurimaja

Andmed Kingissepa rajooni klubiliste asutuste materiaalse baasi ja neis toimunud poliit- ja kultuurmassiliste ürituste ning ringide arvu ja osavõtjate kohta aastatel 1954 ja 1959

Jrk nr.	Rahvamaja nimetus	Ruumid		Vaatusa- le koh- tade arv	Loengud ettekanded				Etendused, kontserdid				Temaatilised õhtud				Ringid			
		oma	Üritud		Loengute ettekan- nede üldarv		Osavõtjate arv		Ürituste üldarv		osavõtjaid		Ürituste üldarv		osavõtjaid		Üldarv		Osavõtjaid	
					1954	1959	1954	1959	1954	1959	1954	1959	1954	1959	1954	1959	1954	1959	1954	1959
1.	Torgu	oma	-	81	16	-	760	-	5	-	410	-	-	-	-	7	-	128	-	
2	Türiotsa	oma	-	124	9	25	451	1143	15	18	1454	1701	-	8	-	737	4	9	61	103
3	Taritu	oma	-	112	15	36	1478	2983	16	15	2116	2008	-	10	-	850	6	13	135	212
4	Lümanda	oma	-	250	29	45	9262	3242	3	22	289	1770	1	1	68	130	6	4	114	60
5.	Kihelkonna	oma	-	146	13	22	522	1715	9	12	1510	1404	-	6	-	964	5	8	63	111
6	Tagala	-	koolimaja	100	18	-	907	-	9	-	817	-	1	-	64	-	6	-	58	-
7	Mustjala	oma	-	200	11	72	604	3826	21	24	3115	2160	1	3	60	189	5	11	50	132
8	Võhma	-	koolimaja	96	11	-	984	-	12	-	1614	-	1	-	130	-	4	-	52	-
9	Kärja	oma	-	100	21	-	927	-	8	-	751	-	-	-	-	-	4	-	40	-
10	Paadla	-	koolimaja	160	7	18	332	886	6	10	545	559	-	1	-	78	4	6	28	52
11	Saureve	-	koolimaja	80	8	-	275	-	6	-	350	-	-	-	-	-	5	-	42	-
12	Kaarma	oma	-	200	7	21	612	1670	9	16	2197	749	-	1	-	102	5	5	50	176
13	Ekla	-	koolimaja	60	4	-	436	-	2	-	135	-	2	-	121	-	3	-	22	-
14	Randreve	-	koolimaja	82	20	-	1513	-	6	-	620	-	-	-	-	-	5	-	52	-
15	Praakli	-	koolimaja	66	12	-	860	-	14	-	685	-	-	-	-	-	5	-	30	-
16	Kaali	-	koolimaja	104	8	23	382	1145	6	24	669	1650	2	2	71	125	5	6	65	83
17.	Pihla	-	külanõukogu	45	11	32	655	448	7	7	470	928	3	1	151	13	3	12	38	144
18	Tõlluste	-	koolimaja	100	12	28	532	1182	8	10	560	856	-	2	-	118	5	9	47	113
19	Raj. kult-maja	oma	-	200	20	37	2200	4980	33	39	7781	14576	6	8	1744	1380	13	16	276	319
20	Sõrve-kalur	oma	-	200	20	50	1200	3516	12	22	2147	4671	1	7	97	836	8	11	86	117
21	Salme-kalur	oma	-	250	14	32	980	3880	5	10	815	1397	2	2	208	140	4	7	76	45
22	Kodurand	oma	-	200	-	30	-	2503	-	4	-	335	-	1	-	102	-	-	-	-
23	Vatla-kalur Kokku	oma	-	220	-	6	-	343	-	10	-	909	-	1	-	76	-	4	-	44
					279	477	18872	33462	212	243	29050	35673	20	54	2714	5840	112	121	1513	1711

Andmed Kingissepa Rajooni TSN TK Kultuuriasutuste  
arhiivist Harkoannu metsa kaunistatud sadamata  
1 aastate uolits.

1959. a. -i all arvestatud loengud kolhoosides.

likult elanikkonna kultuurilise teenendamise nõudeid. Võrreldes 1939. aastaga, on võru suurneed 143% võrra, s.o. ligi pooltuiskordselt.<sup>1</sup>

Rahule ei saa jääda aga riinliku võrgu paiknevusega, kus on palju laostarbenust, juhuslikkust ja koordineerimatust. Kingisepa rajoonis näitus on mõne külanõunogu piires kuni 3 klubilist asutust, mõnes aga ei ole ühtegi. Mõnedel on teenudada 2-3 kolhoosi, mõnel aga ainult 1, jne.<sup>2</sup>

Partei XI kongressi otsustes nõutakse kultuurhariduslikult asutustelt, et nad parandaksid kultuurkasvatustööd maal, nõksid kultuuritöö tihedamalt kommunismi ehitamise praktiliste ülesannetega ning <sup>nõhutab</sup> ~~näitab~~ ka, et erinevate kultuuriasutuste ristumvõrgud vajab reorganiseerimist.

Reorganiseerimise küsimusele juhtis tähepanu ka 1956.a. toimunud SKP X kongress, mis kohustas Eesti NSV Kultuuriministriumi ja kohalikke rajooniorganeid tegema selles osas vastavaid ümberkorraldusi.

Lähtudes kongresside otsustest, hakkasid rajoonide partiorganisatsioonid ja (rajooni) täitevkomiteed, sealhulgas ka Kingisepa rajoonis,

---

1 Eesti NSV Kultuurharidusala ... lk. 20.

2 vt. tabel nr. 9, lk. 149.

otrima tüid, tõsiselt mõtlema, kuidas jõuda  
nii kaugelt, et kultuuriasutused tõepoolest kujun-  
neksid parti-olgorganisatsioonide tugipunkti-  
teks maal ja et rahvamajad ja klubid vastak-  
nid mitte elunõrutele mülas. Tegeli on ju see,  
mis üle rahuldab, juba täna algunud.

Allats 1958. a. peale hawataksegi vabariigis  
reorganiseerima klubiliste asutuste riik-  
likku võrku. Tehti mitmesuguseid katsid,  
avaldati nende ümber arvamusi. Mõned kat-  
sed ebaõnnestunud, nagu näitus maarakvaimajade  
ja raamatukogude töö ühendamine kilingi-  
Nõmme rajoonis, mõned õnnestunud paumini.  
Nagu teada, loetakse vabariigis õnnestunu-  
maks Jõgva rajoonis toimunud ümberkorral-  
dusi.

Jga külanõukogu piirkonnas valiti seal  
välja kõige sobivama asukohta ja vastavate  
ruumidega rahvamaja, mis reorganiseeriti  
maakultuurimajaks. Ülejäänud rahvama-  
jad anti kolhooside käsutusse. Jgas vast-  
asutatud maakultuurimajas hakkas vasta-  
valt tüüpnoormisele hiiud töötama nende  
üle töötaja asemel 2-3 töötajat, nende palgad  
aga viidi pealgu rajooni kultuurimaja

töötajate palvade tasemele. See annab võimaluse rakendada klubi tööle parema ettevalmistuse ja kõrgema kvalifikatsiooniga töötajaid, mis loob ühtlasi üldused nnises kultuurhariduslikus töös suure puuduse - vaadri liigse voolavuse ja vähesel ettevalmistusel parandamiseks.

Ule kogu vabariigi koostati perspektiivplaan kultuurhariduslike asutuste edasise arengu kohta. Perspektiivplaani kohaselt tuleb rajoonides vastavalt olemasolevatele võimalustele ette võtta lähema viie-kuutse aasta jooksul igas külanõukogus korraliku kultuurimaja ja igas kolhoosis kolhoosiklubi loomine, kasutada selleks nii olemasolevate rahvamajade kapitalaalse remontimise, juurdetehituse või uute hoonete ehitamise eud nii kolhooside kui ka tiste organisatsioonide summade arvel, ühiskondliku tööjõu rakundamisega.

On ilmne, et selliste põhjalike muudatuste läbiviimine ei saa toimuda ühele. „Kultuurilist ülesannet ei saa lahendada nii rutu kui poliitilisi ja sõjalisi ülesandeid.“ kirjutas V. I. Lenin „... asja risu enen tõttu lä-

---

keel nin tarvis püümat aega... nnda tööd tuleb krostada läbiuadutult, nurima püsinusega, visaduse ja süstemaatilisusega."<sup>1</sup>

Enamikus vabariigi rajoon näistsid õigusti antud uimimuse nise ja kavandassid ümberuoralduste läbiuimnise aastatus 1960-1965.φ Oli aega na uillidid rajoon, kes st-keel uimimuse lähenid formaalselt, läbi-mõtleuatult. Nunde hulgas oli na Küngis-rua rajoon.

"... si saa pidada õigus uillist toma-mist nagu ne uimne Abja, Küngisrua, Pai-de ja Valga rajoonis, kus eritatud perspekti-iplaani kohaselt on kavandatud ümber-uoralduste lõpuleuimnise juba uäesoleua aasta jooksul."<sup>2</sup> (s.o. 1958.a.) Tegelinult na nii oli. Juba 1958.a. kaotati rajoonis nida rahwamaju (Lilla, Sauneri, Praakli) ja 1959.a. alguses Tautu, Randvere, Tagala, Toigu ja Nõhna. Nunde asemel urganisuriti maakultuurimajad Kiheluouuale, Mustjalga ja Kaamuale ning kolhoosiuulubeid Vätta-Kakui kolhoosi ja 'Kodumanna' kolhoosi.<sup>3</sup>

1 V. J. Lemm, Töönd, 33 kd., lu. 56.

2 Eesti NSV kultuurharidusala ... lu. 22.

3 'Kodumanna' kolhoosi klubi tegelinult valmis ja rauenditi täie uue uorganiseerimist (1958.a. algul).

Ruorganimeinise rajoois ei arvestatud, et  
ümbervalduste ümbergius ei ole ühesnes  
nullumbaridendi antuste võrgu korri-  
gerimine, vaid tingimuste loomine klub-  
listes antustes tehtava sibilise töö parau-  
damiseks. Ei arvestatud, et ümbervalduste  
tulenuuna ei tohi mineda nullumbarid-  
like asutuste ametist vähenemist, ei rõi  
mineda isitiguusringide lagunemist ja  
isitiguuslarte arvu vähenemist.

Ka rajoois elanikkond ei muutunud pidi-  
hoidvalt nendesse ümbervaldustesse. Eriti  
aga muisid Tartu rahvamaja noored ja  
sildse rogu ümbruskonna kolhoosivalvas (Tartu  
rahvamaja tunendas l. te kolhoosi - Lembitu ja  
Vauli-Ranna, nooru 457 elaniku).

Kultuuri rajoon oli nõnda täis,  
et jultkonnad rist üle siluade kais.  
Mõtles: „Kultuuri on noandada raja  
algada mõni rahvamaja.

Lis on mit endil kergem olla  
ministri us lihtsam teine tulla,  
mila on liigagi kantud,  
ja - hävitas maapealt Tartu.

Kiivitas kolhoosi nooliõpetaja E. Tigova rajooni-

ajaliku satüriinungas.

Rahvas sai nüü aw, et muudatusi en raja, kuid enne tuleb lüua vastavad tingimused. „Kas suudab siis ainult uus nimetus„ küla- kultuurimaja“ lüua pöörit maa kultuuriliku? Näwalt nüü. Enne tuleb lüua vastavad üld- sed. Millüks kiirustada“<sup>1</sup> nijutati rajooni aja- lüus. Jah, kiingimpa rajoonis niirustati, kuid eriti negatiivset mõju su niirustamine niami, nagu awati, si awaldanud. Vaheljal nüü ringi liikumete üldaw rajoonis vähenes, kuid peagi saavutati uuesti endine tase. ja enangji.

Lahenus na Taitu rahvamaja niirimus. 1959.a. 1 märtsil rahvamaja taastati uuesti ja 1959.a. 1 juulist muudeti ta maa kultuurimajaks.

Tunduwalt tugwus aga maa klubilisi antusi gihtivate töötajate kawader. Üldse muutusid allejäänud klubilised antused mänsa tugwamatiks nii liikumete poolst mi na materiaalselt.

Lühema püudusena peab wast märkima seda, et likwidieritud rahvamajad jäid töesti likwidierituks. Noored nüü käiwad mulelahutust otrimas naaberrahvamajades,

---

<sup>1</sup> „Kommunisti elitaja“ nr. 33, 20. märts 1958.a.

nuid uogu muu rahvas jäeti täiesti tunudama-  
ta. Oli mõeldud muidugi nii, et need liivi-  
dunitud rahvamajad muudetakse kolhoosi-  
klubidens, kuid peale Vätta-Kalvi kolhoosi-  
nugi tühe midagi ei teinud. (Praaui endi-  
srt rahvamaja baasil organiseeriti Vätta-Kalvi  
kolhoosiklubi.) Loodame, et edaspidi na selles  
osas oluud paraneb.

Juba enne ümberkorralduste nimuste au-  
telu oli rajooni klanikond avaldanud awa-  
must, et rajooni kuskusse on vaja mitmelist või  
poolkutselist teatrit. Gross reorganiseerimise  
mõistustega kerkis see küsimus jällegi päevakor-  
da. Kui iseteguslik rahvatantsu- ja laulu-  
kultuur tuwad rajoonis edusammude, siis sõna-  
kunstis kohta seda öelda ei saa.

Saaremaa kutseline teater liivideeriti 1951.a.  
Teda ei liivideeritud mitte halva töö tõttu,  
vaid õnnetusjuhtumii tagajärjel. Vesteldes  
indise rajooni kultuurimaja näiteingi juhi-  
ga ja iike indise teatri näitlejaga Neli Aar-  
maga kuulime, et „omaalgue Kuusare  
teater töötab väga edukalt, tunudades pea-  
le Saaremaa uul Hiin- ja Muhumaa ja maad-  
ri läänpoolset rannikuala. Igalpoel saime

me noja vastuvõtu usalitus."

Nüüd aga on noogu rajoonis sõnakuulust nõrgal tase. Täsi, midagi küll teha, mõnes rahvamajas on isegi väga head näiteingid (Taru), kuid sellist on vähe. Need us sulle tööga algust tahavad teha, mil si ole usagilt uskuju nõtta, selleltsi nõu küsida, abi saada ust rajooni uskuus si ole usltigi vastavate teadmisega inimest.

Ka vabanügi paruvad teatrid külastavad rajooni väga harva (Yllus usas on oluuvõid tunduvalt paranenud jüst 1958 ja 1959.a.) Yu oli ainult paar nooda aastat, mil Pärnu või Viljandi teatrit külastas rajooni rahvamajaj ja milgi noodadel ai- mult pikale ringreisile sobivate, se tähendab vähenõudliue lavastustega. Uskujuus neudest on vähe. Et aga teatrit armastataks, seda näitab se, et külastustunduste ajal on saalid äärmuseni täismüüetud, olgu se siis rajoonis või rajooni uskuus - küngis- spasja nadustatuse no mandringidkäigud, kusa need saavad külastada mandri teatrid.

99% klubilise asutuse tööst sõltub naad- rist<sup>1</sup> Supärast on igati ussaadav se kus

<sup>1</sup> Eesti NSV Kultuurihandlusala..., lk. 90.

tähelepanu, mida osutatakse kultuuritöötajate kaadri tugevdamisele.

Vabariigis on pidevalt läbi viidud seminare ja õppusi integreerimise juhtidele, piimaajalisi kursuseid kultuuri- ja rahvamajade töötajatele, lühiajalisemaid seminare rajoonides kohapeal jms. Ka rajoonis kohapeal, s.t. Kingisepa rajoonis, osutatakse suurt tähelepanu kaadri koolitamiselle. Praegu igas kuu on korraldatud kultuuritöötajatele 2-4 päevaseid seminare ja kursuseid (aastal 1956. aastat nimutati neid praantunapäevadeks). Seminaride esimestel päevadel kuulatakse harilikult teoreetilise iseloomuga loenguid, teisel ja kolmandal päeval aga toimub töö kutsuvaldkondades, kus osutatakse töösses puutuvaid küsimusi, viiakse läbi praktiline õppus, vahetatakse kogemusi. Mõningusid andmeid päevikute või muu kirjeldusest järel jäävad si ole, seepärast saan väite teha ainult Tartu rahvamaja juhataja suusõnalisest seminaris iseloomustusest: „päeval esimesel kuulamine loengut teisel „Kuidas ette valmistada kultuuriasutusi talvepuisoodiks“. Teisel

päeval õppisime planeetide ja õppisime sotsi-  
noolidina tantsu. Kolmandal päeval aga  
tutustusime Linnanda raamatukogu tööga,  
kuna see on uus paigutatist rajoonis!

Linnaride läbiviimisel on abi osutanud  
ka EKP Kingissepa rajooninomitee.

Alates 1956/57 aastast hakkasid seminari-  
dist osa võtma ka kolhooside, MŠY ning kaluri-  
kolhooside kultuurialal töötajad ning ka  
ametuste juhtivad töötajad. Kultuuritööle  
avaldas see positiivset mõju.

Kaadrinüüsimus aga sellega pole veel lähe-  
nenud. Enne tuleb nii rajoonis kui ka mu-  
jal vabariigis palju ära teha, kui olusor-  
da võib lugeda rahuldavaks.

Rajooni riiklikes klubilistes ametustes töö-  
tab kokku 23 keskmiselt töötajat. Nüüd  
aga ainult väike osa on uskharidusega,  
mitte ühtegi ei ole kultuurhariduse erialaga.  
Palju aga on veel neid, kes omavad vaid  
7-kl. ja 6-kl. hariduse. On selge, et nii  
madala haridustasemega kultuuritöötajate  
kaadriga ei ole võimalik teha head  
tööd. Ülevaate klubiliste ametuste töötajate  
haridustaseme kohta annab järgmine

tabel:

Andmed Kingimaa rajooni klubiliste asutuste  
töötajate haigusaste kohta

aastad	naine töötajaid	kõrgema haigusaste	kesk-eri haigusaste	kesk- haigusaste	alg- haigusaste
1954	23	-	-	10	13
1955	23	-	-	8	15
1956	23	-	-	10	13
1957	23	-	-	11	12
1958	23	-	1	10	12
1959	18	-	-	8	10

1

Ajajärgul, kus meie maal on toimumas üle-  
minek üldisele keskhairidusele, ei ole see sugugi  
loomulik.

Äärmiselt väike on kultuuriasutuste töota-  
jate tööstaar, mille tekitab kaadri äärmiselt  
nõrk soovitus. Igas aastal vahetub üle poole  
töötajat. Põhjused, miks need puuduvad  
iiala veel esinevad, on vahetlemata üheks tähts-  
samaks nähtuseks. Kultuuritöötajate töötasud  
suhteliselt niiski lüga väikesed. Töötasu  
nähtus laheneb ja Kingimaa rajoonis juba  
osaliselt lahenevad noors väimaroleva klubi-  
liste asutuste <sup>koostöö</sup> reorganiseerimisega.

1 Kingimaa Rajooni TSNTK Kultuurivõimekuse ahiid, Aasta-  
aruannete kaard vastavate aastate kohta.

Räänides kultuuritöötajate saadrist, ei saa me  
mööda minna ka rajooni parimatist, see on neu-  
dust, kes on autasustatud LNVK Kultuuriministru-  
mi auhinjadega. Sellised esmyjuline tööta-  
jaid on Kingimaa rajoonis üldse 9.

Alli Ool - Kingimaa lasteraamatukoju  
juhataja;

Laine Kuirjan - Prahli raamatukoju  
juhataja;

Erna, Loon - Lihmanda raamatukoju  
juhataja;

Erna Lõmm - kultuurisakouva juhataja;

Karri Kuusk - Rajooni Kultuurimaja  
noorijuhataja;

Muta Dolmatova - Rajooni Kultuurimaja  
rahvatantsuringi juht;

Rosalie Salong - Piirimitsa rahvamaja  
juhataja;

Simothuus Linna - Rajooni Koduloomuuse-  
mi direktor;

Hjalmar Koppel - vändkono nr. 165  
mehaanik. 1

Nud pole halvad näitajad meie rajooni  
kohta, kuid sellist ei piisa. Kusikute abil ei  
saa me läbi viia head kultuuritööd rajoonis.

---

1 Kingimaa Rajooni TSN K Kultuurisakouva andmeid.

Järgnevalt vaatlemisega lähemalt meie rajooni klubiliste asutuste tööd.

Siin on koht klubiliste asutuste hulgas muu-  
lub maksumata rajooni kultuurimajale.

Kuigimäe Rajooni Kultuurimajal on vastu-  
tada oma ruumid, mis asuvad endise Kuigas-  
re Eesti Seltsi majas Kuigimäe linnas J.V. Stalini  
t. Hd. Kultuurimajale kuuluvate ruumide kog-  
pind on 675 m<sup>2</sup>. Kohtade arv vaatusaalis  
on 200. Üldpind on suur, kuid vaatusaal  
200 istukohta ei rahulda.

Kultuurimajal on olemas oma raadio-  
sõlm, mis koosneb vastuvõtjast ja väimendus-  
süsteemist.

Muusikaariistu varumisel aastatel oli äärmis-  
elt vähe, nüünaastel aastatel on aga muut-  
tud väga palju uut inventari ja seda on  
kultuurimajal praegu olemas muusikaariista-  
dest komplekt puhupille (16 tk.), tüükulaver,  
2 pioonihot, 2 akkordiooni, grammofon, magnet-  
fon ja muud. Vaja oleks veel sümfoonia-  
orkestri pille, mille kohta on Kultuuriministeeriu-  
mide saadetud ka vastav taotlus.

Raamatuid ja brošüüre on kultuurima-  
jal 2050 esemplari.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Andmed Rajooni Kultuurimaja arhiv. Majandus-  
nõuandete aast 1959. a.

Andmed Kingissepa Rajooni  
Kultuurimajas töötavate ringide ja nende  
osavõtjate kohta aastatel 1954 - 1959.<sup>1</sup>

Aasta	Koorid		Ansamblid kvoartetid		orkestrid		Rahvatantsu ühimad		Näitaringid		Võimlemis- ringid	
	Arv	osav.	Arv.	osav.	Arv.	osav.	Arv.	osav.	Arv.	osav.	Arv	osav.
1954.	2	61	1	6	-	-	2	30	1	20	1	4
1955.	2	70	1	10	-	-	2	22	1	17	1	8
1956	3	88	2	12	-	-	2	42	1	20	1	8
1957	2	80	2	13	-	-	3	42	1	22	1	14
1958.	3	138	2	15	1	9	2	34	2	20	1	16
1959	2	110	4	21	3	50	3	48	2	58	1	6

Aasta	Balleti- ring		Mudilaste ring		Kodukultuuri- ring		Fotoring		Kujutava kunstiring		Läsitöö- ring	
	Arv	osav.	Arv	osav.	Arv	osav.	Arv.	osav.	Arv.	osav.	Arv.	osav.
1954	-	-	1	20	-	-	1	20	-	-	1	20
1955.	-	-	1	22	-	-	1	22	-	-	1	20
1956	-	-	1	20	-	-	1	20	-	-	1	23
1957	-	-	1	22	1	71	1	22	-	-	1	22
1958	-	-	1	24	1	62	1	12	1	13	1	20
1959	1	12	1	24	-	-	1	14	1	13	-	-

<sup>1</sup> Kingissepa Rajooni Kultuurimaja arhiv, ringide põleviued vastavate aastate kohta.

Kultuurimaja tööd jubile usotsas kultuurimaja  
diinutouga 15-kuuline kultuurimaja nõuogu.

Oma ringidest on kultuurimaja iga  
aastaga noondanud üha suure linnu töö-  
tajaid. Aastast aastam on nummenud na  
ringide endi arv.<sup>1</sup>

Ringidest paunini töötavad kultuuri-  
maja juures noord (mus-nais-ja sigakoor),  
rahvatautsuring (vanu sigarühm), võimlemis-  
ühm ja mudibarring.

Laul, see on mis võidab alati rahva side-  
mid.

Kõrgimpa Kultuurimaja juures on mõnel  
aastal töötanud 2, mõnel 3 laulukoori.  
1954.a. töötas nava laulupedagoogi J. Aavi-  
ku juhatusel 2 koori - nais ja sigakoor.  
Osavõtjaid oli nooru 61. Paunaid tule-  
musi nüst saavutas naiskoor nuna nais-  
lauljaid oli rohkem (42) Sigakoor jäi  
nõrgemaks ja nda just meeslauljate arv  
vähemuse tõttu.

1956.a. aga suurenis järsult meeslaul-  
jate arv nooris, nii et oli väimaliku ise-  
gi moodustada eraldi meeskoor. Mees-

koori ja ngakoori tõusute alates 1956. a. on notud osaliselt ka andena Tallinna Riikliku Konservatooriumi 1955. a. lõpetaja Harri Kuusi tööleannamisega Kiingimpe, kuma 1956. aastast peale võttis ka enda juhtida ka rajooni kultuurinõuaja sega- ja meeskoori.

Hiinwangu kooride eduka töö kohta annavad vast kõige paremini nende annuad eduvad esinemised, kas siis rajooni ühtegimise ülevaatusel, laulupidudel või siis väljaspool kodusaart.

Musikoori juurde on loodud muskvaritett, mis samuti on saavutanud oma töös väga häid tulemusi. 1958. a. vabariiklikul ülevaatusel saavutas võitlus hinnatava I koha. Musikvarteti kaasabil saavutas Kiingimpe kultuurinõuaja ka 1957. aastal toimunud agitbügaadide ülevaatusel vabariigis I koha.

Tiinus paunaks ringis on rahvatantsuring. Rahvatantsuringe on igal aastal põhiliselt olnud 2 väljaantud 1957 ja 1959. aasta, mil oli 3 ringi.

Nendest kahest ringist on üks vahem

Rajooni kultuurimaja meeskvaritett



kultuurimaja solistid  
Aaloe ja Kivi

ja tuias noorem rügarühm.

Juba 1953. aastast peale on vanem rügarühm rajooni laulukonnanu hulgas saanud tantsustuse esalinnis. Igal aastal on ta edukalt esinenud rajooni integreerimise ülevaatustel ja rajooni laulukonradel.

Rahvatantsuringi juhataas aastatel 1953-1955 sm. Lätt, Emma. 1955. aastast alates nuni tänaseni on ringi juhatanud I Kerkkooli õpetaja Dolmatova, Mita, kes oma tööd teeb väga suure hoolu ja armastusega, on nõudlik end ja oma ringi liikumete vastu.

Rahvatantsuringi head tööd iga ringi liikumega näitab ka see fakt, et vabariiklikult noorsoofestivalist Moskras said vabariigi 80 parimat tantsija hulgas esavõtta ka Kõngispa rajooni 2 parimat tantsijat - Sui, Hilja ja Aro, Pärni.

Viimastel aastatel on edusamme teinud ka noorem rügarühm, kuid inimesetaxmist on ta siiski veel nauget.

Kõik ringid on veel teinigi, kuid noorude nende iseloomustamine läheb pikale. Peatuda võiks aga lihtsaldalt veel näiteringi töö juures, mille kohta on palju kriitilisi märkusevaldas-

tud, niutatud teda kultuurimaja „valulapsi” jne. ja samas, kui näitering on lavale toonud mõne hea näidendi ja see on hästi vastu-  
tunud, võib kuulda näiteringi kohta palju kiit-  
vat. Kahju ainult, et seda niimast hiski esi-  
neb väga harva, seda rüüti varasemate aastate  
kohta, niimastel aastatel (1958, 1959 ja eriti sel  
aastal) on olusord tunduvalt paranenud.  
Aastatel 1955, 1957 ja 1958 olid aga linna  
ja kogu rajooni töötajad waotanud iga-  
sugused lootused näha kultuurimaja la-  
val mingisugust näidendit.

1957 a. õpiti küll praegu terve aasta  
ilhta näidendit, kuid rambivalgust see ei  
näinud.

Rahva rahulolematust näiteringi töö  
kohta näitavad väga arusaadavalt kritiseeri-  
vad artiklid rajooniajalihes. Näiters uus niit.

„Näitering on muutunud kohaks, kus  
hoelimatult raisatakse isetegevusele aega,  
töövaba ja kultuurimaja raha. Ringi-  
juhtidele manstav töötasu tule aasta  
jooksul uue summana, aga ringi  
maudu tagasi ei tule kopikatki.”<sup>1</sup>

---

1 „Kommunismi elitaja” m. 28, 8. märts 1958. a.

Seltsimehlike kriitika kultuurimaja näitringi-  
le avaldas mõju. Alates 1958. aastast kannab  
näitringi juhatama Liivo Kivi, kes võtab  
vahel ajal unarusse jäänud töö uue hooga  
kärile ja sellest ajast peale on rahvas jäl-  
gi näinud kultuurimaja laval mõndagi  
head.

1958. a. veebruaris korraldati juba kultuuri-  
majas lähivõidude öhtu. Lavastajaid jäid  
öhtuga täiesti rahule. Ajalühemugudest võis  
öhtu kohta lugeda järgmist: "See öhtu tuleb  
lugeda õnnestunuks. Enneks juba sepärast,  
et suudeti üle hulga aja jälle paanuda  
midagi sõnakunsti abil... Oluline aga on  
see, et tõmmati naasa mitte ainult näite-  
kunstist huvitatud esatäitjaid, vaid na-  
isetegevuslasi - lavastajaid." <sup>1</sup>

1958. a. mais lavastati juba näitringi  
poolt A. Kitzburgi noovöödi "Nuttud ta-  
lu". Aasta lõpul aga võis lavale näha  
uuel A. Liivse näidendit "Narud".

1959. a. lavastustest oli parem vabaõhu-  
stendusema mängitud "Ristirovad" ja A.  
Alteri "Liivilind".

---

<sup>1</sup> "Kommunisti Suhtaja" nr. 38, 1. veebruar 1958. a.

Niisid seisab kultuurimaja näitering 1958. aastast peale jälle oma ülesannete nõrgusel ja kuni täna-  
ni on ta muutnud täita põhiliselt oma ette  
püstitatud ülesandeid.

Nüüd, kui esimesel pilgul vaadata ja  
selle järel otsustada, näib, et kultuurimajas on  
kõik korras, eriti viimase ajal. Tõeliselt pole  
see nii. Mõned ringid töötavad küll hästi,  
nuid üldkoosvõttes stabiilses stabiilses kultuuri-  
maja rahuldavalt kultuuriliselt tunnuda-  
da ei suuda.

Ringide töötulemusi näitavad näige selge-  
mini esinemised kontsertidel, temaatilistel  
õhtutel ja mujal. Vaatamata sellele, et nende  
arv aastate jooksul on küll suurenenud, on  
kultuurimaja loouinguline varalaegas nende  
vaalu poolist jäänud kergus.

Andmed Kiigimäe Rajooni Kultuurimaja pealt  
korraldatud kontsertide, temaatiliste õhtute ja agit-  
brigaadide esinemiste kohta kultuurimajas või mujal

aasta	kontsert		temaatil. õhtuid		agitbrigaadide esinemised	
	arv	osavõtjaid	arv	osavõtjaid	arv	osavõtjaid
1954	33	7781	6	1444	13	2237
1955	20	9984	6	1200	18	4500
1956	35	10845	8	3403	20	2947
1957	36	11881	10	4622	32	4608
1958	60	21318	12	5992	1	148
1959	39	14576	8	1380	4	226

1 Kiigimäe Rajooni TSN 5/6 Kultuurisegatsuse arhiv. Aasta-  
aruannete vastavastavate aastate kohta.

Ja on ka loomulik, et isetegevusiingid ei jõua üle ühe norra kuus või äärmisel juhul kaks norda kuus anda uut esmaväga puõhtut. Kuid mida teha ilijäänud laupäeva ja pühapäeva õhtutel?, sest <sup>peale</sup> (kõne) ja kultuurimaja muud liinasid ole. Tulib minna nn. "puhkiõhtutele", mis ongi kujunenud peamiseks vabasaja vutmise vormiks kultuurimajas.

Puhkiõhtute pole kuidugi midagi halba, kuid ainult tants noori ei rahulda. Kultuurimaja juhtkond peaks nende sissukamars muutmiseks ja mitmekesistamiseks midagi tegema. Mõnimeeli, humoreske, teatraalivahetamine ja võib panna puhkiõhtu mitlastajatele.

Olukorda olus saanud parandada ka sellega, et olus organiseeritud mõne paruma maarahvamaja esinemisi kultuurimajas. Siida aga tehti väga vähe. 1955. a. veebruaris esines kultuurimajas väga meenuvalt Javite rahvamaja Kitzburgi näidendiga „Libahunt“, ja 1956. a. mais „Rummu Jiriga“. 1956. a. mais esines kultuurimajas ka Võhma rahvamaja A. Liivise näidendiga „Varastatud usaldus“, kuid see oli ka kõik. Rajoonis oli veel

tuisi häid rahvamaja ja liinas häid in-  
tegrumollentive asutuste juures, oleks väi-  
nud inimesi kutsuma neid.

Sisul rüingidest, õigemini rüingi liikmetest.  
Kui lehitseada rüingide päwikuud, paistab sil-  
ma, et rüingi liikmete arv suureneb väga täga-  
heidlikult. Enamikus rüingi liikmetest on nõi-  
ned vanad in tegevuslased, kes juba aastaid on  
usa võtnud in tegevusrüingide tööst. Noorte  
asavõtjate arv kasvab väga risalt.

Tänapäevani on in tegevusrüingidest  
umale jäänud mannis keoliõpetajaid ja  
rajooni asutuste juhtivad töötajad.

Milles siis seisab viga?

õriteus niidlasti nõrgart juhtimist rajooni  
kultuuriosakonna poolt, mille kohta nõgu da-  
nikkond on avaldanud kriitilisi märkusi.

Kultuuriosakonna töötajad, s.t. põhiliselt juhata-  
jad, vahelduvad väga sagidasti. Põhjusks  
elvat väike palu ja väga palju tööd.

Sagidamini aga sil vahelduvad kultuuri-  
maja juhatajad.

Vähe abistand kultuurimaja töötajaid  
juvoodil, mil kultuuriföö oli väga nõu, BKP  
Rajooninõuete ja miti vähe LKNU rajooninõuete.

1955. a. näitus organiseeris ESKNi rajooniõnrite kultuurimajas 2 noorte-õhtut ja sellega ka tegevus nel aastal püüdnudki.

1958. st aastast peale on kultuurimaja töö aga tunduvalt paranenud, eriti 1959 ja vääs- alival aastal. 1959. a. loodi kultuurimaja juurde 12-liikuline estradiorkestu ja 20-liik- lise ninfouriitt - orkester. Loodi juurde veel 12-liikuline balletiring. Selle tagajärjel muutus ka kultuurimajas verraaldatavate noutertide arv. Paranenud on pubne- õhtute läbiviimine. Esitusjuba reitõttu, et tantsus mängib nüüd oma estradiorkes- tu.

1959. a. algul sai kultuurisauendus endale uue energilise juhataja - Naine Lõrme ja ka kultuurimaja sai endale uue juhataja - Kiino Kivi. Kindlasti on ka üks osa nende tublit- tööst põhjintamud<sup>ude</sup> et kultuurisau rajooni kultuuri- majas ja veldu rogu rajoonis 1958. a. peale on häi- nud ülesmäge. Suga on Kõngimpa rajooni nooremuntit väha, et asjata ei õelda, et 99% klubilise töö edumusest võttub vast vaad- rist.

Piale rajooni multumimaja, mis on linna, eli Kingimaa rajoonis veel kuni 1959. aastani 20 kollektivist antust, neist 18 maa rahvamaja ja 2 kolhoosilubi. Suursuorganisatsioonidega kaotati osa rahvamajadest, kuid selle asemel organiseeriti 4 maa multumimaja ja 2 kolhoosilubi. Suga alates 1959. aastast on rajoonis 4 maa multumimaja, 7 rahvamaja ja 4 kolhoosilubi.

Kõikidest mitte ulistatavas olukorras on majanduslikult kolhoosilubid, kuna kolhoosidel on suuremal määral oma lubide finantseerimine kui riiklikel kollektivist antustel.

Piale nimetatud kolhoosilubid on rajoonis veel registreeritud 3-4 mitteametliku lubi, kuid kolhooside üldseisund ei taha neid ametlikuks muuta, kuna peetakse ühe jõe väikseks ulbitöötajate palga maksimumist. „Salme kooli“ kolhoosi esimees m. J. Pulu aga ütles, et „multumifondi jaoks valdatud 3% kolhoosi nimetulekust ei laosta veel majandust, aga multumi- ja agitatsioonitöö mõju kolhoosiliikmetele kaalub üles nende ulbitund.“<sup>1</sup>

---

1 „Kommunisti kaitaja“ nr. 24, 24. veebruar 1959. a.

Enimist enam aga tuleb mil niid, pärast par-  
tui XVI kongressi, mil kavandati 7-aasta plaani  
niiud ühisanded, osutada tähelepanu kolhoos-  
ide kultuurilule. Lutsaantam ühisanded ei  
ole väikesed, need nõuavad meie rajooni kolhoos-  
ninkelt kriti suurt pingutust ja kõigi väima-  
luste maksimaalselt äraantamist.

Pragu aga ei ole haruldand töödistspliini  
riiannuie fautid mõnes kolhoosis. Niiat ja  
niiudest pahidest tuleb nitsaantamie jäousul-  
lahiti saada. Silluseu vaja aga iinimeri nana-  
tada, nixudada niile uue kommunistliku  
iitismouma nioraali. Klubid ja rahvamaajad  
saavad selles asas äia teha palju.

Rahvamaajie, nagu ulpouel nairiti, eli rajoo-  
nis kuni 1959 aastani 18. Niiat 7 emand oue  
koune või nuiuid (Kharma, Kärla, Ciimanda,  
Niiatjala, Tarite, Tiiriinutsa ja Torgu) üilyää-  
niiud töötand vöörantes nuiuides, peamiiit  
nooliivajades (Kikla, Paadla, Randuun, Lauver,  
Tagala, Tölluute ja Vöhuua).<sup>1</sup> Silline ebarahuldav  
nuiuideliga varustatus nahllemata ei avalda-  
niiud peritiivset mõji na siviilisele tööle.

Oliuud ei ole hii maa rahvamaajadeska  
iiventariga varustamie osas, iääniimata nuiuides-

riistadega varustamisest. Ainult 3-4 rahvamaja-  
gas maal on klaver (Lümanda, Kihelusmaa ja  
Kärla) ja neljas auvordion (Lümanda, Must-  
jala, Tavitse ja Torgu). Ülejäänutes kas siis loots-  
pilt või mitte midagi. On kindematagi selge,  
et sellis olukorras on integreeruliku musti  
lõhine arundamine küllaltki raskes ühimes.

Ei saa ju loota hea rahvatantuga eni-  
mist saalt, mis kogu aeg on õpitud ainult  
lugemise tule ja alles üldvaatuse muutvad  
tantsud enimest nõrda saatumuseinat.

Viimasele ajal, eriti pärast partii XXI  
kongressi on suurenenud kolhooside, sorkoo-  
side, ettevõtete ja ühiskondlike organisatsioonide  
abi klubiliste asutustele niustuse, kultuuri-  
inventari ja muu sootamisel (1958. a. abistas  
'Ootokui Võidu' kolhoos Mustjala rahvamaja  
ruumide uuendamisel valdades metsamatujali  
1800 rub. väärtus. Samaa aastal ühistöö kolhoosi  
summadega ehitati Paadla rahvamajane  
niivapavaadiruum. 1959. a. sai Paadla  
rahvamaja kolhoosi abiga auvordionid) See  
abi on aga suhteliselt veel väga väike.

1956-st aastast peale on kavatud muu-  
tamat rõhku panema ka klubiliste asutus-

te ümbruse ja juundepäisusele uuvrasta-  
misele. Kuulutati välja rahvalane nõestlus. Tule-  
mused olid head. Igal pool tehti ära suupöö.  
Pannud tunnustati Taitu rahvamaja, Tari-  
tus istutand noored rahvamaja ümber külge-  
lilt puid ja põõsaid, rajati lillepuuraid,  
valmistati istepinke ja uuendati rahvamaja  
juunde viir tu. Eemalniswa nüge juunde  
rajati spordiplats. Edaspidised plaanid on  
aga melgi suuremad.

Naatamata majanduslikele rakustele, on  
rahvamajades aastast aastani parandus  
muutunud nal tehtav sisuline töö. Seni-  
st enam on hakanud kasutama mitme-  
suguseid erinevaid klubite norme: tumaati-  
lini õhtuid, minimeeri vastute õhtuid, kolitamis-  
õhtuid silmapaistvate töötajatega, tööes-  
riudlatega, elavad ajalised jne.

Summenud on ka ringide ja nende liik-  
mete arv.

1954. a.	112 ringi	1513	liikmega
1955. a.	109 ringi	1495	liikmega
1956. a.	112 ringi	1531	liikmega
1957. a.	117 ringi	1538	liikmega
1958. a.	112 ringi	1636	liikmega
1959. a.	121 ringi	1711	liikmega 1

1 Kiingimäe Rajooni TSNK kultuurivõime, arhiv,  
Ringide töö kaust.

Naatamata klubi, et 1959.a. klubiliste arvu-  
te arv vähenes, ringide arv ei vähenenud,  
vaid suurenes ulmide aastaga võrreldes  
12 ringi võrra.

Tuunduvalt on paranenud ka rahvamaja-  
des ja kolhoosiklubides läbi viidava poliit-  
maalise töö olukord, nda eriti loengute  
osalalates 1957.aastast, mil loengute organi-  
satsioon võttis endale teravini PTTLV ühingu.

Tõni, ka enne 1957.a. viidi rahvamaja-  
des läbi hulgaliselt loenguid, kuid siis jättis  
neude kvaliteet väga palju soovida.

Parimatens klubilistens asutustens rajoonis  
nii kunstilise intigeeruse võlgitumise kui ka  
poliitmaalise töö alal on "Galme Kalui"  
kolhoosiklubi, Taritu, Kohelkonna, Tiirimäe  
ja Mustjala rahvamajad. Mahajäänumo-  
tens aga on Biida, Tõlluste, Paadla jt.

Kahtlemata üks tublimaks niist on  
Taritu rahvamaja. Taritu rahvamaja, niid  
kultuurimaja, asub Galme külanõunõugus, Koim-  
la külas. Rahvamaja kasutada on rahvamaj-  
jale kuuluvad ruumid üldpiudalaga 175 m<sup>2</sup>.  
Kohitade arv naatasaalis on 112. Inventari  
osas rahvamaja ei ole eriti vnas, niid kasu-

tades na volhoosi ja keeli muusikoinventari,  
tulle enam-vähem toime.

Taite rahvamajas töötal igal aastal  
uskumisele 6-10 ringi. Osavõtjate arv meist on  
100-150.

1954. a.	töötas	7 ringi	120 osavõtjaga;
1955. a.	töötas	6 ringi	122 osavõtjaga;
1956. a.	töötas	6 ringi	135 osavõtjaga;
1957. a.	töötas	7 ringi	130 osavõtjaga;
1958. a.	töötas	8 ringi	132 osavõtjaga;
1959. a.	töötas	13 ringi	212 osavõtjaga. <sup>1</sup>

Taite rahvamaja peitakse juba aastaid pau-  
maks rajoonis just neapäevast, et ta lööb uue  
nõuvidele üritustele, igal ajal ja igal alal. Igal-  
pool on kroonitud tema teinud na edu.

1954. a. tunnustati ta parimaks rajoonis tumaati-  
liste õhtute korraldamise alal, 1956. a. parimaks  
ümbriuse korraldamise alal. Kolme aastat 1954-1956  
saavutas Taite parima rahvamaja näituse,  
näidates head ennuist integruun ulvaatus-  
tel ja olles teistele eeskujuks rohu osavõtjate arv  
organiseerimisel. 1956. a. integruun ulvaatusel  
oli Taitest ligi 100 integruunlast. Samal ajal

---

<sup>1</sup> Kõrgima Rajooni TSN 546 kultuurisauonna arhiiv, partei-  
amassite naudid vaitasate aastate volito.

osavõtjate üldarv ulatus ainult veidi üle 500.

Tuult paratamatult küsimus, kuidas on  
Tartu rahvamaja saavutanud sellise edu,  
kuidas on ta saavutanud sellise niibaltki  
rohke rahvasivaha ja rahaline intelligentsi  
osavõtte integruusingide tööst ja esitata-  
vate isetegvusitte kannete kunstilise riipuse?

Et sellele küsimusele õiget vastust saada,  
peab tutvuma seltsiige rahvamaja akti-  
viga, nende suurepärase ja teotaktiliste  
inimistega, kes suurema osa oma vabast  
ajast pühendavad integruusilise muusti  
idaxiaandamiseks.

Laulu viljelemisele erimesi alusmüüri-  
jaid Tartus on rahvamaja kga- ja mus-  
siori juht Eduard Prii. See oli 1918.a., kui  
lauluvetraan Eduard Prii alustas oma isa  
juhatamisel lauluist rahalikus kogoo-  
ris. 1923.a. alatis võttis tollaigse Noia  
lauluvoos osa üüigist laulupidudest Laanmaal.  
Algul lauljana, hiljem aga noorjuhina on  
Ed. Prii uugu nllle püa teuonna kaaso tü-  
nud. Pärast nõuogude noora ulitistamist  
kestis, muutus laul Tartus vulgi populaari-  
mans, usjumus noor on osa võtnud üüigist

besti Nõu üldlaulupidudest. Praegu on naga-  
noor 43 ja meeskoor 22-liikmeline. Koostele  
lauluvetevaid on lisandunud noored  
laulukorvid ning laul Tautus võtab  
inua edasi üha rõõmsamalt, üha hoogsa-  
malt, räägib helgust tänapäevast ja vulgi  
helgumast komsust, annab töötajatele hoo-  
gu uutis tööõnnetudes tulevise ehitamisel.

Tuinus maa viljeldatavaks integreerimise-  
riks Tautu rahvamajas on rõõmsust. Juba  
varuigi tegeldi Tautus näitekuustiga,  
kuid vüti hoogsaus muutus näitekuustiga töö-  
alates 1954. aastast, mil ringi töö juhtimise  
võttis endale Tautu 7. ul. noori õpilaste  
endele Vainula. E. Vainula pole mitte  
ainult ühe näitekuust, vaid tema selg on  
mija pannud ühe ühe kvaliteetse  
kõrge. Üriti populaarsus sai „Tööna-  
lelo“, millega autor ise ja noor integreerimise-  
lane Aida Mälu inimesed suure menuga  
na vabariiklikul klubiliste arutuste üle-  
vaatusel. Rahvamajas korraldatavatel  
isitegevusõhtutel ei võinud muugi näp-  
pennud, kolhoosiloodrid jt. vilijad hind-  
lad olla, et Vainula poolt nõuuseatud

kriitilised väärsid muud neid ei taha.

Näitering aga Väimla juhtimisel on tõesti saavutanud oma tööga väärtisväärsid tulemusi. Näiteringi tööst on 1961 aastal osa võtnud keskmiselt 25-30 inimest. Nüüguised laiaulatuslikud lavastund aega, nagu 1954. aastast A. Kiudi näidendid „Kuhu lähed sõltumises diivitor?“, 1955. a. A. Kitzburgi „Libahunt“, 1956. a. komöödia „Rummu jiri“, 1957. a. „Pisuhänd“ jt. väärtivad juba ise sellest, et näitering tule tõsist tööd.

Lisaks laulusevõile ja näiteringile töötab rahvamaja juures veel edumalt rahvatantsuring. Rahvatantsuringis töötavad: uus 8-paariauline tantsurühm, uus 8-paariauline naisrühm ja 1957. aastast peale veel ka 8-liikuline meesrühm. Ringi juhatab tuntud integreerilise-antivist Linda Prii.

See on rahvamaja juures veel see, et mõine, mis on tal head, ei jäta ta aimult oma ninte vabale vaid uuraldatase na sagidasi kontsertuui türtene rajooni rahvamajaduse.

Et aga Jaritu rahvamaja töö on sa-  
jouis üs parmaid, alles on valitama-  
ta nur tume tublidel integruusime kunsti-  
idandandajail - ringijubtidel & Pruil, & Vail-  
mulal, & Pruil jt.

Põhilise puudusega rahvamaja töös peab  
märkiama seda, et see on lühike, s.t.  
töö toimub põhiliselt ainult talveperioo-  
didel, suvel aga - kolhoosi pingeriival-  
töölal on kolhoosimehed jäetud ilma  
igasuguse muulabutuseta (Rahvamajal  
on tunnudada kaks kolhoosi - „Vauli-  
Ranna“ ja „Lumbite“, kus liikmete arv on  
kokku 457.) Rahvamaja juurde on  
moodustatud kull na agitbuigaad (1957.a.  
saavutas rahvamaja agitbuigaad rajooi  
ilvaatusele enikohal, kuid suvel seda ei  
rakendata tööle, ei avestata, et maa-  
rahvas ootab kunstilist niilanosti kolhoosi-  
pöldudel ja hivanamaadel.

Samaugune oluhood suureperioodile on pa-  
rege na nõikides tiistes rajooi rahvamajades.

Jaritu rahvamaja nõval on rajouis nel  
hadus rahvamajadus Kihelnuuna, Muntjala, Tüin-  
mitsa ja Haarua. Nagu Tautugi, nii na need  
rahvamajad peale Tüinmitsa muudeti 1959.a. maa kultuurimajaks.



võttis osa 13 meebilist amutust.

Kunstipärasid esinemised selle ilvaatusele andsid tunnistust, et kultuuriamtused olid teinud tublit töökunstilist integruus võlgimist. Pöördumata tuleb märkida seda, et 1954. a. ilvaatusest võttis osa väga vähe noori. Kõnnu osa integruurani olid üle üheksa. Ilvaatusest jäi kõvale na liialt palju kultuuriamtusi (7) (Lümanda, Lauvere, Kõrva, Paadla, Kõrva, Kaali ja Kaarua),<sup>1</sup> mis näitab, et nendes rahvamaajades oli terve aasta tehtud halvasti kultuuritööd. Loomeühused ei saa pidada na seda, et ilvaatusele esinud lauludega põhiliselt naiskõrvid või naisansamblid, kuna ngakõrvi oli ilvaatusele vaid 2 ja meeskõrre 1.<sup>2</sup> Ei ole loomulik, et meeste hulgas on nii vähe laulukõrvi, viiga peitus kindlasti organisatsioonilis. Vähe oli osavõtjaid na sõngakõrvi osas, kuna deklamatorid oli ilvaatusele ainult 5.

Panema rahvamaaja nimetus anti Tantsu ja Kõrva rahvamaajadele.

1955. a. kunstilise integruus ilvaatusest võttis osa märksa rohkem integruurani - 370.

---

<sup>1</sup> Kingimaa Rajooni TSN Tõh Kultuurisauonna arhiv, integruus ilvaatuse materjalide uand.



1956. aastal oli näha, et suurem osa 1955. a. kriitika osalikes saamist olid end näinud võtnud ja oma tööd tuunduvalt parandanud. 1956. a. ilvaaturust võttis osa tuunduvalt rohkem initegevustari, kui 1954-55. a. Kaks päeva jooksul demonstrierid rohkem kui 500 initegevustart (täpselt 525)<sup>1</sup> rajooni initegevustiline muusti tase ja namu.

Oma tulemustega rõõmustas ulvääatus äga nii muulajaid kui ka osavõtjaid, kes ta näitas, et ei olnud üksnes mitte suurenenud initegevustaste arv rajoonis, vaid oli paranenud ka reputaari valin ja itevannete muustiline tase. See näitas, et muustiline initegevus rajoonis on kaaranud üha laiemat demimonda ja etta on saanud lahitamatus osaus nende igapäevans töös. Tõllist andis tunnistust ka see, et ulvääaturust olid erindotud kõni muulanõuogud, välja arvatud Käila muulanõuogus 3 vahvamaja (Jauveri, Käila ja Paadla) kus olid ka ulnevatele aartatle nõwale jäinud.

Kaama, Tõllute, Tagala ja Kaali vahvamaja olid tuinud õiged järeldused selleva aartal ~~itvääaturust~~ erinened puunditist,

---

<sup>1</sup> Kingissipa Rajooni TSN TKo kultuurisauoune arhiv. Initegevust ulvääaturust 1956. a.

parandamud ned ning ühvaatusele tulnud võrdult tüstega.

Nii nagu ulmistelgi aastatel, nii ka sel aastal tuli parimaks Taritu rahvamaja, kust valiti ka vabariiklikule ühvaatusele saatmiseks 3 numbrit (marsdeklamatsioon - U. Benman „Robeson laulab“, E. Vainula omaloominguline „Töökatel lülo“ A. Mälgu ja autori esitus ja akrobaadid A. Riloja B. Laht).<sup>1</sup>

Teistest kollektiividest said tunnustuse osalisteks veel Mustjala rahvamaja dekla- maator S. Plaato ja 4-aastane Lenna Haijus ning sama rahvamaja naisrahvatantsu- rühm ja kultuurimaja 8-paariline sga- rahvatantsurühm ning meeskvarlett. Kõin nimetatud üksikesinjad ja kollektiivid mu- natilka vabariiklikule ühvaatusele.

1956. a. märtsist - 1957. a. 1. aprillini kulges Kingispa rajooni kultuurilise ra- jooni I noorsoofestivali tähe all.

Noorsoofestival kuulutati välja ESKNi Kingispa Rajoonikomitee poolt koos rajooni kultuuriasakonna ja ametiühingu orga-

---

<sup>1</sup> Kingispa rajooni ESK IX Kultuuriasakonna arhiiv, Festivalise ühvaatuste raust 1956. a.

nisatsioonidega rajooni ajakhes.

Samas kuulutati välja ka rajooni I noor-  
soofestivali organisatsiooniskomitee poolt konkur-  
soid festivali emblemile, diplomide kavandi-  
tele, festivali laulule.

28. juunil 1956.a. toimus festivali ava-  
pide. Õieti polnudki see enam avapide,  
kui pühapäeva pärastlõunal algas pide-  
lik festivalirongkäik, kust juba ulmises  
öhtul olid nähtinud potuleid Kaarma  
maalinna, Lõhmal, Kaalis ja mitmel  
pool mujal.

Näis nagu oleks linn, nagu rajoon tul-  
nud tänavale, nii palju oli rahvast 28.  
juunil 1956.a. linna tänavaid.

Festivalipide toimus lomi koovil, üldse  
põlispuude all. Pärast E.L.K.N.Ü. Kuigi mpa  
Rajoonikomitee sekretäri E. Aldi soovide  
laulsid ühendatud noorsood omesti  
saatel "Festivalilaulu"

"Meie saart hall meri ümberringi ühub,  
kaardil ilma väike täpik on ta.

Tuul meil igast küljest ikka merelt puhub  
ainsaks ühteks käharpäänd uadarak.

Ekse küll maa meil kehv ja kivine on pinnas

igal aastal kõrgid saaki noogume.

Uisa, hoolas töö me ilmis kõrgelt hinnas  
mitens võitudeks kõik jõud me anname  
jme.

mis valmis festivalikonkurside käigus ja mille  
rõivad on M. Mikkelsonilt ja muusika E. Johan-  
sonilt.

Järgnevad riisuvad ja omapärased intelli-  
gentsed. Kontserti rivastarid eriti in-  
mised omaloomingu vallast (E. Johannsoni „Festi-  
vali laul“, E. Kaljo muusikaline omalooming  
„Tundra roos“, Kaali 13 aastase intelligen-  
s. Piheli omaloominguline rahvalaulusade,  
mille autor on paras parmupillil, E. Vainula  
värsk ja muljulikas „Töökate lülo“, millest on  
juba ka varem juttu olnud, algupärane  
„Festivalitants“ uue rahvatantsuühikult koka-  
likust rõjaväesast jms.). Festivali peamiseks  
mõtteks ongi arendada loominguulist fantaa-  
sias, innuivat algatust.

Festivali avapidustused juba näitavad, et  
Kõrgimpa rajoonis on loomisvõimelisi, algu-  
pärasid talente, et rahvas kas peitub ammeh-  
damatu andeks. Tida on vaja lüida, arenda-  
da ja muudata. Noorsoofestivali rajoonis teigi

ullis osas ära nime, tänuväärse töö, sest festivaliüritused panid noored nihkama, avastama uusi teid vaba aja sisustamiseks, äratand loominguilise otsingu õhukonda.

Festivali raames viidi läbi terve rida häid noorsooüritusi: spordivõistlusi, lõunakõhtuid, noortepäevi, viidi läbi kunstilise integreerimise konkurss, konkurss kirjanduslike omaloomeingude ja muusikalise omaloomeingude alal, korraldati võistlusi tootval tööel.

Festivali raames toimus ka selline algupärane üritus nagu pionööride kompleksvõistlus, mis hoidis vana aega arveid meie noortepäevi. Huvitav oli ka veel Soomeaastatöövahva 1919a. ülestõusu tähistamine, mille ainsus koostati ja nähti nel kolme ette elatundis lavamontaaži ülestõusu teemal.

Festivali näigus loodi 22 uut integreerimiskollektiivi.

Aprillis 1957.a. toimus festivali viimane päev. Sel päeval toimus festivali põhilise osa - kunstilise integreerimise - ülevaatus.

Festivali raames toimunud integreerimise ülevaatus montaažidel esinesid kokku üle 70 ühisühingut ja üle 70 kollektiivi. Osavõtjaid

oli ligumale 800.

Emakordselt võttis ülevaatuses osa  
külline arv inimeste seas. 10 meeri, 12 nais-  
ansambelit, 17 rahvatautnoolluüvi, 29  
dramamaatorit, 16 vokaalolisti, 3 orkestrit  
jne. on arvad, mis räägivad ise endast.

Kõige selle hva nõval oli na vige  
ja püüdnud. Ülevaatusel ilmus näiteks,  
et paljud noolluüvid ei olnud kuulnud  
kõrvaldada repertuaarikirjumust. Valitud  
palades ilmus sablyonilines ja mitmed  
nüst esitused ülejõu näivaks. Vähe esi-  
tati kaasaegsuid, nõukogude autorite lau-  
le.

Halb oli see, et konkurssist jäid hoopis koma-  
le Tõlluste, Eikla ja Paadla noored.

Vige oli veel tüüri, kuid võin and  
jäid üldiselt õnnestumise varju.

„Vaarlastelt rinnit midagi õppida, kas  
või seda, kuidas muuta sunnitud üri-  
tusi huvitavaks, nii et need oleksid töö-  
lised pidupäevad noortele ja vanadele.  
Lüta noori, äratada neis huvi kunsti vas-  
tu, nõige kauni vastu, see ongi noorsoo-  
festivali üks tähtsamaid ülesandeid. Lin-

gripa rajoonis tuldi ullega hästi toime,<sup>4</sup>  
kirjutas Tallinnast ühvaatun züris olund  
M. Kool.

Ka festivalile järgnenud aastatel ei  
ole raugenud ne nooruslik ind ja aga-  
nus mis saadi festivaliaastalt. 1958. a. integ-  
ruse ühvaatusel oli osavõtjaid 600, 1959. a.  
630. Mõlema aasta ühvaatustest võt-  
sid osa kõik rajooni kultuuriasutused.  
Su oli suureks plussiks nende aastate üh-  
vaatustele. Ka kollektiivide kiipsus inuemis-  
tus, võrreldes vanimate aastatiga, oli suurim  
mü it züril oli raskesti kokkuvõtte tigi-  
misel.

Paimaks rahvamajas kunstilise integre-  
ruse viljlemisel tunnistati 1958. a. Mustjala  
rahvamaja, järgneid Tiirimetsa ja Kihel-  
konna jättes kaudaarngu isikohal olija -  
Taru rahvamaja IV kohale.

1959. a. tunnistati paimaks Kihelkonna  
rahvamaja järgneid Mustjala ja Taru.

Kokkuvõttes võime öelda, õigemini te-  
ha ühvaatuste tulemuste varal kokku-

---

1 „Siip ja Vasar“ nr. 19, 10. mai 1957. a.



võtte rajooni kunstilise integreerimise üldisest tasemest. Nagu me nägime, oli kunstilise integreerimise üldine tase 1954-1955 aastatel veel suhteliselt madal, integreerimise tase oli vähe, mille tagajärjel ka integreerimise tulemused olid kaugel mainitavast. 1956. aastast, eriti aga 1957. aastast s.o. festivaliaastast olusid muutus tunduvalt. Kasvas osavõtjate arv ja ka esitavate ettekannete kunstiline tase. Nii aastatel saavutati olusid, mis öeldi, et „saabastel on, millest õppida“.

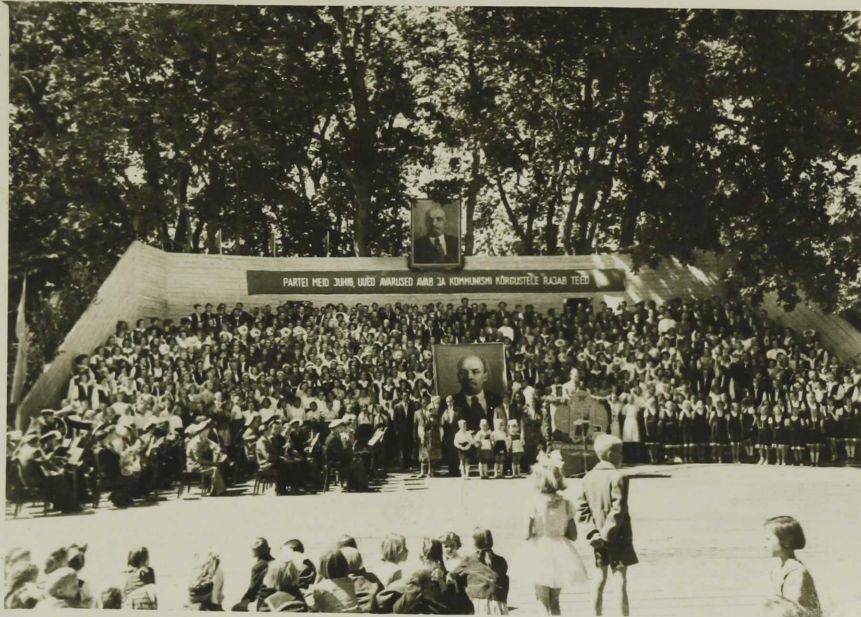
Rajooni suumateks pidupäevadeks on kahtlemata veel igaaastand traditsioonilised laulupäevad, mis on samal ajal ka kunstilise integreerimise saavutuste suumateks demonstratsiooniks.

Laulupäevad on saabastel saanud kaastunne traditsiooniks juba kaugest minevikuist.

Esimene laulupidu Saamaal toimus 1863.a. Lõrve poolsaarel Ansekülas. Sel ajal olid tegutsenud seal Anseküla õpetaja Martin Kõrber, kes tegelenud ka muusika- ja hüliloominguga. Tema poolt olid organiseeritud Saamaal ka esimene <sup>40 hülilooming</sup> (laulukoor) 1862.a, mis samal aastal juba esines

Rajooni laulupidu

Ühendatud koorid.



Kingissepa, Rajooni Kultuurimaja  
meeskoor.

ka Huusaare piiskopilõnni suurus saalis isime-  
se ustikuse avaliku kontserdiga Saarumaal.  
Peale vaimulike laulude kanti sellel kontser-  
dil ette ka umbes 20 ilmalikku sisuga lau-  
lu, millest enamik oli M. Kõrberi oma  
looming (nii viisid kui ka sõnad).

Esimese laulupäeva korraldamisega oli  
M. Kõrber Saarumaa üldlaulupäeva mõtte  
liikumise pannud, kuid siiski tuli pikem  
vaheaeg enne, kui korraldati esimene  
Saarumaa laiaulatuslikum laulupäev (1894).

1894. aastast peale on pidevalt teatud  
ajavahemike järele Saarumaal pe-  
tud üldlaulupidused. Laulupäev  
on muutunud sunnimaks ühtrajoonili-  
seks pidupäevaks, sellest võtab osa rogu  
rajooni rahvas.

Kõrgisepea rajooni laulupäeva-  
dest on kujunenud kõige rahva-  
rohkemaks 1959. aasta laulupäev.  
Sellest võttis osa rogu Saarumaa rah-  
vas (ka endine Orissaare rajoon, mis  
seni oli oma laulupidused korralda-  
nud eraldi).

Laulupäevale sõitsid laulma

1959.a. na Abruna valitud, mis kui polnud  
asa võtnud veel ühesti rajooni laulupost.

Ka ühine üldne ei ole varem olnud  
nii suur, kui 1959.a. Laulupidu istugevustas-  
peru oli suu üle 1100 laulja, üle 100 puhu-  
pillimängija ja rohkem kui 200 tantsijaga,  
nilledel suu tantsupõrand jäi väga-  
mitsaks. Kui varem oli mitalin olnud  
vaid mõnest lähedalasvast elandri linnast  
või naaberajoonist (1954.a. Hiiumaalt ja Ois-  
saast, 1955.a. Viljandist, Paidist ja Oinaa-  
rust, 1958.a. Oinaast) siis seekord oli  
mitalin - lauljaid nii Tallinnast, Lõudast,  
Hlaapsalust kui na Lihulast ja rahvatantsi-  
jaid Lõupast ning parunipuhujad -kaeru-  
rid Kõrvast.

1959.a. laulupidu ja rahvamusiõhtu  
oli suunuks rahvatähtide demonstratoo-  
mis, rajooni rahva loominguliste jõudude  
määratu suure kogu väljendajaks kunsti-  
riindel sotsialistlike ühikonna viljakates  
tingimustes.

Naba laul jutustas neil päevil saadaste  
võitlustest mitraastaku isimuste tähiste  
vallutamisel.



Sankunpäiväkoulun Yonkari.

### 3. Raamatukoogude töö.

Klubiliste arutuste nõval väga tähtsat osa kultuurivandilises töös etendavad raamatukoogud.

Raamat, see on nõukogude inimese abiline ja sõber, tema teadmiste allikas ning tema kasvatusvahend.

Kodanlikus Eestis oli rõhuv vamus raamatukoogud igasuguste seltside ning organisatsioonide juures ning mingit riikliku toetust neile ei ootatud. Tühine ja juhuslikku laadi oli na abi linna omavalitsuse juures arvatule raamatukoogudele.

Kodanliku eesti perioodi lõpus elas üks kübararaamatukoogu keskmiselt 800-900 eksemplari kirjandust. Lugejate arv küündis vahvalt 3000 inimeseni üle kogu Eesti.<sup>1</sup>

Nõukogude võimu taaskohustamisega Eestis võeti raamatukoogud riinliku ulatusele. Raamatukoogude põhikohustandeks kujunes partii ja Nõukogude valitsuse otsuste laialdane ulgitamine ja propa-

---

<sup>1</sup> Eesti NSV Kultuurilaba ... lk. 36.

gerimine elanikkonna hulgas, usindliku nõuogude kirjanduse viimine rahva laiadse hulkadisse, iga töötaja koduni.

Vabariigi raamatukogude riiklikus võrgus töötab 829 raamatukogu 5,3miljonilise raamatufondiga. Raamatukogud on koondanud oma lugijaks 346 890 inimest.<sup>1</sup> Nüüd Kingisepa rajoonis 26 raamatukogu raamatute üldarvuga 196526 eksemplari. Lugijaid raamatukogudes on kogu rajoonis 10841.<sup>2</sup>

Peale riikliku võrku kuuluvate raamatukogude töötab vabariigis 457 ametiühingute raamatukogu ligi miljoni raamatuga, 233 kolhooside raamatukogu 100000 raamatuga ja 96 muude ametkondade raamatukogu üle 163000 raamatuga.<sup>3</sup> Kingisepa rajoonis nüüd töötab kolhooside raamatukogudena 6 (raamatuid 5979 eksemplari) ja ametiühingute raamatukogudena 5 (raamatuid nüüd 3515 eksemplari).<sup>4</sup>

Raamatukogude võrku aitab tihendada veelgi pidevalt suurenev rändraamatukogude arv. Kingisepa rajoonis on praegu rändraamatukogusid 69.

---

1 Eesti NSV Kultuurharidusala... lk. 37.

2 Kingisepa rajooni TSN TTK Kultuuriosakonna arhiiv. Raamatukogude aastaraamannete kaart 1959.a.

3 Eesti NSV Kultuurharidusala... lk. 37.

4. vt. 2

Rajooni 26-st riiklikku võrku kuuluvast raamatukogust on:

rajooniraamatukogusid 1 mis raamatuid  
unxmplandus 19291

lasteraamatukogusid 1 - " - 9933

külaleraamatukogusid 24 - " - 67302<sup>1</sup>

Liikide järgi nendes raamatukogudes on raamatuid järgmiselt:

ühiskondlik-politilisi 23,9%

loodusteadus ja matemaatika 4,9%

tehnik - alane 5,0%

põllumajanduslik 9,4%

ilukirjandust 34,6%

lastekirjandust 9,3%

muu kirjandus 22,9% <sup>2</sup>

Raamatukogude komplektimisel rajoonis on püütud kinni pidada põhimõttest, et fond komplektitaks iga liiki kirjandust. Enamik raamatukogusid rajoonis on sellist kinni pidanud. Rajooniraamatukogus näiteks on täielikult arvestatud sellega, et fondis peab olema nii erineva temaatikaga kui ka erineva ettevalmistusega lugyatele kirjandust. Nii on üldi-

---

1 Kõrgissõpa Rajooni TSNTK Kultuuriosakonna arhiv, Raamatukogude aastaraamannete kaart, 1959.a.

2 samas.

rust kogust, su on 19291-st eksimplarist:

ühiskondlik-politilisi	3265	eksimplari	
loodustiadus ja matemaatika	996	"	-
tehnikaalasid	839	"	-
põllumajanduslikke	1299	"	-
ilukirjandust	9023	"	-
lastekirjandust	890	"	-
muu kirjandust	2969	"	- 1

Suga on raamatufond komplektitud enam-vähem vastavalt lugejate nõutle. Getõttu on võimalik täita praegu nõi-ni lugejate soovet.

Mõnes teises raamatukogus võime näha hoopis vastupidist oluorda. Näitaks Kärbla raamatukogus. Seal on ümbruskonnas palju vene rahvust elanikke, kuid raamatukogus on venekeel-sid raamatuid väga vähet.

Või siis Randvere. Randvere raamatukogu tunudada on kaks põllumajandus-likku kolhoosi - „Tulvik“ ja „arung“. Ühis-majandid ei ole jõukad. On vaja otsida ja lida tiid nende jõukamaks muutmises. Eks aita sellens naasa ka vastavasi-suline põllumajanduslik kirjandus.

Aga raamatunogu fondis on 4468 raamatust põllumajanduslikku ainult 173 raamatut. Ka ühiskondliku-politilisi teoseid on siin vähe. Üldiselt aga on siin vägagi huvitatud just põllumajanduslikust kirjandusest.

Raamatunogu de edukas töö on suurel määral sõltuv ka nende majanduslikust olukorrast, eriti rõhutati seda partei Keskkomitee otsuse<sup>1959.</sup> "Müümaa raamatunogunduse olukorrast ja selle parandamiseks abinõudest". Eriti rõhutati selles otsuses, et raamatunogud, mis tähtsad kultuurikeskused peavad olema sobivates ruumides. Rajoonis on head ruumid lasteraamatunogude, 1957. aastast rajooni raamatunogude, Piirimetsas, Liimandis, Sarihus, Mustjalas j.m. Oli aga ka raamatunogusid, mis pidid töötama väikestes ruumides ja kitsastes ruumides ja, kus mõnel li olid aastaid mingisugused ruumid. Kaunistamine toimus kusagil natuskambris või inuigi uskojas. Oli selline olukord Salul ja Kärlal veel 1955.a. Viimastel aastatel on enam-vähem kõikidele raamatunogudele

liitvad sobivad ruumid töötamiseks.

Raamatukogude töö kvaliteet oleks suurel määral ka raamatukogude kaadri valikust ja ettevalmistusest. Kõrgema rajoonis on püütud sellist põhimõtet kinni pidada niipalju kui võimalik. Rajoonis on palju häid raamatukogu juhatajaid, on üha neidki, keda on autasustatud Eesti NSV Kultuuriministriumi auhinjadega, nagu Alli Ool, Laine Kuirjan, Erna Yoon.

Peale nimetatute on paremateks veel Lida Põld Tavitust, Eugen Traustok rajooniraamatukogust, Laina Kunstimus Mustjalast, Etelie Tamm Türimetsast jt.

Soovida aga jätab raamatukogu töötajate hariduslik tase. Väga vähe on rajooni suunatud ka eriharidusega raamatukogu töötajaid. 1957.a. suunati rajooni ainult 2 Tallinna Kultuurharidusala kooli lõpetajat (Riiga ja Funkija) ja 1958.a. kaks (Raudoja ja Suulik), neiga kokku neli. Kõrgharidusega raamatukogude töötajaid praegu on rajoonis 18 ja algharidusega 8. Võrreldes varumate aastatega on vähe edasiminekut, kuna 1954.a. oli algharidusega 17 töötajat. Milline on olnud raamatukogutöötajate haridustase töös vaadeldava perioodi algusest peale näitab järgmine tabel.

Andmed Lõngimäe rajooni raamatukogude töötajate haridusliku taime kohta 1954-1959

aasta	nõrgema haridusega	kesk-eri haridusega	kesk haridusega	alg haridusega
1954	—	—	13	17
1955	—	—	13	17
1956	—	—	15	15
1957	—	2	18	10
1958	—	4	19	7
1959	—	4	18	8

Raamatukogude tööd hinnatakse selle järgi, kui palju on suudetud värvata lugijaid, kui sistemaahtiliselt loetakse, kas raamat on suunatud õige lugija kätte ning kui võrd loetut rakendatakse eesriivati ülesannete lahendamiseks.

Supärast ei tohi, ega piirdugi ühegi raamatukogu töö rajoonis ainult raamatute laenutamisega. Laenutamine, see moodustab ainult n.n. „tehnilise töö“, palju tähtsam on raamatukogude kasvatuslik osa, mille läbi nad muutuvadki tõeliseks kultuurikolleteks. Luga on raamatukogude praailisandeks värvata lugijaks iga lugemisvõimeine kodanik. Luga ülesannet rõhutati vulgi NLRPKH otsuses 1959. aastal. Muie maa raamatukogunduse oluorast

ja selle parandamise abinõudest." Antud otsus juhitakse raamatukogude tähelepanu vajadusele otsida uusi teid ja võimalusi kirjanduse lähendamiseks lugejatele.

Milliseid teid on kasutatud Kingimäe rajoonis ja milliseid tulemusi need on andnud üldvaatluseniigi alljärgnevalt.

Üheks levinumaks kirjanduse propageerimisevormiks on rajoonis raamatunäitused, millede korraldamisel on püütud arvestada lugejaskonna huvi. Nii näiteks on Taristu raamatukogus organiseeritud raamatunäitus „Miks ma ei usu jumalasse“, Tiirimetsas ja rajooni kultuurimajas teemal „Meie kodusaare kirjandusteosid“, „Esimese kuu revolutsiooni 50 aastapäev“ jt.

Massilises töös lugejatega on rajoonis kasutatud rohkearvuliselt ka tüüpi massilise raamatukogunduse töö vorme nagu lugejate konverentse, kohtumisi kirjandusega, kirjandusõhtuid, elavaid ajalohetki jne. Need töövormid on end praktikas täiesti kult õigustanud.

Üks hea kirjandusõhtu toimus 1954. a. „Muruanna“ kolhoosis. Teemaks oli A. Hindi „Suulise ranna“ arutelu. Õhtu oli hästi ettevalmistatud, kuid huvitavaks tegi

nimetatud õhtu se, et romaani sünd-  
mustik oli realsetele neliveerulisele vä-  
ga lähedane ja tuttav, samuti se, et mõ-  
ned vanemad inimesed olid inivliuult  
tundnud inimesi, kelle järel on loodud  
Pime-Kaarli, Kiiratri Mihuli jt. tegelaste  
sujud. Need jütustasid oma mälestus-  
tust.

Tamatemaline kirjandusõhtu organi-  
satsiooni raajooni raamatunogu 1957.a.  
kirjaniku A. Hiindi enda osavõtul. õhtu  
oli samuti väga huvitav ja osavõtjaid  
rohksti.

Üldse korraldab iga raamatunogu  
kirjandusõhtuid aasta jooksul 2-5. See  
arv on piisav, kuid illegipäisart on siin  
midagi korrald ära. Teda väime, kui  
lehitada kirjandusõhtute tumade kausta.

J. Imuuli elust ja tööst,"

"A. H. Tammsaare elu ja tegevus,"

"A. Kohtjajeva "Tõprus" arutelu," jne.

Lehekülje lõpuni ja rohuuugi võius jätkuata  
rahva lemmikirjanike ning nende teos-  
te loetelu, milliseid arutatause lugijate  
ringis enam kui üks uord. Kava ago hakkas-  
vad nima uilled tumad, nagu, "Nõukogu-  
de noore moraalne pale" (Paadla), "Nende

päevade kuulsus ei kustu", (Tartu), "Leninlik noorus" (Türiimutsa).

Viga silles ongi, et harva esinevad niisugused laiahaardelised tumad raamatukogude tööpaanides. Muidugi, raamatukogu juhataja saab kõige paremini oma lugijaid ja nende soov, kugi ei talva nende temaatikale neid avaldada, kuid need ühiskondlik-politilised ja ajaloolised niidumused, millele meie kirjandus ja poeetika on pühendanud palju tiorid, ei tohi jääda välja raamatukogu kirjandusõhtute temaatikast. See oleks üsnaõnnes meie rahva naugelaslike mineviku ja vöitluse vartte, ning see viga raamatukogu juhataja kui kasvataja töös.

Togemused on näidanud, et kõige paremaid kirjandusõhtuid suudavad korraldada raamatukogu ja rahvaomaja koos (Tartu, Eikla, Torgu, Türiimutsa jt.).

Hea antiivi moodustamine raamatukogu juurde peab olema iga raamatukogu piiides. Ilma antiivita on töö vigatu.

Antiivi loomisel raamatukogu juurde on suure abiks kunstiline integreeritus.

See tähendab, et püüdnud, mis puudub

rahvamaaja, peab integreerimise töö noodumise  
raamatukogu ümber. Keskijärgne roll osas  
näibsiis tunda Põhjala raamatukogu. f

Raamatukogu juhataja A. Tütram on ümbra-  
kõnne populaarne inimene, mille ümber on  
noodunud palju noori ja just neid, et  
ta on suutnud raamatukogu juurde  
organiseerida näituse, uelipilliõneste töö-  
tab, seal näivad hajutatamas võimalused  
ja rahvatantsijad. Nii suguse noodunud  
antüviga on hea organiseerida uelipilt  
raamatukogulise üritusi - kirjandusõneste,  
lugijate uouvennuse juu.

Raamatute propageerimisel on väga täht-  
sine roll uel näitlisse agitatsioonil raamatu-  
kogus. Eriti uskujuline on su rajooniraamatu-  
kogus, Linnandis juu.

Mida on siis saavutanud meie raama-  
tukogud antüvise raamatute propageerimise  
teel?

Et Kingissepa rajoonis on üldiselt ära-  
tehtud suur töö raamatute propageerimise  
u abal, näitab see, et lugijate arv on  
vastast vastasse suurenenud.

Summenud u ole iisnes mitte lugijate  
arv, vaid ka laenuuste arv.

aasta	Lainutus			Lugijaid		
	laste raamatukogus	rajooni raamatukogus	rajoonis üldse	laste raamatukogus	rajooni raamatukogus	rajoonis üldse
1954	27227	33350	129998	600	2021	7702
1955	22445	32249	136001	692	2018	7549
1956	22747	39987	144423	690	2690	7790
1957	22667	48923	156884	683	2819	8845
1958	23007	49202	144642	710	2880	9702
1959	25837	51030	182420	730	2992	10841

Lainutuste ja lugijate arvu suurenemist on eriti märgata rajooni- ja lasteraamatukogu juures. Nende arvud on põhiliselt tõusnud ka kogu rajooni tasemel.

Maaraamatukogudest on paunini töötanud Tiirimitsa, Taritu, Praankija tuled. 1954.a. oli Tiirimitsa raamatukogu näitus ainult 218 lugijat, nüüd aga ulatub nende arv üle 400.

Rajooniraamatukogu head töö märgiti ära ka Eesti NSV Kultuurihandluse töötajate I kongressil, kus öeldi: „Raamatukogudest näitavad suurimat lugijate arvulist kasvu Elva, Kingissepa, Rakvere ja Ridati rajooniraamatukogud, kus uskmine juude-

1 Kingissepa Rajooni ISNTK Kultuuriosakonna arhiiv, Aastaamannete kaartid vastavate aastate kohta.

kann aastast on 150-200 lugijat." 4

Kuid samas peab ka märkima, et mitte kõik raamatukogud rajoonis ei ole selliselt kaasa aidanud, et lugijate arv rajoonis kasvaks.

On niiski veel ka selliseid, kus lugijaid on vähem kui 100. See tähendab aga seda, et iga laenukas nendes raamatukogudes läheb riigile maksma 7-8 rubla ja veel enam. Paljude raamatute hindki on väiksem. Kui aga võtta ühe sellise raamatukogu näitena Pidula (plaanis nohahalt peaks seal lugijaid olema 200, tegelikult aga oli 79) kulud aastast kokku, jagada saadud summa lugijatele väljastatud raamatute arvule, siis näeme, et riik maksab selle eest, kui ütlemis Pidula algkoolist Ants ja Anne võtsid noju lugeda „Aatomiku“ ja „Väikese Muki“, kokku 15 rubla. See tähendab liiste sõnadega, et selline raamatukogu tuleks sulgeda... ja iga pois võiks selle „raamatu laenu“ asemel saada vähemalt kaks väikset lasteraamatut ~~saada~~ hoopis uudele.

Pidula aga ei ole rajoonis ainuke selline „valulaps“. Väikese lugijate arvuga on veel

Abruka (lugyjaid aastas keskmiselt 80), Karala (lugyjaid 90), Äikla (lugyjaid 100) jt.

Mis on põhjusks, et on raamatukogude osas kujunenud selline ebavõrdne olukord? Tunnidatava lüanikkonna arv on praegu võrdne, lugijate arv vahel aga 3-4 korda väiksem. Lühemad näitused tunnidatavaid 480, Pidulas 429, Lugejaid aga Lühemad 329 ja Pidulas 79. Siin on vahel isegi rohkem kui 4 korda erinevus.

Mida on Pidula raamatukogu ära teinud lugijate arvu suurendamiseks? 1958. a. suvel oli seal ainsaks meelelahutuseks kümme kilomeetrit kaugemal asuvas lüres toimunud rahvaste rõpruse temaatiline õhtu. Kino Pidulas 1958. a. jooksel ei külastanud ühtegi korda, puudus vastav aparatuur. Ei käinud seal ka ühtegi külalis-kollektiivi. Lõpus 1958. a. septembris novaldas raamatukogu kirjandusõhtu. See oma ülesannet ei täitnud ja just seepärast, et osanõtjaid oli vähe.

Kui noortelt hiljem küsiti, miks nad ei käinud kirjandusõhtule, vastati, et ei olnud aega <sup>ei olnud ka tahtmist.</sup> ja. (Kolhoosi esimees ütles, et nõulik aga arvas, et „kui sa oled

ikka päeva maha vaurinud, ei siis ole  
sust enam kirjandusöhtule minijat." <sup>1</sup>

See näitab, et kolhoosis on võtnud  
maad mingi haiglaslik taredumus, mille  
vastu seni ei ole rohtu leidnud ei raamatu-  
koogu juhataja Vestu, ei rahvalik partii-alg-  
organisatsioon, kolhoosi juhatus ega na-  
kultuuriosanond. <sup>2</sup>

Mida peaks tegema antud olusorra  
parandamiseks? Kõigepealt oleks vaja kul-  
tuuriosanonnal leida parem, s. t. leidlikum  
ja üldse antiivsem inimene raamatukoogu  
juhataja kohale. Oleks vaja samuti, et kultuuri-  
osanond suunaks rohkem ühjalistendusi just  
nimelt nüügesteni nohtadene, kus noortel  
puudub veel oma initsiatiiv, emus ja es-  
nygi. Siinse võiks suunata erineva samuti-  
rajooni parimate rahvamajade kollektiiv, agitbri-  
gaade jm. Samas tuleks kolhoosi juhatusle,  
ennajärjekorras aga kolhoosi esimehile sm. Nõuki-  
kule ulgus teha, et kolhoositöö ja kultuuritöö on  
mille vana täiesti erinevat tööd, kuid üllend tööd,  
mis üksteist hästi toetavad. Siin küi ei ole need  
kõns tööd leidnud omavahel noomõla, ei saa  
olla edanimineit ei Pidula raamatukoogu ega  
"Partisani" kolhoosi jaoks.

1. "Kommunisti Ehitaja" nr. 118, 3. outseber 1959. a.

2. samas.

Mõnevõrra erinev täiskasvanute raamatukogu-  
de tööga võrreldes on lasteraamatukogu töö.  
Küngimäe rajoonis on üks lasteraamatukogu,  
mis asub Küngimäe liinas.

Lasteraamatukogu raamatufond ulatub  
praegu üle 10 tuhande võite. Igal aastal  
on raamatukogu juurde saanud ligi 1000  
nõidet, nst

1954. a. oli raamatukogus 5206 raamatut

1955. a. - 6445

1956. a. - 7436

1957. a. - 8433

1958. a. - 9288

1959. a. - 9943 <sup>1</sup>

Raamatukogu omab 2 töötajat: juhataja  
ja laenuaja. Raamatukogu juhatajaks on  
kolmeaastaselt autastatud vultuniföötaja  
Alli Ool.

"Kasutades ära võin raamatu propagan-  
da meetodid ja vormid, on Küngimäe  
Lasteraamatukogu niijunenud üheks par-  
maus lasteraamatukoguks Eesti NSV-s, kirj-  
tas <sup>sm. Rans</sup> (Fr. R. Krutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku  
Avaliku Raamatukogu direktori antaiaija tea-  
duslikul alal. sm.

---

1 Küngimäe Rajooni Lasteraamatukogu arhiv,  
Amaneti kaart, 1850-1960. a.

2 " Kommunisti elitaja" nr. 79, 4. juuli 1954. a.

Lugijate arvu suuredamine on lasteraamatukogus kantatud praegu uüksi võimalikue norme.

Kõigipalalt näimatunäitused. Neid korraldatakse raamatukogus praegu iga tähtpäeva puhul. Näitliku propaganda vahendius on ka hästinujundatud piltkataloog eelkoolivalistele lastele ja koolivaliste nooremale astmele, mis raamatukogu juhataja enda poolt valmistatud nägusate illustratsioonidega tuitab noorus lugijas huvi soovitada raamatu vastu.

Nooremale, keskmisele ja vanemale astmele on koostatud valdi kartotek. Sillis on huvitavamate ja aktuaalsete tumade kaupä esitatud soovitavat kirjandust lugemiseks. Iga tuor juurus on toodud ka lühikese kokkuvõte. Iu kataloog võimaldab lastel tumade kaupä tutvuda neile jõukohase ja arusaadava kirjandusega.

Kirjanduse hõlpsamaks launutamiseks on raamatukogus koostatud albumitina soovitusnimestimed. Seal on toodud kirjanduse portreed ja eluloolised andmed.

Et tuha noortele lugijatele ja õpetajatele kättesaadavaks ajalehtedes (põhiliselt „Yädemes

ja „Noorte Hääles“) ilmunud artiklid teatud  
sisimuste kohta, on koostatud ajalehtede välja-  
lõigete kaustad. Sellised kaustad on näitus-  
tunavale „Noor loodusvallutaja“, „Osavad  
käed“, „Matkaja“, „Nõu Liidu suurhittused“ jt.

Briti riidu väär t on raamatunõugu poolt  
ringkatted album lugijate avamuste kogumi-  
siks loitud raamatute kohta. Näitus on rikkas  
nigitanud Ostrowski raamatu „Kuidas karastus-  
teras“ kohta raamatunõugu antiivne lugeja Anti  
Liiv: „Lugesin juba tiist norda seda raama-  
tut. Väga hea raamat. Tahaksin ja püüan,  
et ka minul oleks selline suur laktijõud.“<sup>1</sup>

Suurt rõhku raamatunõugus pannakse  
laste lugemiskultuuri kasvatamisele. Sel alal  
on raamatunõugus näitlikkus matujaliks välja-  
pannud „Kõia raamatut, armata raamatut-  
teadmiste allikat.“ Selle noostamisele usata-  
takse lugejate poolt hästi ja hooldult  
hoitud raamatuid.

Näitliku raamatute propaganda nõval  
on lasteraamatunõugu raamatute propa-  
gerimiseks läbi viitud ka huvitavaid  
mamiiritusi. Muinasjutude ja mängude  
hommikud, ettelugemised, vestlused, luge-

---

<sup>Rajooni</sup>  
1 Kingimaa Lasteraamatunõugu arhiiv, noorte lugejate  
avamusi raamatutest.

jate konverentid - kõik need on noortele armas-  
tatuiks üritusiks. Erilist huvi aga pakuvad  
kirjanduslikud mõistatused.

Et kõik nimetatud üritused on õnnestunud,  
hästi, on paljugi kaasa aidanud see, et  
raamatukogul on tihed kontakt V. Kingis-  
sepa nim. Keskooliga (I Keskooliga), pioneri-  
de majaga, laste muusikakooliga ja üldse  
koolide pioneri- ja komsomoliorganisatsioonidega.

Hoolevõttis võime öelda, et Kingisepa  
rajooni raamatukogud üldiselt täidavad  
hästi nende ette nähtud ülesandeid.

Rajoonis on nida häid raamatukogu-  
id, nagu Kingisepa Rajooniraamatuko-  
gu, lasteraamatukogu, Tanitu, Tiirimetsa,  
Lümanda, Kihelkonna, Mustjala jt., kelle  
arvel põhiliselt suunub aastast aastasse  
ka lugijate ja laenutatavate raamatute  
arv rajoonis.

Kuid nagu klubiliste arutuste, nii ka  
raamatukogude töös on märgata ebahät-  
tust. Need raamatukogud, kus raamatu-  
koguhoidja töö püüdnud vaid raamatute  
laenutamisinga, kus ei toimu mingisugusid  
üritusi raamatute propageerimiseks, nendes

ei ole ka lugijaid (näitaks Pidula, kus lugijaid triimastel aastatel ainult 79). Sellega nohes on kerkinud ilus küsimus, et kas mitte selgida sellised raamatukogud, kus lugijaid on nii vähe. Majanduslikust seisukohast oleks see õige, aga kas siis sel juhul hakkaks teenudama neid 79-t lugijat? Mitte keegi. Lühemast tuleb leida teine tee ja see on: raamatukogude töö tuleb uia õigetem rööbas-tine.

Ühiselt suudatakse ne viiga kindlasti parandada, sest sellised „valulapsi“ tegelikult ei ole ju palju.

#### 4. Muuseumid.

Meie muuseumide ajaloos on nõukogude aeg olnud muuvalguliseks perioodiks. Muuseumide nagu tüstegi kultuuriasutuste ülesandeks on oma vahenditega kaasa aidata kommunistliku kavatustöö tõstamist elanikkonna hulgas.

Käesoleval ajal koosneb vabariigi kultuurhariduslikku süsteemi muuseumide võrk koos filiaalidega 27 muuseumist.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Eesti NSV, Andmete kogumik, lk. 315.

Nõukogude korra ajal on loodud uusi kohamuuseumi Tartus, Valgas ja Rakveres, uuesti on elle utrutud endised muuseumid Paines ning uutel põhimõtetele tööle rakendatud meie vanimad kohamuuseumid Kingisrpa, Viljandis ja Pärnus.

Kingisrpa koduloomuuseum asub Kingisrpa linnas endises Kurusaare lossis. Juba loss ise, kui ainuke hästisäilunud keskaja kindluskiitini Eesti ja Läti aladelt, pakub erilist huvi. See võimas, monumentaalne ehitus oma raugete, kuid lihtsate kontuuridega, tornidega, gooti võlvistikuga, kitsaste käikude ja koridoridega viib külastaja tagasi kaugese ningem keskajaga ja jätab igapäevale unustamatigi mulje, kuna ta võimaldab suunpärase ülevaate saamist nii tolle aja valitseva klassi olustikulistest tingimustest kui ka antud perioodi ehitusviisist.

Kurusaare loss ja teda ümbritsevad vallid, bastionid ja ravelliinid moodustavad terve kompleksi erinevatist aegadest pärinevaid ehitusi. Kui väitaks loss ise ehitati XIV sajandil, millest ei tuntuud veel tulilulvi, siis vallid on ehitatud XVI sajandil ja täiendatud XVII ja XVIII sajandil,

peamiselt kahurite puustava mõju vastu.<sup>1</sup>

Ajaloolisi andmeid linnuse ehitamise kohta on vähe. Teada on, et pärast jüriöö ülestõusu, mis näitas rõõrvallutatayatele, et kohaliku talurahva alamklassihoidmine on võimatu ilma tugevate kindlustatud tugipunktidega.

Jüripärast alustasid Saaremaa üllasagud valdajad, Saare-Lääne piiskop ja Saksa ordu, kogu pärast ülestõusu maharuumist uute võimsate linnuste ehitamist. Piiskop, kelle kumulus Ida-Saaremaa, valis oma linnuse asukohaks varjulise sadama lähedal asuva Kurussaare. Linnus ehitati nn. konondiloone tüüpi, mis sel ajal oli väga levinud ordu- ja piiskopilinnuste ning kloostrihoonete ehitamisel, kuna see oli eriti sobiv ühiseluks.<sup>2</sup>

Kurussaare lossi III korruse ruumikais saalides ja koridorides, midavarem kasutati piiskoppide residentina, paikneb nüüd rajooni koduloomuuseumi ekspositsioon, mis koosneb 3 põhilisest osakonnast: loodusloo, revolutsiooni-else ajaloo ja nõukogude perioodi osakonnast. Ekspositsioon näitab näiteks seda, mis Saaremaal on omapärast, erilist ja ise-

---

<sup>1</sup> Saaremaa, slogunin materjali, Hjalke, Kommunismi ehitaja" väljaanne, 1959.a. lk. 228.  
<sup>2</sup> samas.

loomulikku.

Muuseumi ekspositsiooni rajamiseks paudis alus juba tegelikult 19. sajandil. 19. sajandil nimelt loodi Saaremaa uurimise ühing (saksa keeles „Verein zur Kunde Oesels“). Selle ühingu tegevusest võtsid osa ka mitmed tolle aja nimikamaid kultuuritegelased, nagu M. Hörber Auserülast (I laulukoori organisator Saaremaal), J. Kug Kärbalt, J. B. Holzmayr Kurssaarust, Freundlich Muhust ja teised.<sup>1</sup> Nende nui ajaarvamastajate poolt kogutud etnograafilised ja muinasloolised esemed saidki muuseumi ekspositsiooni aluseks.

Alguses paiknes muuseum lomi hoovis asuvas majas, kodanlike valitsuse ajal aga viidi se üle lomi III korrusele ühte selliseks kohandatud saali.

Kodanlike korra ajal kujutas muuseum endast järjestumitut esemete kogu. Nii nagu oli järjestumitu ja kvadralikult läbi töötamata muuseumi ekspositsioon, kandis ka muuseumi külastamine juhuslikku iseloomu. Lõunepäev oli võimalik ainult paar päeva vädalas ja küllaltki suure tasu eest.

Saaremaal ajal ei leitud võimalusi muuseumi

---

<sup>1</sup> Saaremaa ... lk. 232.

idasiarendamiseks, ü heolitsitud kvalifitseeritud teadusliku kaadri tööarendamiseks iga kogude täiendamise eest.

Suurt kahju tõi muuseumile Saksa okupatsioon. Suurem osa väärtuslike eksponaate läks sõja ajal kaduma. Kanti laiati väärtuslike raamatukogu ja müntide kogu; paljud unikaalsed esemed lihtsalt purustati või hävinud.<sup>1</sup> Kaduma läks ka inventaaraamat.

Õõjajärgne periood on olnud muuseumi tormilise arengu aastaks. Täastatud on arheoloogiliste esemete pamiandmed. Suurt tähelepanu on osutatud uute esemete kogumisele, allens on loodud laialdane antikviteedi uude, kes on kogunud palju väärtuslikke. Uute kogutud esemete arv ulatub 5000-le.<sup>2</sup>

Magu ulpool mainitud, koosneb muuseumi ekspontrioon 3 osast: loodusloo, revolutsioonilise ajaloõ ja nõukogude perioodi osakonnast.

Loodusloo osakond annab ülvaste Saaremaa geoloogiast, piinavormidest, mitmekesisest ja haruldaste liikide rohkest taimestikust ja loomastikust (Saaremaa näärmeas robiõõli, mille esinemise kohta mujal maarduas suiaandmed puuduvad või siis tubapillakas, milline

---

1 Saaremaa... lk. 232.

2 samas.

puudub mujal NSV Liidu loodusrikkus taim-  
kattis jt.). üle 100 liigi on esemendid putukaid.

Kivimist loodusloo osakonnas näidatakse  
Kaarna parkiri lademetist lüüdnud suurte  
vähi-korpionide jäänuksid, millineid ei  
leidu mujal maailmas.

Pinnavormide kujunemist ja Gaarumaa  
jäik-järgulist tõusust mers<sup>im.</sup> (väitavad  
samas hästi kujundatud kaardid, tabelid ja  
kujud).

II osakond, s.o. ajaloo osakond, annab hea  
ülevaate nii Gaarumaa muinasajast kui  
ka lähemast minevikust.

Enesepaardide uurimisel selgub, et I-XII  
sajandini oli Gaarumaa oluud kestiala  
nõige tihedamini asustatud ja arenenud  
maakond. Sellest annavad tunnistust roh-  
ked ja rikkalikud liidud.

Samas on kaartide, piltide, tabelite ja ulu-  
de väljapanemitega loodud silbataja silme  
ette saarlaste visa võitlus vasa vabaduse eest.

Foodalismi ajajärgu väljapanemistest on  
tähelepanuväärseim häbi-pakk väljalaski-  
kust.

Siisamas on ka rikkalik etnograafika  
väljapanek: töö- ja tarburiistad, kujud

Laanumaale onvand enamuritud õlleannud ja nis na rõõmsavärvilised ja muustipäänd rahvarõivad.

Uuematest perioodidest on ubatuslikumalt käitlitud Laanumaa 1919.a. ülestõusu.

III osakond, s.o. nõunogude aja periood, on vast kõige rikkalikum ja täielikum. Seda perioodi on alustatud Nõunogude rona taaskehtistamise näitamisega Laanumaal. Lujäl Saksa fasisiline okupatsiooniaeg ja kauglaaslin Laanumaa vabastamine. Eri osava on näidatud sotsialistlikku üles-ehitustöö perioodi. Eriühe rõhu on pandud niin just kalanduse näitamisele, mis Nõunogu-de ajal on tohutult tõusnud. Seda uut, mis on kalanduse alal, on muuseumis demonstre-ritud põhiliselt makettide (suurpüürniste maketid, mekhanismid kala vastuvõtu liini maalt jt. Viimase mist valmistas uobalik meistri Võnk. Samanagu maketi oli suv. Võnk valmistanud ka riiklitudulise kalatööstuse näitusele, kus see sai kõrge hinnangu osaliseks. Makett hinnati Tallinnas 7000-le rublale, kuid oma rajooni muuseumile valmistas meistri samanagu 5000 rub. eest, mis osteti muuseumile 1956.a.<sup>1</sup>) abil.

Põllunduse osas on ilmnvalt näidatud besti

---

<sup>1</sup> Kõngispa Rajooni TSN TJK Kultuuriosakonna arhiv, kaart nr. 4.

erimes kolhoosi asutamist Saaremaal 1947.a. (V. Küngirpa nim. kolhoos Põidub) ja üldsemari- list kolhoosiliikumist 1949.a. Näidatud on ka ulatuslikke maaparandustöid Saaremaal, mis on andnud põllundusle roostuks uue ilme.

Suurt rolli on muuseum nõunogude perso- dil saavutanud riiklik töö osas. On organi- nitud näitusi, loenguid, toimub laiaulatus- lik aodeuurimistöö jne. Selle tagajärjel on suure-  
mad antiiv.

Glaid tulemusi andis Suure Sotsialistli- ku Otsobüroolutsiooni 40. aastapäevaga koosoleva ekspozitsiooni ettevalmistas uuimis- töö, mille näigus selgitati välja rida seni- tundmatuid revolutsioonilisi tegelasi ja uusi partei juba teadaolevatest sündmustest Saaremaal.

Suur ja õnnestunud töö tehti ära na Saaremaa 1919.a. ülistõusu 40. aastapäeva tähistamiseks näigus, mil organisantsi üles- tõusule pühendatud rändnäitus. Näi- tust eksponeeriti enamgi linna ettevõttes ja autustis ja mujal muuati rajooni rahvamajades. Kees näitus eksponeeri- misega pidasid muuseumi töötajad nõlta- del vastavastuolisi loenguid.

Saaremaa 1919.a. ülistõusu 40. aasta-

päevale pühendatud näitus, mis valmis muuseumi-  
töötajate ühise töö resultaadina, koosnes 10 stendist  
millel esitati üle 100 esmakordselt avaldamisele  
tulnud fotokoopia, mis kujutavad ülestõusust  
osavõtnuid, ülestõusuga seotud kohti ja arhiivi-  
dokumente. Peale selle olid esponentsitud foto-  
kopiad mitmest originaaljoonistest nagu „Esi-  
mused olivad Mõkus“, „Ülestõusnute mahalam-  
mine Kullimäel“ jt. ning ka originaaljoo-  
nistus „Ülestõusu puhkemine Kuuivartu mõisas.  
16. II 1919.a.“

Suure töö on Kinginapa Koduloomuuseum  
ära teinud ka kodu-uurimisel.

Kodu-uurimine on lõputu töö, Iga uuri-  
taja rõõmus tõstab üles uut, iga uus tead-  
mine valgustab undist erinevalt küljest ja annab  
talle uue ilme ning tähenduse.

Nõuk. P. XXI kongress, mis andis jult nõõne  
kohalikele majanduspiirkondade välja-  
arendamiseks ja kohalikele ressurside täi-  
likumaks ära kasutamiseks, pani aluse ka kodu-  
uurimise töö edule. Nõuk. P. XXI kongress  
ja nitraastaku hügelülisanded suurendasid  
kodu uurimise töö tähtsust selge, sest ei  
ole ju võimalik rajoonide majanduse ja kultuuri  
maksimaalne arendamine ilma uuisid

arvamusuundi ja looduslikke ning inimrühma  
tundmata.

Saaremaa kodu-uurijate töö on eriti  
viljakas olnud viimastel aastatel. Seda  
näitab ka see, et Saaremaa kodu-uurijad  
tulid toime tubli tööga kogumiku „Saare-  
maa“ koostamis ja väljaandmisega.

Antud raamat on peamiselt noorte, koge-  
musteta autorite töö vili. Uabdas enamuse  
sitatud artiklite ja olukirjelduste autorid  
on Kinginõpe rajooni ajalehe „Kommunismi õhi-  
taja“ kirjandusringi liikmed, kes algatasid  
ka raamatu koostamise mõtte.

Kogumik ei ole muidugi midagi ammunda-  
vat ega lõplikku, vaid esialguseks katsetusks,  
kodu-uurimise suurus töös, järgmise, hoopis  
põhjalikuma raamatu tagasihoidlikuks  
ulkaõijaks nagu võib Aadu Hindi saati-  
rõnastki lugeda.

Jah, saarelastel-kodu-uurijail on ära  
tehtud suur töö, kuid tulevikuperspekti-  
vid on veelgi suuremad. Kavas on uuri-  
da Saaremaa laeva- ja paadiõhitajate  
minevikku, meremuste ja kalurite muistset  
elu jm.

Lagedasti on juhtunud seda, et need

juba väärtuslikuks osutunud matujal hil-  
jim olude muutudes unustatakse ja ärrak-  
allis hulga aja pärast uuel dule. Selle-  
pärast ei ole kunagi kasutu tunda mine-  
vikku, millest kargas väga olulik, mis on  
alusiks tulevikuks.

Jaarumaa on näiteks bestis esimene maa-  
kond, kus suurimal määral hakkas aum-  
ma kunagi puuviljaaiandus. See ei ole  
juhuslik, kuna Jaarumaal on väga peh-  
me talv. Kas selles ei ole üks te Jaarumaa  
majanduse arendamiseks? Jaarumaal on  
oma eri majasort - väärtuslik põldmari.  
30-ndatel aastatel alustati uurimistöod  
selle maha kultuurisortide väljasaunda-  
miseks; vahelpeal see töö unustati, nüüd  
aga alustatakse seda tööd uuesti. Võib-  
olla saab ka Jaarumaa sarapikke päheli-  
istandusteks müüta. Kõik seda uuritakse.  
Põhiülesanne selles osas kuulub muidugi küll  
loodusuurijatele, kuid ajaloolaste ülesanne  
on koguda ja selgitada väga andmeid  
varasematist katsetustest.

Muusium, olles kavatustlikuks ja lookat-  
se ajaloo uurimise anturiks, on koondanud  
enda ümber laialdaselt antiivi ning on saa-

nud populaarsus külastajate laiadest hulka-  
des. Kui sõjajärguul aastail külastas muuseu-  
mi keskmiselt 5000 inimest, siis viimastel aasta-  
tel on see tõusnud 20000-le aastas.<sup>1</sup> Rohkesti on  
pale selle ka külastajaid mandrilt ja väljas-  
poolt meie vabariiki.

See väitab, et rahvas armab hinnata  
minevikupärandit ja on uhke meie rahva  
saavutustele.

### V. Kõngisepa Maja - Muuseum.

Linna põlise pargi ääres, nüüdses V. Kõngis-  
epa tänavas, asub rajooni tuine muuseum -  
V. Kõngisepa Maja - Muuseum. Seal, väikeses  
mansardkorrusega aiamajakeses, möödus Eesti-  
maa Kommunistliku Partei ja Eesti töölisliik-  
mise ühe silmapaistvama tegelase - Viktor  
Kõngisepa lapsepõlv.

V. Kõngisepa memoriaalmuuseum avati  
1948. a. 21. novembril.<sup>2</sup>

Maja alumisel korrusel 3 ruumis paik-  
neb ekspositsioon, mis kajastab V. Kõngisepa  
elu- ja võitlustud, näitab Eesti proletariaadi  
hüglasliku võitlust klanivõimlaste - kodanlu-

---

<sup>1</sup> Saaremaa..., lk. 232.

<sup>2</sup> samas, lk. 233.

se vastu - ~~vasta~~, oma sotsiaalse vabanemi-  
se eest.

Siin on välja pandud dokumendid U.  
Künginpa nooliaga kohta: klassitunnistused,  
raamatud, vihikud, fotod j.m.

Suure rünnaku vutusega peatuvad külas-  
tajad vitriini ees, kus hoitakse alal U. Küngi-  
npa partii pildid, mida ta aega kandis.

Kõikse kohta muuseumi ekspositsiooni selles  
osas, mis käsitleb U. Künginpa põrandalaadest  
tegevust, omab Uku talu makett, kus 1924/25.  
aastal asus partii põrandalaadune tüüni-  
koda ja kus Künginpa kirjutas tuliseid  
üliskutsesid ja lundlehti töölislastele võitlu-  
ks kodanluse vastu. Ekspositsioon lõpeb  
U. Künginpa mälestuse jäädvustamise vaadi-  
ga Nõunogude eestis.

Maja ülemisel korrusel aga asub tuba,  
milles U. Künginpa das õpilaspäevil. Tuba  
on säilitatud täpselt endisel kujul: lihtne  
voodi halli tekiga, riiul raamatutega,  
laual maalendid, püskunud - kõik see oli  
tulvase revolutsioonääri lapsuõpetuse sisustus.  
Seinal ripub pilt - U. Künginpa gümnaasii-  
miõpilaseks.

Soane on hubane ja nõie siin on nii loo-

mulik ja omame lapsel.

Ygal aastal külastavad U. Kingimaa Maja - Muuseumi tuhanded inimesed. Põhili-  
selt on need saarlased, kuid palju on külali-  
xi väljaspool Saaremaad.

Siirides muuseumi külastajate raamatut,  
liame alles nimekaardeid inimestelt meie uodu-  
maa kõikidest rajoonidest. Kõrvuti meie linna  
tööliste nimekannetiga näeme siin märkmeid  
Leningradi insenerilt, Riia arstilt, Moskva  
pensionärit, sõdurilt Vladimirist jt. Pal-  
jud muuseumi külastajaid on lahkudes öel-  
nud, et nad ülevõt kaasa veda mulje ja  
helge mälestuse, mis innustab neid sulgi pare-  
mini töötama oma kodumaa hüvanguks.

"Hülgava erutusega tutvusime muu revo-  
lutsioonääri U. Kingimaa lu ja tegevusega",  
kirjutavad Tallinna tehnikumi õpilased.

Ühel leheküljel, kõrvuti muuseumi nimekaarde-  
ga liame ledukelend rad, mis on viijita-  
tud 25. juunil 1958. a Saaremaal viibinud See-  
du noorsoodelegatsiooni liikmete poolt.

1959. a. veebruaris külastas maja - muuseumi  
nooliõpetaja M. Opongosina kaugel Altai  
kraist. Olles huvitatud Eesti revolutsioonilise  
liikumise ajaloost, eriti aga U. Kingimast,

tutvus ta üksikasjaliselt muuseumi välgäpanekutega. Külastajapäevikume kirjutas ta: „Olen rõõmus, et mul avanes võimalus külastada U. Kingisepa maja-muuseumi ja tutvuda selle eksponaatiooni kaudu usti tööliikumise juhtiva tegelase elu ja näitlustega. Viin siit kaasa sügava elamuse. Jõudsin kodukohta tagasi, jutustan tingimata oma õpilastele U. Kingisepast.“<sup>1</sup>

Simekandid külastajate raamatute on palju ja näiki neid ära lüua lähene piivale. Üht võib öelda nende kohta üldiselt: Meie revolutsioonilise mineviku kaugelaad hingestavad töötajaid ja õpilasi ning innustavad neid elama snisist paremini, võitlema selgi hulgema tuleviku ust.

### Saaremaa vabaõhumuuseum.

Kirjutades muuseumidest, ei saa mööda minna ka Saaremaa vabaõhumuuseumist, mis küll ühelgi ametlikul paberil senini ei eksisteeri, kuigi olis vaja olnud viia ta<sup>2</sup> ämmugi rajooni kultuuriasutuste nimekirja.

Nimetatud vabaõhumuuseum onb kihel-

---

<sup>1</sup> Andmed U. Kingisepa maja-muuseumi külastajate raamatust.

konna külanõukogus kuni külas ning selle  
hojaks on sama küla Mihkli talu permes  
Jakob Riht.

Vabaõhumuuseumi ehituste komplekt koosneb  
7 hoonest: elumaja, rehemaia ühis laudaga,  
npihkada ja paargu, naks aita, saun, ratal-  
temaja ja tuulik.

Ehitused antuvad ringikujuliselt ümbu-  
õue, fassaadiga nimpool, kusjuures õue keskel  
antub tarvaga püüratud väike rohitaed.

Suitsmist hoonest ja poolst on vanim  
1843. aastal ehitatud rehemaia, mis on väga  
iseloomulik sellele perioodile. Hoone koosneb  
kolmest põhilisest osast: küün, rehutuba ja  
laut. Küün on ehitatud hiinte ja vilja-  
hooldaks ning perstaid vilja tuulutamiseks.  
Talul kasutati tida põllutööriistade ja mo-  
vahendite hoiuruumina.

Rehutuba osub hoone keskel. Selles on säili-  
nud paarid vilja kuivatamiseks, piigid rehi-  
rahamiseks, suured sajad vilja tuulamiseks,  
painandid vilja niõotamiseks ja tõstmiseks.  
Kõige enam huvi aga pakub nugas kiikitar-  
mahukas rehahi.

Lamas majas asuvad uolmandat ruumi kasu-  
tati raun laudana, niid aga on nal esa

talu etnograafilisest kollektsioonist. Nälme näitaks iga riimast osana puust tehtud vannurid, vitstest punutud uorni peasuhuru hoidumiskus, pütriaalsed tööpinxi vannuritatate tegemiskus, puust äsmeid, atru ja türi põllutööriistu.

Üvalt järgmine on 1854. a. ehitatud siipnoda. Küllaltki soliidne iga - maja aga näeb välja korralik ja paistab, et praeguse hoolituse juures püsib veel 100 aastat, sest 72-aastane hoonete omanik Jakob Reht armastab ja oskab hinnata oma esisade püramendust.

Sipihoja kõrval asub paargu (suvikööök). Seal on säilinud mõneline kommalune, mis maalib redalt veel praegugi silme ette pildinaal uskeldavast punaisest. Veel on seal leas ühes tema juurdenuuluva pöörleva pajapuuga

Päris etnograafiamuseum on aga uus hoonis. Riivulit on korralikult ritta natud erineva kirjaga õllekannud, dateeritud aastavannudega 1858-1871 ja õlle ning piimalähkruid. Samas on ka mitmesuguse suuruse ja otstarbega puudaluskaid, piimanulasid, silgukarpe, võitame, piimapotte, supikausse ja muud. Osa, nagu ulpool mainitud, etnograafilisi es-

meid asub ruumajas.

Elumaja. Ehitatud 1858. aastal. Uusist siss-  
astudes astume kogu maja sidamene - nõõki.  
Sellest ruumist saavad külastajad hea ettekujutuse  
sellest, kuidas toimus toiduvalmistamine  
100 aastat tagasi, kuna nõõki on säilinud  
muudatuseta. Nõõgid ja mustad nõõgini-  
nad ja lagi näitavad, et perenaisel tuli toi-  
tu kuta nõõgis ahjus ning et tema alati-  
sks kaastöös oli tal ilmsel kurbus suits,  
mis päänes välja ainult uuse püüdnuse  
tehtud avause kaudu.

Jah, vaadata on tal tõesti palju, küllap  
ka supärast leidub seal igal ajal palju nõ-  
lastajaid. Mis aga muuseumi asutajat iselendit  
väga imustama paneb on see, et väga palju  
külastajaid olvad ka suurt maalt (s.t. mand-  
riit).

Suure hinnangu osaliseks sai muuseum 1958. a.  
augustis toimunud vabariiklike vahelisest muuseumi-  
töötajate seminarist osavõtjate poolt, kes külasta-  
sid muuseumit, kuna nimetatud seminar toimus  
Kuigispaas.

Selle kohta kirjutati: „Seminarist osavõtjad  
olid muldivalt üllatatud ja vaimustatud

kõigist hoonest, millisid igäins omaette moodustasid terveks kultuurimälestusmärgi, samuti ka hoonis arstiva etnograafilise materjali rohkust. Avaldati üksmeelset kiitust ja lugupidamist hoonete valdajale Jakob Rehele, kes hooli ja armastusega on säilitanud varesemate sugupõlvete poolt valmistatud tärnemeid.<sup>1</sup>

## Kinod.

Kõige massilisemaks kunstiliigiks on kinokunst, kuna ta omab kokkupuute kõige laiemate rahvahulkadega.

Partei on nõuogude kinokunsti arendamisele alati suurt tähepanu pööranud. See on arusaadab, sest kinokunst on partei käsikõige väimas ideoloogiline relv. Kino „kajastab tõetruult meie sotsialistliku tegelikkuse rikkumist ja mitmekülgsust, näitab uudalt ja uuvalt meie rahva suurt ümberujundavat tööd, tema taotluste ja eesmärkide üllust, innustab meie rahvast võilusesse uute edusammude eest kommunismi ehitamisel, kasvatab nõuogude inimestes uut ühis-

---

<sup>1</sup> „Kommunismi Ehitaja“ nr. 102, 30. august 1958. a.

komna elitajate õilsamoid omadusi."

Eestis loodi esimene film nill juba 1912-1914 aastal, (dokumentaalfilm „Suur metsatukkalajje Rõngus“), kuid Eesti rahvusliku kino-  
kunstis aringust võime kõneleba alles pã-  
rast nõukogude võimu taasehtistamist,  
kuna nodanlikus Eestis, nagu uõinides  
tuisterki kapitalistlikes maades, puudus  
täielikult kinofikatsiooni plaanipãrane  
sõstem. Kinoradmeid pũstitati eraoma-  
nike huvide kohaselt, arvestamata elanik-  
konna vajadusi.

Nõukogude võim radis kinofikatsiooni  
Eestis uutle alustele.

ũldse tũttab praegu vabariigis 293 kinosa-  
dit, filmifowd aga meodustab kãesoleval ajal  
ũle 2100 nimetuse filme ligi 500 koopiaga. Gral-  
hulgas ligi 650 nimetust Nõukogude Liidu ja ũle  
100 nimetuse vãlismaa kunstilisi filme, 48 doku-  
mentaalfilmi, 36 populaarteaduslikku ja ũle  
1200 nimetuse lühimetraazilisi filme.

See on tõeline varasalt, mille õige ja õts-  
tarbekas kasutamine on kinofikatsiooni  
peamiseks ilusandiks.

Kõngimpa rajoonis on elanikkonna tunõndami-

---

1 Eesti NSV, Andmete kogumik, lk. 315.

üks 2 püsiva tööajamiga kinoteatrit. Neist üks - k/t „Oktoober“ Kõngispaas ja teine k/t „Kihelkonna“ Kihelkonna alevis. Lisaks nendele on elanikkonna tunendamiseks veel 6 rändkino, kuga kokku on rajoonis 8 kinosaadet. Võrreldes ulmiste aastatega, on toimunud kinosaadmete arvu suurenemine ning seda just rändkinode arvel.

Andmed Kõngispa rajooni kinosaadmete arvu suurenemise kohta aastatel 1954-1959.

aasta	püsiva tööajamiga kinod	Rändkinod			Kokku kinosad. rajoonis.
		kokku	neist autokino	hobukino	
1954.a.	2	3	2	1	5
1955	2	3	2	1	5
1956	2	3	2	1	5
1957	2	4	4	—	6
1958	2	5	5	—	7
1959	2	6	6	—	8

Antud tabelist näeme, et 1954. aastal oli rajoonis 3 rändkino, kusjuures 2 neist olid autorändkinod ja 1 hoburändkino. 1957. a. saadi juurde üks kinosaade ja kaks autot. Autote juurdesaamine võimaldas kaotada hoburändkino ning asendada see autorändkinoga. 1958. ja

1959. a. saadi unistele lisaks veel kokku 4 sadet, milledest 2 kasutati vanade asundamiseks, ülejäänud uute rändraimade juurdeloomiseks.

Uus kinokadumite arvu suurenemisega on paranenud ka etenduste kvaliteet ja suurenenud kinokülastajate arv.

Üldiselt võib elanikkonna kinoga teinudamisega töös vaadeldava perioodi kestel rahule jääda, seda eriti paikkonnade osas. Paikkonnades „Oktoober“ ja „Kihelkonna“ on alati õigeaegselt välja pandud reklaamlehed, nädalajooksul linastatavate filmide <sup>kas muudki ei saa olla</sup> lähike sisu on avaldatud rajooni ajalehes, kinosaalid on alati puhtad ja värme õhuga, kasad avatakse iga päev kell 11-12 ulmüügiks, seltsivad ära suured rahvakogunemised õhtul enne kassu, filmide demonstreerimine on uskujulik, ainult harvadel juhtudel on toimunud mõni väiksem rike (lindi katkemine jn.)

On esinenud juhtumid, kus mõne linna või rajooni kinos mõeldakse rohkem kassa suurendamiseks kui rahva kavatamiseks, see tähendab propaquitakse ja <sup>demonstreeritakse</sup> (äärmiselt vähe häid poliitilisi ja navaatustilisi risuga meenogude filme. Samal ajal välismaa

filmidele tehakse suurt propagandat, olvad huvitavad ja väga põnev. Tulemuseks on muidugi täissaalid, sest rahvas on ju uudishimulik. Rahaline plaan täidetakse nüll hästi, kuid sisulisele tööle on su suureks münnuks.

Kõikisepa rajooni kinode kohta räägib miski õelda ei saa. Tõlkitavatest filmidest on parõhk nõuuogude filmid. Ja külastajaid pole sugugi vähe.

Puuduseks paikkinode töös vaadeldaval perioodil oli laste halb niinoga tunnemine, räägib just k/t Oktoober' osas. Aastatel 1954 ja 1955 ning ka järgnevatel ei suudetud täita lastevannide plaani. 1954.a. plaanis ettenähtud 108-st lastevannist toimus 93, 1955.a. 125-st 115 jne. 1959.a. oli olukord selles osas juba paranenud. Ettenähtud plaan - 98 vanni - täideti ja ületati.

Rahule võib jääda samuti rajooni maallanikkonda tunnudavate rändminode tööga. Tõsi, 1954-1956 oli rajoonis ainult 3 rändminu, mille tagajärjel need 3 olid tööga väga üluvoorma-

tud. Ei olnud aega ingi mitte mootori remontimiseks kuu päevas tuli anda 2-3 nappi. Selle tagajärjel misis väga palju häireid etenduste ajal, oli ingi juhtumid, kus etendus jäi hoopis mootori riiumi tõttu lõpetle viimata.

Briti halvasti tunudati 1954-1956 aastal pürikondi, kus tunudajaks oli hoburändkino. Väga sagelad olid juhud, kus nino jäi sihtnolta tulema-  
ta.

Hoburändkino edumat tööd tanistas osaliselt na niolla transporti puudu-  
mine. Tga kolhuus nimelt pidi ise hoo-  
lituma nino kohalteinutamine est.  
Kolhoond täitrid oma utuannet väga  
halvasti („Enimine Mai“, „Tulvik“, „Kungla“  
jt. kolhoond). Briti halb oli aluwood  
kevadtööde perioodil. Sil ajal vaband-  
ti ajapunduriga. Paluval nillilgi aiga  
nino jänu sõita.

1957. aastast oluwood paranes. Sellus  
aitas maasa uute ninesadmete ja au-  
to sunnamine rajooni.

1957. aastast puale alustati na naaber-  
rajooniga (Orisaau) kinotöötajate vabe-

Kinoteatrid linnas püsisis töörezümiga	arv	Seansside arv				Külastajate arv				Brutotulu seanssides			
		täiskasvan.		Laste		täiskasvan.		Laste		täiskasvan.		Laste	
		plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik
1954 a.	1.	1130	1169	108	93	135038	148175	13121	12566	448204	458732,50	15139	14396
1955 a.	1.	1204	1231	125	115	144500	144972	14000	13957	423300	429288	14000	13957
1956 a.	1	1204	1176	92	81	162000	165533	14000	12724	460000	466978	14000	12724
1957. a.	1.	1204	1228	96	93	180000	180817	15600	15428	535400	536661,50	14389	14996
1959 a.	1.	1230	1290	98	115	186000	202608	15600	184100	553200	600044,5	14475	17789

1958 aasta kohta andmed puuduvad.

Kinoteatrid püsisis tööre- zümiga rajonis	arv	Seansside arv				Külastajate arv				Brutotulu seanssides			
		täiskasvan.		Laste		täiskasvan.		Laste		täiskasvan.		Laste	
		plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik
1954 a.	1.	255	287	18	29	12062	14226	1819	2492	26940	30533,50	961	1731
1955 a.	1.	286	303	30	37	15990	16734	2900	3371	31980	38547	1500	1722,50
1956 a.	1	293	416	33	39	16230	18342	2984	3133	34990	35876	1600	1800,50
1957 a.	1	300	313	51	89	19800	19936	4800	5184	41000	42060	2100	2430-
1959 a.	1	300	325	51	80	19500	28709	4000	4901	41000	59207	2450	2613,5
Rändkinod autoga.													
1954.	2	514	562	130	141	22920	26052	9280	11955	51390	58786	6816	8325,5
1955.	2	578	577	148	137	32336	39186	10064	11318	64672	78871	5032	5658,50
1956	3	730	766	180	203	38443	46861	11246	15181	82276	93178	7223	7325,5
1957	4	1104	1212	257	308	62900	65402	18300	20207	134950	140323	10275	11537
1959	6	1682	1702	395	449	94946	95598	29364	29467	178622	199194	14573	16754
Rändkinod hobustega.													
1954	1	231	277	69	66	11344	10428	3852	3384	25050	22861	2763	2595,5
1955	1	253	270	67	58	13286	12172	4556	4246	26572	25970	2278	2223
1956	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1957	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1959	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1958 aasta kohta andmed puuduvad.

list sotsialistlikke vöistlust.

Selle tagajärjel paranes tunduvalt elamissoonua uinoga tundeamine. Üldis-  
test edusammudest räägib see, et  
1957-aastast peale ei ole ükski uino jät-  
nud täitmata saamide, kuita ka 1957  
brutotulu ette nähtud plaani.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> vt. tabel nr. 11, lk. 243.

## КООКМААНОТ.С.

Nõukogude Eesti töötajate kanglaslik töö ja võitlus Nõuk. P. juhtimisel, sotsialistliku tootmisviisi suurel ulusel, leninliku rahvuspoliitika järjekindlalt teostamine, nõigi Nõukogude Liidu vennasrahvaste, eriti aga suure rahva abi on muutnud Eesti NSV ajalooliselt lühikese aja jooksul endisest imperialistlike lääneriikide agvaar- ja tooraineväpsist kõrgelt arenenud tööstuse ja põllumajandusega ning üsriindliku kultuuriga sotsialistlikuks vabariigiks.

Yilmapaistvaid tulemusi nii majanduse kui kultuurielus on saavutanud ka Kingisrpa rajoon. Arvamus, et Kingisrpa rajoon on mahajäänud kolharajoon, on vahanenud, selle kummutavad saavutatud tulemused ja seda eriti viimastel aastatel.

Töös vaadeldava perioodi algusaastal, s.o. 1954. aastal, õppis rajooni koolides 4023 õpilast. Kui võrrelda seda töö lõpu, s.o. 1959. - aastaga, mil koolides õppis 4143 õpi-

last, siis näeme, et õpilaste arv on sel aja-  
vahemikul suurenenud 120 õpilase võrra.

Veelgi suurem on koolimajade ja õpetaja-  
te arv, mis on üheks tunnistajaks meie  
maa majanduselu ja kultuuritase tõusust,  
kooliolude, õppe- ja kasvatustöö parandami-  
nst. 1954. aastal oli rajoonis 40 kooli 254 õpe-  
tajaga, 1959. aastal 46 kooli 303 õpetajaga.  
Koolide arv on sellega rajoonis 5-e aasta jooks-  
ul suurenenud 6 kooli võrra ja õpetajate  
arv 49 õpetaja võrra.

Tõusnud on ka õpetajate haridustase. 1954/55.  
õppeaastal töötanud 44 kõrgema haridusega  
õpetaja asemel oli 1958/59. õppeaastal rajooni  
koolides 69 kõrgema haridusega õpetajat. Sa-  
mal ajal vähenes lõpetamata keskharidu-  
suga õpetajate arv. (1954/55 õ/a. 26 - 1958/59 õ/a 17).

Suure õpetajate koostise kvalifikatsiooni  
tõusuga on paranenud ka koolides tosta-  
tar õppe- ja kasvatustöö, tõusnud selle idulis-  
poliitiline tas.

Tõsiselt on suhtunud meenus rajooni poli-  
tehnilise hariduse küsimustesse. Kuid niis-  
gu koolide nõrval, kes kohe pärast par-  
tii XIX kongressi, mis rääkis päevakorda  
poliitehniserimise küsimuse, hakkasid ka-

utama kõiki võimalusi õpilastele praktiliste teadmiste andmiseks (Mustjala Keskool, I Kesk-  
kool, Kihelkonna, Väinre 7-kl. kool jt.) oli pal-  
gi sellisid kooli, kus ei osutatud antud  
rüsimustele olulist tähelepanu ja ettevõetud  
praktilised tunnid asendati lihtsalt jalutus-  
käikudega või siis jäeti need hoopis ära  
(II Keskool, Randvere 7-kl. kool jt.). Viimas-  
tel aastatel on see viga parandatud ja  
praktilistunnid on muutunud igas koolis  
ismajärgulise tähtsusega tundideks.

Politehnisimise küsimuse parane mist oli  
määrata viti pärast partii XI kongressi,  
kuid nagu märgiti partii XXI kongressil, ei  
muutnud koolid vajalikuks ehitada  
gi lüha, jäädi maha kommunistliku üles-  
ehitustöö nõuetest.

Rahvaharidus on vaja ümber korraldada  
nii, et nõuogude koolitendans antiivust osa  
nõuogude rahva loomas tegevuses - seda  
Nõukogu poolt antud ümberkorralduste mõ-  
tet väljendas Nõukogu I sekretär m. N. S. Hruštšov  
Nõukogu XIII kongressil ja hiljem kirjutas, "Kooli  
ja elu sidemete tugevdamist ning rahva-  
hariduse süsteemi edasiarendamist meie  
maal". Üldisus näitis selle mõtte huks.

1959/60. õppaastal alustas ümberkorraldustega ka Kingisepa rajoon. Nendega piiratakse lõpule jõuda 1962/63. õppaastaks.

Kuid haridusliku edusammude võrralon nel palju puudusi, mis takistavad võimalik saavutamast senisest paremaid tulemusi õppe- ja kasvatustöös, kooli- ja klannälises ning pionieri- ja noursomolitöös:

1. Vähe on Kingisepa rajooni TSN Täitevkomitee seni organiseerinud rajoonis EK P KK ja Ministrite Nõukogu ühise määruse 28. jaanuarist 1958. a. täitmist, mis näeb ette alg- ja keskmekoolide koolide ja internaathoone te ehitamist kolhooside poolt.

1958. a. võtsid küll rajooni kolhoosid vastu otsuse ehitada 1960/61 õppaastaks rajoonis 4 koolimaja, kuid sellest on seni kinni pidanud ainult „Tõrve Kaluri“ kolhoos, ehitades Tõrve koolile internaathoone.

2. Rajoonis on veel palju selliseid õpetajaid, kes ei osuta küllaldast tähelepanu õppe- ja kasvatustöö teostamiseks, alahindavad noursomoli- ja pionieritöö ning klann- ja koolivälise töö osatähtsust.

3. Liiga palju on veel rajoonis kisk- haridustea õpetajaid. Haridusosakonnad on

vaja järgmisel õppaastal need õpetajad kindlasti edasi õppima suunata.

4. Vähe uutatakse lastele tähelepanu suvel. Et seda olukorda parandada, on vaja koostööd direktoritega nõustada õpetajate suvine puhkusegraafik nii, et suve jooksul oleks võimalik juures pidavalt kugi õpetajatest. Samal ajal tuleb kontrollida, et täidetakse kindlasti need üritused, mis suvevaheaja plaanis on ette nähtud. Vastase korral ainult heast plaanist on vähe kasu. Samas pioneriühikutele meels meenaldada puhkuse talveperioodil, mil kogu õpetajatepere tugeleb laste vaba aja nutmise küsimustega ja suveperioodil rakendada need tööle.

Niisugis on meil nimetatud need parandatavad. Loodame, et ühiselt lihvime need peagi.

Kolharajooni nimetus andmist kummutavad ümber ka edusammud kultuurielus. Tõsi, teatri- ja kontserdinõuetüübid on siin saanud harvadeks külalisteks, eriti sügis- ja kevadkuudel. Kuigi üldiselt aastatel on olukord muutunud, ei saa sügis-

upa rajooni tunendamist võrrelda mandri-  
rajoonidega. Sellel puudusel on aga na-  
oua positiivne mõlg, mis avaldub kuurtili-  
n integruuse suhteliselt laimas ja inten-  
siivsemas arengus kui mujal.

Rajooni 23 klubiline asutus juures  
töötab ligi 150 ringi, mis hõlmavad  
üle 1700 integruudat. Üksnes laulukoor  
on rajoonis 20, rahvatantsuringe 26,  
näiteringe 18 jne.

Summenud on klubiliste asutuste  
poolt korraldatavate kontsertide, ühendus-  
te ja teemaatiliste õhtute arv. Nii korralda-  
ti 1954. a. 212 etendust ja kontserti 29050.e  
külastajaga ning 20 teemaatilist õhtut  
2714.e külastajaga. 1959. a. oli nende arv  
summenud vastavalt 243-le (külastajaid  
35673) ja 54-le (külastajaid 5840). Lisaks  
sellele on toimunud igal aastal keskmis-  
elt 1800 loengut, mida külastab 75000  
kuulajat.<sup>1</sup>

Samal ajal raamatunõugu riiklikus  
võrgus töötab 26 raamatunõugu üldise  
raamatufondiga 196526 eksemplari. Luge-  
jate arv on 1954-rt aastast 1959. aastani

---

<sup>1</sup> ENVO, Aadmete kogumik, lk. 479.

7702-lt 10841-ku, laenuuste arv 129998-lt  
182420-ku.

Elanikkonna kinoga tunundamiseks  
töötatakse rajoonis 2 paikkino ja 6 rändkino.  
Igal aastal näebastab kinoid ligi 300000  
inimest. 1954. aastaga võrreldes on kino-  
näbatajate arv 1959. aastaks suurenenud  
119082 inimese võrra.

Nagu hariduselus, nii ka kultuuris  
on edusammude kõrval nii mõnedki töö-  
riid puudujäägid.

Üldise puudusena peab märkima se-  
da, et kultuuritöö loostamine ja areng  
on toimunud ebahetlaselt. Osa kultuuri-  
asutusi on töötanud väga hästi, osa  
aga on oma ümbruskonna elanike  
tunundamiseks ära teinud väga vähe.  
(rahvamajadest Sandvere, Kärla ja Tõlluste,  
raamatukogudest Pidula, Abruksa jt.)

Täsised puudused esinesid töös vaa-  
deldava perioodi alguses rajooni kultuuri-  
maja töös. Aasta-aastalt nuid puudused  
vähenevad ja nüüd võib teda nimetada  
rajooni üheks parimaks kultuuriasutu-  
sks. Et muuta kogu kultuuritööd ra-

joonis seniist parmaks on vaja:

1. Suuremat tähelepanu osutada poliitkavastustööle, muuta täiuslikmaks üldine poliitkavastustöö vahendid, vaigu ajalult, riivalised jni.

2. Rajooni JSNTäitukomiteel muudatara-jooni kolhoosi seniist enam abistama kultuuriasutusi materiaalselt.

Kolhoosi tegelikult on tänaseni väga vähe huvitanud kultuuritöö üldised edusammud rajoonis. Iseada näitab kasvõi see, et ainult 4-1 kolhoosisil on oma klubi. Siis klubiliste asutuste reorganiseerimisega 1958-59.a. likvideeriti rida klubilisi asutusi. Tiistis vahariigi rajoonides organiseeriti nende asemel kolhoosiklubid, kuid Lõngis-rupa rajoonis peale „Vätta-Kaluri“ kolhoosirugi seda teinud ei ole. Tuleb saavutada oluord, et võinide nende endiste rahvaavajade asemel organiseeritaks kolhoosiklubid.

3. Kultuuriasanonnal on vaja rohkem juhendadojahlitada kultuuriasutusi kohapeal. Töös vaadeldaval ajavahemikul on kultuuriasanonna abi kultuuriasutustele

põhiline püüdnud vaid kriitiliste artiklitega rajooni ajalehes.

Võttes tarvitusele nimetatud ja tün abi- nõund, suudatakse niidlasti linvidurida neik esinwad read ja puudused ul- tuuridus.

Kokku võttes võib öelda, et Kingis- sepa rajooni haridus- ja kultuuritöö on nõukogude korra tingimustes saavutanud suurepärasid tulemusi. Arung on silma- nähtav. Tulviku perspektiivid on aga veelgi suuremad. Lähemas tulvikus val- mita uus keskkoolihoone, seitse aastaku jooksul ehitatakse Kingisruppa moodne kino- kultuurimaja jm.

Aastate pärast on niidlasti rajooni haridus- ja kultuuritöö märksa parem kui praegu, kümnete aastate pärast veelgi parem jne., nst arungul ei ole ju lõppe- ega võimalustel piire.

Kasutatud kirjandus.

1. Lenin, V. I., Hariduse rahvatomisariaadi tööst, Tõend, 32nd., Tallinn 1955.
2. Lenin, V. I., Kooperatsioonist, Tõend 33rd., Tallinn, 1955.
3. Lenin, V. I., Uus majanduspoliitika ja poliitharidustöölise ühisandid. Ettekanne poliitharidustöölise II ülemnemadisel kongressil 17. oktoobril 1921 a. Tõend, 33rd., Tallinn 1955.
4. Lenin, V. I., Noorsoost, Tallinn 1956.

\* \* \*

5. Eesti NSV Ülemnõukogu IV koosseis VII istungjärk, Stenogramm, Tallinn 1958.
6. NKP kongresside, konverentide ja komisjonite plenumite resolutsioonid ja otsused, Tallinn 1957.
7. Partei-propaganda ühisandid naasaja

tingimustes, NKP Keskkomitee otsus,  
"Eesti Kommunist" nr. 1, 1960.

8. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei  
XX kongressi resolutsioonid, Tallinn  
1956.
  9. Teadus kooli ja elu si tugevdamise  
ja haridussüsteemi edasiarendamine  
kohta NSV Liidus, Tallinn 1959.
  10. Hrustšov, N. S., Nõukogude Liidu Kommunist-  
liku Partei Keskkomitee aruanne  
partei XX kongressile, Tallinn 1956.
  11. Hrustšov, N. S., NSV Liidu rahvamajanduse  
kontrollarvud aastaks 1959-1965,  
Tallinn 1959
  12. Käbin, J., Eestimaa Kommunistliku Partei  
Keskkomitee aruanne BKP XII kong-  
ressile, "Eesti Kommunist" nr. 3, 1960.
- \* \* \*
13. Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957.
  14. Eesti NSV, Andmete kogumik, Tallinn 1959.
  15. Eesti NSV Kultuurharidusala loojate  
I kongressi materjal, Tallinn  
1958.

16. Saarumaa, Kogumite matrijale, Ajalohk. Kommunismi "hitaja" väljaanne 1959
17. Viimimised aastad kommunistlikke parteid, Tallinn 1953.
18. Üleliiduline Leninlik Kommunistlik Noorsooühing Keskomitee XII plenumi otsused, Tallinn 1944.
19. Üleliiduline Leninlik Kommunistlik Noorsooühing XII kongressi resolutsioonid, Tallinn 1955.
20. Andrijev, A. A., Noorsoo kommunistlikust kasvatusst, Tallinn 1941.
21. Elango, A., Õpilaskollektiivi organisatsioon ja kasvatus, Tallinn 1954.
22. Hallon, L., Õppe- ja kasvatusöö Leninlikud põhimõtted on edu pandius meie töös, "Nõunogude Kool" nr. 4, 1955.
23. Krustööv, N. S., Kooli ja elu sidemete tugevdamist ja rahvahariduse edendamist meie maal, Tallinn, 1958.
24. Karunen, M. U., O voprosax sovetskimeenoi kulture, Moskva 1958.
25. Kuu, M., Kommunistlik kasvatus - organisatsioon kultureelise hariduse, Moskva 1955.
26. Medvedjev, A., Iljostov, F., Külanõunogude kultuurharidustöö, Tallinn 1954.

27. Nunt, O., Lähendame raamatunõugude riiguni lanik-  
wonnale, „Eesti Kommunist“ nr. 2, 1960
28. Piut, A., Rahvahariduse edusammud Nõuogude ääris,  
Tallinn 1953
29. Undusk, J., Ideoloogiline töö on partiorganisatsioonide  
nemme ülesanne, „Eesti Kommunist“ nr. 5, 1959.

\* \* \* \*

30. „Kommunismi ehitaja“ 1954 - 1959. a.
31. „Noorte Kääl“ 1947, 1958. a.
32. „Nõuogude Õpetaja“ 1957. a.
33. „Rahva Kääl“ 1954, 1956, 1958. a.
34. „Yrip ja Uasar“ 1957. a.

\* \* \* \*

35. E L K N U i Kingimpa Rajooninomite arhiiv.
36. E N Y V Poliitiliste ja Tavadusalaste Tavaduiste Luwita-  
mise ühingu Kingimpa rajoonisakonnas arhiiv.
37. Kingimpa Rajooni Lasteraamatunõugu arhiiv.
38. Kingimpa Rajooni Tuduontou arhiiv.
39. Kingimpa Rajooni TSN TK Haridusosakonna  
arhiiv.
40. Kingimpa Rajooni TSN TK Kultuuriosakonna arhiiv.
41. Kingimpa U. Kingimpa nimelise Kerkkooli arhiiv.
42. Murtjaba Kerkkooli arhiiv.

\* \* \*

43. E L K N U i Kingimpa Rajooninomite andmed
44. Kingimpa Rajooni TSN TK Haridusosakonna andmed
45. Suulised andmed Uaiwere kooli raturiaa üst raturia-  
valt õpetajalt ms. A. Kasmalt.
46. Vertlines A. Murelahiga.

\* \* \*

## Sisukord.

	lk.
1. Eessõna .....	2.
2. Sissijuhatus .....	7.
3. I peatükk: Hariduse areng Kingisrpa rajoonis aastatel 1954-1959.	
1. Koolide majanduslik baas. Õpila- nd ja õpetajate kaader .....	15.
2. Õppe- ja kasvatustöö .....	49.
3. Komsomoli- ja pioniritöö .....	78.
4. Klasi- ja koolivälise töö .....	97.
4. II peatükk: Kultuuri areng Kingisrpa rajoonis aastatel 1954-1959. ....	118.
1. Poliitkavatuslik töö .....	120.
a) loenguline töö .....	123.
b) rajooniajalike "Kommunismi õhitaja" .....	134.
2. Klubiliste asutuste töö .....	148.
3. Raamatukogude töö .....	200.
4. Muuseumid .....	219.
5. Kinod .....	237.
5. Kokkuvõte .....	245.
6. Kirjanduse nimekiri .....	254.